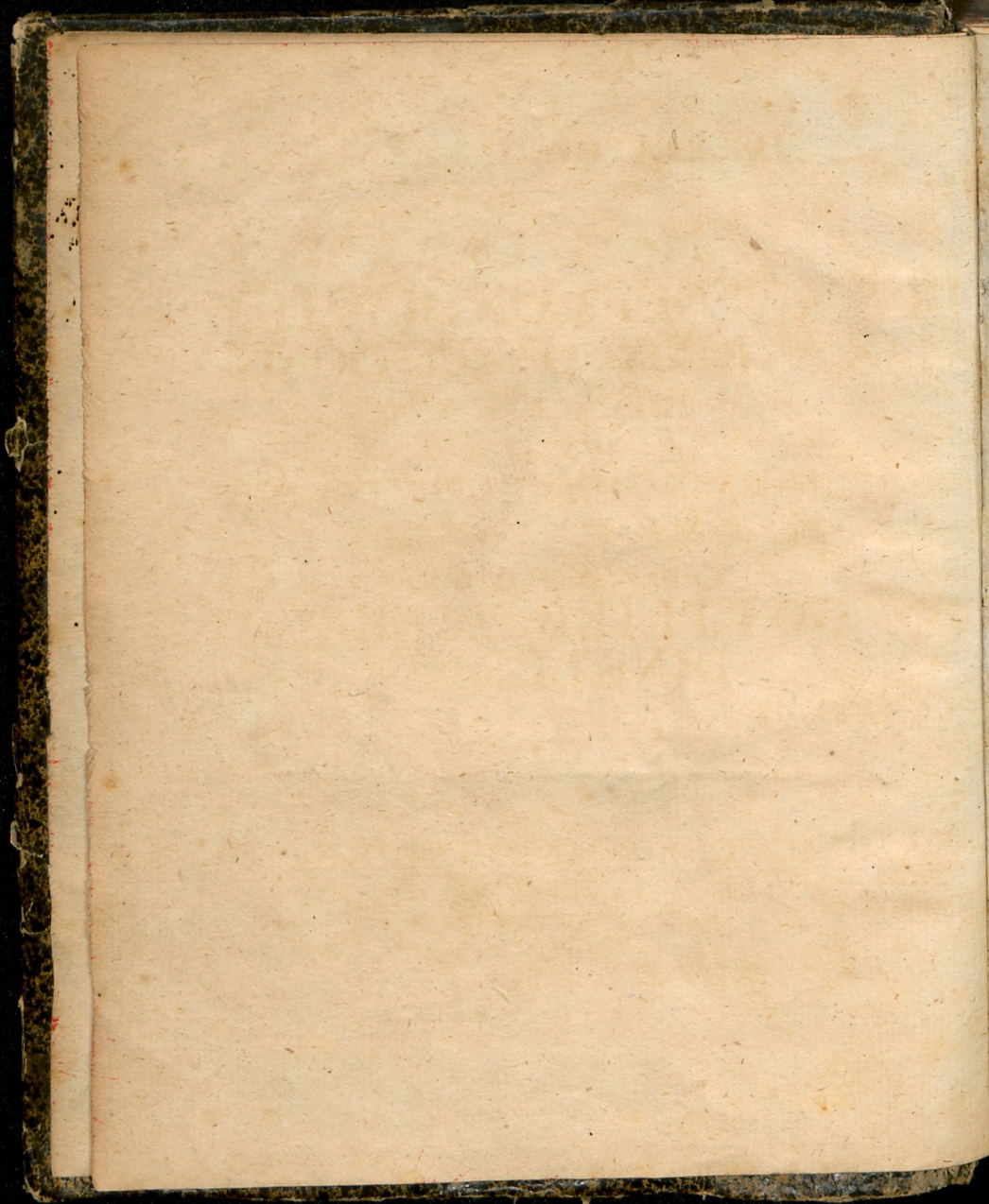

enth. keine Halle - Wittenb.,
Diss.

EX
 SPECIALI CONCESSIONE
 SERENISSIMI ET POTENTISSIMI
 REGIS POLONIARVM
 ET ELECTORIS SAXONIAE
 DOMINI NOSTRI LONGE CLEMENTISSIMI
 MAGNIFICI ICTORVM ORDINIS
 CONSENSV

DE
 RELIGIONE SEPVLCRORVM

SINE PRAESIDE

DISPVTABIT

GEORGIVS CHRISTOPHORVS

PLAZ, Lipf.

J. V. Ldus.

LIPSAE D. XXI. DECEMBR. M DCC XXV.

LITERIS IMMANVELIS TITII.

SPECIALI CONCESSIONE
REGIS POLONIAE
ET ELECTORIS SACCIAE
MAGNIFICI ORDINIS
RELIGIONE SEPTUORVM
GEORGIVS CHRISTOPHORVS

V I R O
ILLVSTRISSIMO ATQVE EXCELLENTISSIMO DOMINO
D O M I N O
GOTTLOB HIERONYMO
DE LEIPZIGER

DYNASTAE IN HEYDA &c.

SERENISSIMO ET POTENTISSIMO POLO-
NIARVM REGI ET SAXONIAE ELECTORI

A SANCTIORIS STATUS CONSILIIS

NEC NON

SVMMI PROVOCATIONVM IVDICII

ET

SENATVS ECCLESIASTICI PRAESIDI

EMINENTISSIMO

*DOMINO SVO GRATIOSISSIMO ET RELI-
GIOSISSIME COLENDO*

HVNC LIBELLVM ACADEMICVM

PERPETVI

ERGA TAM EGREGIVM STVDIORVM MOECENATEM

OBSEQVII CVLTVS, VENERATIONIS

SPECIMEN

D. D. D.

TANTI NOMINIS

indefessus admirator & humillimus Cliens

GEORGIVS CHRISTOPHORVS PLAZ.

*O*Mni religione *VIR* colende,
Sacrae religionis o columna,
Sancto religionis in Senatu
Primum cui pietas locum paravit!
En, de religione qui libellus
Hic prodit, veteres enim sepulcra
Inter religiosa retulerunt,
Unum *TE*, cui rite dedicetur,
Me circumspiciente, mens ministrat,
Unum *TE*, tenuis quod haec opella
Lucem fert, cui debeo faventi.
Ergo jure *TVVM* quod est, negare
TVO Religio vetat clienti.

SECTIO I.

DE

RELIGIONE SEPULCRO-
RVM EX DISCIPLINA LEGVM
ROMANARVM.

I.

Iversa prorsus pro cuiusvis Omniam gen-
tium de se-
pultura cor-
porum suo-
rum solici-
tudo.
populi indole & moribus
mortuos sepeliendi genera
extiterunt. Uno tamen eo-
demque desiderio cuncti fla-
grarunt, quo etiam post
obitum corpori suo, quod
vivi adeo foverant, bene
esset, vel certe istud variis incommodis subtrahere-
tur. Aut enim crediderunt olim gentiles, ipsum cor-
pus post hunc e vita discessum quiete sua frui, hinc
ut ad eam componeretur optarunt, aut de alia qua-
dam metamorphosi sibi finxerunt fabulas; certe no-

A

luere,

luere, ut mortuorum cadavera aliorum conspectui, tempestatis injuriz, & ferarum dilaniationi obnoxia essent, sed ut corpus vel ossa cineresque humo mandarentur, forte persuasi ipsorum corpora terræ, cui originem deberent, vel in quam aliquando converterentur, reddenda, ut LVCANVS (a) canit:

*Libera fortuna mors est, capit omnia tellus
Quæ genuit;*

Hujus itaque rei cura ipsos adeo ceperat, ut nullo piaculo expiari posse crederent, si cadavera, aliorum auxilio destituta, insepulta relinquerentur. Inde HORATIVVS (b).

*At tu nauta vagæ ne parce malignus arene,
Ossibus & capiti inhumato.*

& paulo post eodem loco:

*Quamquam festinas, non est mora longa, licebit,
Insecto ter pulvere curras.*

De ea paradoxa Philosophorum quorundam sententia.

Rariora autem exempla eorum, vel inopinata potius effata sapientum, qui neglecta sepultura, post obitum suo corpori, ubicunque illud esset, bene, vel certe non male esse docebant; Inter hos autem EPLCVRVVS (c) & DIOGENES Cynicus uterque Philosophi caput extollunt, quorum ille negabat, sepulturam curare sapientem his allegatis argumentis: si nihil sentio, non pertinet ad me jactura corporis, si sentio, omnis sepultura tormentum est; hic in aper-

(a) LVCANVS L. VII. v. 818.

(b) HORATIVVS L. I. Od. 28.

(c) DIOG. LAERT. in vita Epicuri.

apertum projici campum optabat, apposito ad latus baculo, quo vim ferarum ipsius corpus aggressurum repellere posset, si forte domestici sui crederent, aliquem sibi post mortem adhuc sensum superfore. (d) Aliorum jam judicio relinquam, an sapientem ita loqui deceat: Non sentio, ergo corpus meum justa sepultura prohiberi omniumque spectaculo, ad instar canini cadaveris relinqui cupio; Lacedæmoniorum potius instituto occupatus, quorum animis in prælio contra Messenios, Tyrtaei poetæ claudi monitu tantus injiciebatur ardor, ut non de salute, sed de sepultura sua solliciti, tesseras inculptis suis & patrum nominibus dextro brachio deligarent, ut si omnes adversum prælium consumisset, & temporis spatio confusa corporum lineamenta essent, ex titulorum indicio tradi sepulturæ possent. (e) Insuper & earum gentium exempla prostant, qui stupenda opera & incredibili conatu in mortuorum sepultura ita laborarunt, ut ingentes obeliscos pyramidesque adhuc hodie miraculorum numero adscribendas, ad cælum extollere indefessi fuerint. Taceo Americanorum aliorumque plurium religiosas circa sepulcra & suorum cadavera consuetudines, quas eo magis admiramur, quo certiores semper fuimus ipsos miserima cœcitate sepultos jacere.

II.

Non minor olim Romanorum cura erat, quam in *Romanorum cura in sepeliendis mortuis.* sepeliendis defunctorum cadaveribus ipsos adhibuisse

A 2

(d) Idem in vit. Diogenis.
 (e) JUSTIN. L. III. c. 5.

se, multa autorum testimonia comprobant. Hi enim non legibus solum in hunc finem in ipsorum Re- publ. conditis receptisve, sed & pio quodam fervore agebantur, non civibus tantum de se bene merentibus, sed & hostibus istud exhibere, quod naturam a quovis mortalium exigere sciebant. Hinc, ubi J^VSTINVS (a) testatur, Alexandri M. primam curam paternarum exequiarum fuisse: nemo nescit hanc pietatem patri a filio deberi, neque mirum erat si civis civi ultimas parabat exequias, quale exemplum SVETONIVS (b) recenset: Caligulam sicubi clarorum virorum sepulcra cognosceret Manibus inferias dedisse; cætorum clade Variana veteres ac dispersas reliquias uno tumulo humasse, easque sua manu collegisse & primum comportasse. Exinde enim insolitum amorem elucescere non credebant, sed, cum ne publicis quidem hostibus illud denegaretur officium, virtutibus rarissimis studuisse Romanos apparebat. L. Corn. Consul primo bello punico, cum Albiam oppidum cepisset, pro quo fortissime dimicans Hanno Dux Carthaginensium occiderat, corpus ejus a tabernaculo suo amplo funere extulit, nec dubitavit hostis exequias ipse celebrare, tum demum victoriam & apud Deos hominesque minimum invidiæ habituram credens, cum plurimum humanitatis habuisset (c). Quis Cartha-

Experiebantur eam

civis

hostes

(a) Idem L. XI. c. 2.

(b) SVETON. Vit. Caligulæ c. 3.

(c) VALER. MAX. Histor. L. V. c. 1. num. 2.

thaginensium infensissimum adversus Romanos animum, toties in Romanorum ruinam inita consilia, ad aram Deorum de internecone civitatis prestita juramenta legit? & non admiratur, tanto etiam in hostes amori nihilo socius ipsos locum dedisse. Fecit idem Cæsar, qui Pompeji caput plurimis & pretiosis odoribus cremandum curavit, (d) quo in exemplo LVCANVS hæc dicentem sistit Cæsarem: (e)

- - - - - Vos condite busto
*Tai colla ducis: sed non ut crimina tantum
 Vestra gat tellus, justo date thura sepulcro
 Et placate Caput, cineresque in litore fufos
 Colligite, atque unam sparsis date manibus urnam.*

Ex quibus exemplis luculenter satis videri potest, quam studiosissimi religionum fuerint Romani, quam etiam laudem ipsis plerique tribuere scriptores, quod putarint, nil magis arguere Deos, quam intermissam ipsis debitam religionem, at vero Deos Manes lædi opinabantur, si quem a sepultura arcebant, unde summo eos prosequabantur odio, quos religionum cura non tenebat; Neque mirum est, quod mortuo Tiberio plebs Romana Tiberim, uncum scalasque Gemonias minitaretur, cum idem Imperator circa Deos & religiones (f) negligentior esset, imo pars Romanorum terram matrem Deosque manes orarent, ne mortuo sedem ullam, nisi inter impios darent; testante SVE-

A 3 TONIO;

(d) VALER. MAX. Histor. L.V. c.11. num. 10.
 (e) LVCANVS L. IX. v. 1089.
 (f) SVETONIVS vit. Tiberii c. 169.

TONIO; (g) Religiosa sepultura eum indignum judicantes, qui Deorum religionem adeo spreverat.

III.

*Sepulcrorum
Definitio.*

*Romani ritus
circa sepul-
crum ex defi-
nitione elicit.*

Sed magis ad rem. Cum enim monstrandi animus sit, maxime sollicitos fuisse Romanos de Religione sepulcrorum conservanda, ante omnia sciendum, quid Romanis sepulcra fuerint. Erant autem ipsis ea loca, *in quæ corpus ossave hominis defuncti condebantur*; (a) quam definitionem sepulcri, præcipue ideo non rejecimus, quia et lege fundatur, & præcipua in se complectitur requisita, quæ naturam sepulcri religiosi constituunt. Dicitur autem locus, ubi *corpus ossave hominis* conduntur, quæ res ex antiquo Romanorum ritu elicienda: sufficere enim credi poterat dixisse *corpus*, cum corpus ossa in simul complectatur, & superfluum videbatur corpus & ossa a se invicem separare; cum autem Romanorum alii corpora defunctorum integra servarent, & sic humo mandarent, alii eadaveribus rogo impositis & combustis, tunc cineres ossave demum sepelirent: omnino hæc duo sepulturæ genera a se distinguenda fuere. Ita enim hunc ritum Romanis fuisse confirmant cum aliis MEVRSIVS: (b) *Primi fuere Romani, qui suos mortuos cremabant, quod deinceps Græci ab ipsis didicerunt, desierunt autem & integra postmodum membra sepelire coeperunt; Unde autem Romani comburent.*

(g) SVETON. vit. Tiberii c. 75.

(a) L. 1. 2. ff. d. Religios.

(b) MEVRSIVS d. funere c. 10.

burendi ritum accersierint ignotum; id saltem constat veteris instituti Romanorum fuisse, ut terra conderentur cadavera. Nemini vero necessitatem incubuisse, defunctis igne exequias parare ex CICERONE patet. (c) *Multa*, inquit, *familie utebantur sine igne sepultura, ut scimus, Gentem Corneliam usque ad memoriam nostram hac sepultura usam.* Cum ergo alia *Applicatione ad* familiae integra corpora, alia saltim ossa & cineres *definitionem* sepulcris conderent, non inepta est definitio legis, in qua sepultura corporis ab ossium cinerisque humatione distinguitur. Brevibus hic adhuc monere liceat, alia fuisse Romanis sepulcra *Familiaria*, quæ quis sibi *diviso sepulcrorum.* suæque familiae, (d) alia *Hereditaria*, quæ quis sibi hæredibusque constituerebat, vel quæ Paterfamilias hæreditario jure acquirebat. (e)

IV.

In genere autem omnia sepulcra cujuscunque *Omnia sepul-* fuerint naturæ, sive familiaria sive hæreditaria *era Roma-* *nis religiosa.* *religiosa* erant Romanis, quæ vox uti varias patitur interpretationes, ita nec defuere, qui eandem critica *Critica vocis* arte enucleare studuerunt. Conferemus aliquot *religiosi.* sententias, exinde visuri vel L. B. potius relicturi, quæ ad ipsius palatum erit. Videatur, ergo GELLIVS, qui in Noctibus Atticis (a) ita: *Massurius autem Sabinus in commentariis, quos de indigenis composuit,*
Reli-

(c) CICERO L. II. d. Legib.

(d) l. 5. ff. d. relig.

(e) d. l. it. l. 6. ff. eod.

(a) GELLIVS Noctib. Attic. L. IV. c. 20.

Religiosum, inquit, est: quod propter sanctitatem aliquam remotum ac sepositum a nobis est. Deinde CICERO: (b) *Religio autem est, quæ in metu & Ceremonia Deorum est.* Si aliquid de hisce opinionibus monendum esset, & GELLII & CICERONIS sententias, quas adduximus, non destitui assensu probabile est. Utraque enim ex antiquitatibus quoque explicari poterit; Ita si GELLIVS cum Maffurio Sabino *Religiosum* id appellat, quod a nobis remotum & sepositum est, sane sepulcra, quæ olim ab urbe omnino remota erant, sub titulo religiosarum rerum recte comprehenduntur. Nam cum ex Numæ præceptis, deinde per Leges XII. Tabb. mortuum in urbe sepelire non liceret, ista sepulcra ideo poterant religiosa videri, quod a Civitate remota erant. (c) (d) Nec CICERO errat, qui Religionem esse existimat, quæ in metu & ceremonia Deorum est; Nil enim magis constat, quam loca humanis cadaveribus destinata simul Manibus DIS fuisse consecrata, quod formula *D. M. vel D. M. S. vel DIS Manibus Inferis Sacrum* (e) satis luculenter commonstrant. (f) Sed de his infra uberius. Jam satis est ostendisse, quam bene omnes de vocabulo *Religiosum* opiniones defendi possent, si res ea adeo nobis curæ foret. Brevibus saltim istud adhuc monendum, quod & a variis Auctori-

(b) CICERO Lib. d. invention. 2. p. m. 218.

(c) CICERO d. legib. L. II. c. 23.

(d) L. 3. ff. d. sepulcr. viol.

(e) L. 12. C. d. relig.

(f) GV'THERVS d. Jur. Man. L. III. c. i.

toribus annotatum animadvertimus, sepulcris in super
 quod ipsis audiant religiosa, sacrorum & sanctorum Sepulcris in
 super sacra
 & sancta ap-
 pellata.
 quoque cognomen competere, sanctum enim appellant
 sepulcrum, quia sancta est poena in violatores sepulcro-
 rum (g) sanctum etiam vocat CICERO: sic Pontifi-
 cio Jure sanctitudo sepulcræ &c. (h) & religiosa
 res in genere, quia Pontificio juri suberant, aliquan-
 do sanctæ dicuntur, tanquam sanctione a Pontificibus
 munitæ. Nec minus sacra dicuntur, quia DIS Ma-
 nibus sepulcrum dicata & consecrata fuisse olim legi-
 mus. LVCANVS: (i)

Cum tibi sacrato Macedo seruetur in antro.

Hæc ponderatis si in tractatione nostra Religiosi sa-
 cri & sancti nomine promiscue sepulcrum insignie-
 mus, L. B. agnoscat, non inconsulto istud a nobis
 fieri.

V.

Religiosa res hominibus religionem incutit. (a) Religio in se-
 Non mirum ergo, quod Romanis, qui antiquitus pultura mor-
 tuorum cum
 pietate unita.
 præcipuam humanitatis laudem sibi vindicabant,
 quique religionum ceremoniarumque ad superstitionem
 usque curiosissimi erant, religio defunctis & tu-
 mulis debita, adeo cordi fuerit. Præter religionem
 vero cadaveri exhibendam, pietatis officium quoque
 non negligendum esse existimabant, quæ cum ante
 B sepul-

(g) L. 9. §. 3. ff. d. R. D.

(h) CICERO d. Republ. L. IV.

(i) LVCANVS. L. VIII. 694.

(a) CICERO d. Invent. L. II.

*Diversitas
pietatis a re-
ligione*

*Pietas cada-
veribus præ-
sentibus exhi-
ita*

sepulturam cadaveri defuncto collata fuerit, a religione diversam constituisse speciem nemo non videt. Pietas hæc defuncto ab amicis vel aliis ipsi conjunctis personis exhibebatur ante sepulturam; Religio non citius mortuo præstari poterat, quam corpus ossave ipsius terra tegeret. Quasdam pietatis species in medium duxisse juvabit. Exhibebatur autem illa, vel filio a Patre, vel Patri a filio, vel conjugi a conjugue, vel nemine horum superstitite, ab amicis qui intimiori quodam amicitia vinculo cum defuncto connexi fuerant; sic oscula figebant interdum ei, qui jam spiritum efflabat, quo viderentur extremum vale dicturi animamque adeo dilectam ore quasi excipere velle, quod habes in TIBVLLO: (b)

Flebis & arfuro positum me Delia lecto

Tristibus & lachryinis oscula mixta dabis.

Neque ille mos ipsis ignorabatur, qui nobis adhuc hodie solennis est, ut mortuo oculos clauderent, quod præprimis liberi a parentibus, mariti ab uxoribus, & vice versa exigere videbantur; elegans in hanc rem LVCANI locus (c) ubi de Argo animam jam agente ita:

Ille caput labens & jam languentia colla

Viso patre levat, vox fauces nulla solutas

Prosequitur, tacito tantum petis oscula vultu

*Invitatque patris claudenda ad lumina dex-
tram.*

Et

(b) TIBVLLVS L. I. eleg. 1.

(c) LVCANVS L. III. v. 737. seq.

Et OVIDIVS queritur (d) se exulem uxoris pietati jam subtrahi, quæ sibi mortuo ab ipsa deberetur.

Supremoque die notum spectantia cælum

Texissent digiti lumina nostra tui.

Paulo etiam post, quam defunctus Romæ quis fuerat, alii invitabantur cives per certam indictionis formulam, quo exequiæ frequentiores essent: *Ollus Quiris lerto datus est, ad exequias quibus commodum est ire:* & ubi funus jam procedebat clamabatur: *Jam tempus est: Ollus ex ædibus effertur.* In exequiis autem parandis adhuc major pietas elucescebat, de justis enim parentalibus cogitandum erat non minus, quam de encomiis, de ludis funeralibus aliisque pietatis indicibus, quæ dolorem de jactura defuncti testabantur. Denique his omnibus peractis rogo incenso illatisque cineribus hæc ultima erat pietas ut glebam injicerent. Hæc pietatis quædam testimonia, si præsens erat defuncti cadaver.

VI.

Verum sicubi in bello, naufragio aut peregere ^{Item absentibus} periissent aliqui, ita, ut corpora eorum haberi non possent ad sepulturam justam, amicorum pietas illis extruebat repræsentativa busta, sepulcra imaginaria, quæ vocantur græce νεκροτάφια. Porro secundum legem; (a) Parentes liberi utriusque sexus nec non & ^{utrisque præstata} cæteri cognati agnatique secundum pietatis rationem, & animi sui patientiam, prout quisque voluerit

B 2

(d) OVIDIVS Trist. L. IV. eleg. 3. v. 43. 44.

(a) L. 23. ff. d. his qui not. inf.

*Libitinarii
circa piete-
tem occupati.*

rit, lugendi erant. Præterea adhuc illud observandum quod ii Libitinarii appellati fuerint, qui in iustis, cadaveribus mortuorum exhibendis, operam suam collocabant, a Dea Libitina ita appellati, quam DEAM Επισκοπὸν τῶν περὶ τὰς θνήσκοντας ὁσίων vocitat PLVTARCHVS (b). Sed quis omnia illa, quæ ante funeris illationem peragebantur & ad pietatem spectabant enumerabit? Namque qui debito modo excutere hoc argumentum vult, citius certe tempore, quam materia deficietur, quod eorum scripta satis declarant, qui prolixissime de funeribus Romanorum, (c) de jure Manium (d) &c. commentati sunt.

VII.

*Transitio ad
materiam de
religione se-
pulcrorum.*

Hæc de pietate, nunc de religione cadaveribus etiam in sepulcris exhibenda videndum, quæ religio insimul tumulis deberi docebatur; qui pius horror cultusque cum alius fuerit corpori humato, alius sepulcris præstandus, duabus diversis thesibus hæc fidentur. Quælibet suo loco & ordine breviter exponendi se se nobis offeret occasio.

VIII.

*Numa auctor
sanctarum
consuetudi-
num.*

Numa Pompilius, secundus post urbem conditam Rex, sicut omnia fere, quæ in civitate Romana sacra sanctaque habebantur, primus saluberrime instituit: ita religionum quoque in ordinem disponendarum

(b) PLVTARCHVS in Numa.

(c) KIRCHMANN. de funeribus Romanorum.

(d) GVThERVS de Jure Manium.

darum autor fuit, vid. LIVIVS (a): *Numa Pompilius uti in religione cultuque Deorum sollicitus admodum erat, ita quoque iusta funebria & placandos Manes edoceri iussit.* Ergo in civitate Romana sepulcra religionis suæ originem huic Numæ citra omne dubium debent, quod enim non de alis negotiis, quæ ad sacras atque divinas res spectabant, solum cogitarit, sed etiam quædam de sepulcris statuerit, vel exinde patet, quod legis istius autor fuisse feratur: *Mortuum intra urbem ne sepelito.* Autoritate quoque ea apud populum valuit, ut ob religionem suam magna veneratione eum crediderint dignum; ita enim PLVTARCHVS (b) Οὕτω δὲ τὴν βασιλικὴν ἀναλαβὼν ἐδῆξα, κατέβαινε Νουμᾶς εἰς τὸ πλῆθος ἀπὸ τῆς ἀκρας. Τότε δὲ καὶ Φαναί καὶ δεξιώσεις ἦσαν ὡς εὐσεβέστατον καὶ θεοφιλέστατον δεχομέναν. Idem quoque Pontificibus de sepulcrorum religione iudicandi curam injunxit, sed de hoc infra pluribus. Mortuo autem Numa cum aliquando post, Regum suorum imperium detestarentur Romani, & Consules ad clavum sederent, atque ii tum ex tenore LL. XII. Tabb. Rempubl. moderarentur, tum populum propriis legibus vivere docerent, eadem tamen religione sepulcra profecuti sunt, qua antiquitus fiebat, cum enim in his omnibus Legum præceptis eundem deprehenderent de sepulcrorum religione tenorem, eam subinde ad posteros propagabant, de qua & Imperatorum & Jctorum Romanorum Sententiæ, quas & nos recepimus, affatim testantur.

B 3

IX.

(a) LIVIVS L. I. c. 30. (b) PLVTARCHVS in Numa.

*Requisita reli-
giosi sepulcri*

*Mortuus le-
gitime infe-
rendus.*

Prius autem sepulcrum religione non profe-
quebantur, quam mortuus ipsi illatus fuerat, quæ illa-
tio quoque nisi legitime peracta, nil unquam religio-
nis sepulcro accersebat, quod non ita capiendum,
quasi leges adeo fuerint sollicitæ de Ceremoniis rite
adhibendis, ubi tumulo inferendum erat cadaver,
quamvis nec earum incuriæ sint: Verum cum legi-
timam esse illationem vellent, sanciebant, ut quisque
in loco, cujus dominium ad ipsum spectabat, defun-
ctos suos humaret; alieno enim in loco tale quid au-
dere, uti naturales, ita quoque Civiles leges vetabant,
nisi alterius consensus & voluntas intercedebat, unde
Imp. ANTONINVS: (a) *Ubi ab alio, invito vel igno-
rante altero, corpus terræ illatum fuerit, istud corpus
lapidem locumque religiosum non facit, idem-
que eadem lege: si autem voluntate tua mor-
tuum aliquis in locum tuum intulerit, religiosus iste
efficitur, tunc enim consensus sepulturam in alieno
fundo facit legitimam, omnium optime autem con-
cipitur illatio legitima, quando mortuum quis infere-
bat in locum SUUM (b) hic enim alterius consen-
su opus non erat cum quisque suarum rerum esset ar-
biter. Unde Prætor (c) *Quo quæve illi mortu-
um inferre invito te jus est, quo minus illi eo eave mor-
tuum inferre & ibi sepelire liceat vim fieri veto.**

X.

(a) L. 2. C. d. Religios.

(b) GVTHER. d. Jur. Man. L. III. c. 2.

(c) L. I. ff. d. mort. inf.

X.

Peculiare tamen est, quod lex (a) statuit: *Qui De agro oppignorat lex singularis.* *suum agrum inquit pignori dedit, si in eum suorum mortuum intulerit, religiosum eum facit, & si ipse inferatur, idem est, cæterum alii concedere non potest.*

Hac lege hypothecarii consensus non requiritur, sed tantum adhuc oppignoranti conceditur facultatis, ut suam familiam seque ipsum ibi humare liceat: Lex autem subsequens (b) moderatur prioris legis contenta, utilius esse existimans dicere, tale sepulcrum religiosum posse fieri, quod ita interpretari licebit; Legis hoc conniventia fieri & permittu, ut in oppignoratum agrum, si mortuus ex familia oppignorantis inferatur ille locus religiosus fiat, in quam sententiam etiam inclinat GVATHERVS.

XI.

Illatio ergo mortui ut facta fuerit necessario requirebatur. Unde facile est collectu, monumenta illa, quæ in memoriam saltim defunctorum erant exstructa, ita tamen, ut mortuum cadaver sub eo non tegetur, religiosa non fuisse; Cenotaphia hæc appellabantur, nomine quodam generali, scilicet quæ vox ex græcis petita, denotat locum, qui a sepulto cadavere vacuus est, quæ loca olim passim fuisse ædificata, affatim commonstrant autorum testimonia. VIRGILIUS (a) de Cenotaphio ita:

Liba-

(a) L. 2. §. 9. ff. d. Religios.

(b) L. 3. ff. d. Relig.

(a) VIRGIL. Æn. III. v. 304. seq.

*Libabat cineri Andromache manisque vocabat
Heclorem ad tumulum : viridi quem cespite
inanem,*

Et geminas causam lachrymis sacraverat aras.

SVETONIVS (b) *honorarium tumulum* appellat, cui quamvis religio denegaretur: attamen in honorem defuncti juxta eum ludi instituebantur annui, quod idem SVETONIVS eodem loco. *Ceterum exercitus honorarium tumulum excitavit, circa quem deinceps stato die quotannis miles decurreret, Galliarumque civitates publice supplicarent.* HORATIVS (c) tale funus, ubi cadaver non cernitur, *inane funus* appellat: *Absint inani funere neniae.* OVIDIVS (d) cenotaphium describens ita canit:

Et sæpe in tumulis sine corpore nomina legi.

Cenotaphium ergo non erat religiosum, quia inane erat & cadavere destitutum.

XII.

*Illatio mem-
brorum de-
functi diver-
sis locis facta.*

Dubia tamen jam olim illa quaestio Romanis visa fuit Legibus, sicubi diversis locis unius corporis membra sepulta erant, an omnia loca, quibus vel manus vel pes injectus erat, religiosa fierent, poterat enim singulorum membrorum illatio *legitime* facta esse, quo requisito praesupposito, videbatur omnibus omnino locis religio esse tribuenda; at cum Lex (a) defini-

(b) SVETON. vit. Claud. c. 1.

(c) HORATIVS L. II. od. ult.

(d) OVIDIVS Metam. L. XI. v. 429.

(a) L. 44. ff. d. Relig.

definiret illud tantummodo sepulcrum religiosum esse, *Locus religio-*
 quod caput complectitur, quia caput principalis pars *sus, cui caput*
 fit, unde cognoscatur: non est cur ab ista sententia, *illatum*
 quæ aliquam omnino probabilitatem secum fert, recedamus, cum quoque Doctissimus BYNKERSHOEK (b)
 eidem Pauli sententiæ subscribat, quamvis & illud
 apud omnes sit in confesso, post fata, cum nec manus tangat, nec pes incedat, nec caput cogitet, nullum præ altero quodam valore gaudere. Sed quicquid sit, certe ad religionem sepulcro conferendam requirebatur olim, vel ut corpus ossave integra, vel saltem caput ibi conderetur.

XIII.

Quamprimum autem illatum corpus erat, non *Religio sepul-*
 solum locus ille, cui inclusum erat cadaver, religio- *cri in longius*
 sus erat, sed in longius spatium distribuebatur illa *spatium ex-*
 religio & sanctitas, quasi vicina huic sepulcro terra *tensa.*
 inficeretur sanctitate. Nam in agris veteres sepeliebantur, ubi spatium certos pedes latum consecrabatur. Vnde CICERO: (a) *Locum, inquit, sepulcro in campo Esquilinio C. Pansa Consul, seu quo in loco videtur, pedes XXX. quoquo versus designet, quo Serv. Sulpitius inferatur.* Quem ritum literæ in inscriptionibus sæpius repertæ indicant:

IN. FR. P. X. IN. AGR. P. XX.
 IN FRonte Pedes *Decem* IN AGRum Pedes *Viginti*
 scilicet patere. Frons autem latitudinem, ager longitu-

(b) BYNKERSHOEK *Observ. Jur. Rom. I, 5.*
 (a) CICERO *Philipp. IX. in fin.*

gitudinem denotat. (b) Itaque sepulcrorum sanctitas erat in ipso solo, quod nulla vi moveri neque deleri poterat, atque ut cætera extinguebantur, sic sepulcra sanctiora fiebant vetustate. (c) Quod item QVINTILIANVS: *Qui, inquit, sacratos morte lapides, etiam si cineres & ossa religiose quiescentia fracta sparsisset urna.* (d)

XIV.

Perpetuæ sepulcræ corpus tradendum erat.

Perpetuæ autem sepulcræ corpus tradendum erat, si locus religiosus fieri debebat. Quod jam Leges XII. Tabb. sanciant: *Fori bustive autoritas æterna esto, i. e. bustum quod æterna religione frui vult, ossa non ad tempus reposita, sed in perpetuum humata complecti debet. Si quis enim eo animo corpus intulerit, ut inde alio postmodum transferre, magisque temporis gratia deponere, quam ibi sepelire mortuum & quasi æterna sede dare destinaverit, manebit locus profanus.* (a) Injicienda autem insuper gleba erat, quæ glebæ injectio, uti officia pietatis terminabat, ita ad religionem cultumque mortuo exhibendum viam parabat. Testimonium peti potest ex CICERONE. (b) *Priusquam in os injecta est gleba locus ille, ubi crematum cadaver est, nil habet religionis, injecta gleba denique, multa religiosa jura completur.*

XV.

-
- (b) BRISSON. Formul VII. p. 700.
 (c) CICERO Philipp. IX. 6.
 (d) QVINTILIANVS Declam. X.
 (a) L. 40. ff. d. Religios.
 (b) CICERO d. Legib. II.

XV.

Hæc jura non ad sepulcra tantum, & marmo- *Religio etiam*
 ra, forsân in honorem humati cadaveris erecta, perti- *cadaveribus*
 nebant, sed præprimis etiam religionem cadaveri *exhibita*
 exhibendam tangebant. Primam religionis speciem
 amici ipsius defuncti, cum jam de justis parentalibus
 sat solliciti fuerant, præstabant. Compositos enim
 in urnulam cineres, uti in divino suo cultu solebant,
 cum Diis vinum libarent, vino & lacte perusos pri- *vinum & lac*
 ma quasi religione excipiebant, quo peracto in te- *libatum*
 nerrimi amoris symbolum comæ particulam sibi præ- *coma præse-*
 secabant, atque urnæ appositam defuncto cadaveri *cta*
 perpetuo adesse cupiebant, vel quoque aræ injectam
 sacrificabant; Ita Orestes filius ad Agamemnonis Pa-
 tris sepulcrum *καμὴν ἀπέθετο*. Illud enim notan-
 dum, in dissolutis etiam crinibus singularem lugendi
 ritum positum fuisse. VIRGILIUS: (a)

Et circum Iliades crinem de more solute.

SILIUS ITAL. (b)

solutis

Crinibus, exululant matres atque ubera nudant.

SENECA: (c)

Et comas nullo cohibente nodo

Fœmina exertos feriat lacertos. (d)

Cui non ita dissimilis ritus, quem alii in funeribus
 suis adhibere solebant, dum lacrymas in ipsis ex-

C 2

quis

(a) VIRGIL. Æn. III. 65.

(b) SILIUS ITALICUS L. XII.

(c) SENECA Hercul. Oct. Act. IV.

(d) KIRCHM. d. fun. Rom. II. 12.

urnularum
lacrymali-
um usus

Lucernæ fu-
nerales sepul-
cris condite

quibus effusas atque in urnulam collectas simul cum ca-
davere terræ mandabant, atque ita defunctis quasi
parentabantur. Lucernas itidem, quas funerales ap-
pellabant, simul cum defuncto sepeliebant, hæ quam
studiose fuerint compositæ, quamque diu ignis earum
duraverit, alii jam satis explicarunt, quæque jam mul-
tis occasionem præbuit scribendi largissimam, quo-
rum scriptorum collectiones in Grævii Grono-
viique Antiquitatum Thesauro passim reperire li-
cet.

XVI.

Cur gleba
injecta

Post illam demum in honorem sepulti & Deo-
rum Manium peractam Religionem gleba sepulcro
iniciebatur, quod ideo credebant necessarium esse
Romani, quia, si secus factum fuerit, sepulcorum
umbræ stygias transvehi aquas & ad Elysios penetrare
campos arcerentur, ergo misere errare & circumvo-
litare credebant eas; quod Sybilla, Æneæ roganti: (a)

Dic - - - quid vult concursus ad amnem

Quidve petunt animæ? - - -

Ita explicat: (b)

Hæc omnis, quam cernis, inops inhumataque turba est.

- - - Hi quos vehit unda, sepulti,

Nec ripas datur horrendas & rauca fluenta

Transportare prius, quam sedibus ossa quierunt.

Prius enim non posse quiescere animas rati sunt, quam
corpus in naturam suam, terram quippe, rediret.

XVII.

(a) VIRGIL. Æn. VI. 318. 319.

(b) VIRGIL. Æn. VI. 325. 326. 327. 328.

XVII.

Inprimis religionem defunctis suis eo voto exhiberi credebant, si ipsis terram levem apprecarentur, quod ab omnibus exequiatoribus factum fuisse in Antiquitatum scriptoribus deprehendimus, cum enim crederent, etiam post mortem hæc cadavera variis incantationibus esse obnoxia, bene precabantur tumulo, ne magicæ artes ipsis nocerent, nec animæ, quæ inde eliciebantur, terram gravem experirentur. Hinc cippis inscribebant:

Terram levem precabantur humato cadaveri

H. S. E. S. T. T. L.

Hic Situs [Es Sit Tibi Terra Levis,

& JVVENALIS ita canit: (a)

DI majorum umbris levem & sine pondere terram. scil. largiantur, & OVIDIVS. (b)

Ossa quieta precor tuta requiescite in urna

Et sit humus cineri non onerosa tuo.

VIRGILIVS: (c)

Et magna supremum voce ciemus. scil. vale

TIBVLLVS: (d)

Et bene discedens dicet, placideque quiescas

Terraque securæ sit super ossa levis.

Ita ergo, qui bene volebant mortuo, ossibus ejus quilibet boni apprecantes, sedulo cavebant, ne liceret inimico ad sepulcrum accedere, quod penes Romanos atque Græcos obtinuit; adeo enim superstitioni erant,

Inimici a sepulcris arcedi

C 3

(a) JVVENAL. Satyr. VII.

(b) OVID. in Eleg. d. morte Tibulli.

(c) VIRGIL. Æn. III. 68.

(d) TIBVLL. II. Eleg. 4.

erant, ut moribundi etiam in lectulo domesticis mandarent, ne quis ex hac vel illa, quam appellabant, familia, ad sepulcrum accederet. Hi enim quorum livor adversus defunctum ne post fata ejus quidem quiescebat, mortuo terram gravem imprecabantur, quo anima incantationibus oppressa, e sepulcro prodire non posset, quod enim Ethnicis cumque iis Romanis persuasum fuerit, animas a corpore separatas, vel in sepulcris corpori cohabitare, vel circumvolitare loca, quæ corpora viva incoluerant, vel quibus mortua illata erant, Autores & præcipue Poetæ undique docent. HORATIVS: (c)

- - - *Cruor in fossam confusus ut inde
Manes elicerent animas, responsa daturas.*

nisi autem credidissent, vel certe plebi suæ persuasissent, animas simul cum cadaveribus in sepulcro habitare, frustra ibi quærivissent, vel quarendas docuissent animas.

XVIII.

Romani col-
bant cadave-
ra & sepul-
cra religiose
Argum. 1.)
Persuasi ani-
mas cum cor-
pore demortui
idem incolere
sepulcrum

Quid ergo dubitemus, Romanos, ut sepulcra tam sancte atque religiose colerentur, ideo præcepisse, quia credebant animas demortuorum simul cum cadavere humari, quibus cum immortalitatem negare nefas putarent, ita debito ipsis cultu intermisso eas insigniter lædi existimabant. Hæc opinio quamvis Romanorum superstitionem vel maxime prodat, attamen fati commonstrat, quam ne latum unguem ab ea religione discefferint, insignis in hanc rem locus VIRGILII: (a)

Infe-

(c) HORAT. Satyr. L. I. 8.

(a) VIRGIL. Æn. III. 67. sqq.

*Inferimus tepido spumantia cymbia lacte
Sanguinis & sacri pateras, animamque sepulcro
Condimus.*

OVIDIVS: (b)

Romulus ut tumulo fraternas condidit umbras.

Hæc enim erat Stoicorum sententia tam diu durare ^{Stoicorum} animam atque corpori adesse, quamdiu ipsum corpus ^{sententia.} duraret, quod item Ægyptios voluisse colligere licet, cum cadavera sua, variis condimentis & unguentis infecta & vestita conservasse legimus, scilicet, ut anima multo tempore perduraret, & corpori suo esset obnoxia, nec cito ad alia transfret, quæ ultima tamen peculiaris iterum erat opinio eorum, qui *μετεμψύχων* fabulati sunt, quam etiam Stoici docebant. Ergo ne fortasse Romani comburendo cadavera inque cineres ea convertendo aliam sequuntur opinionem? Videri poterat. Sed si contextum in Virgilio brevi supra allegato loco intueare, apparebit, omnino ipsos animabus eundem cum corpore in sepulcro locum tribuere. Dicit enim sacrificiis quibusdam elicitam sepulcro, conditamque iterum & corpori obnoxiam redditam fuisse animam.

XIX.

Credimus itaque Romanos cum plurimis aliis ^{Dissensus cir-} gentilibus idem statuisse, quamvis nec illud negan- ^{ca hanc opi-} dum, de eadem materia ipsos gentilium Doctores ^{nionem.} egregie dissensisse. Ut enim taceamus, alium credidisse, animam post discessum e corpore in nihilum conver-

(b) OVID. Fast. L. V. 451.

converti, alium eam immortalem esse, & in diversa corpora transire: præcipue tamen certum est de dogmate ipsorum quo loco anima post mortem moreretur, inter eos unanimiter non convenisse. Alii ad campos Elysijs beatas proficisci, infelices illas autem Rhadamantheo judicio damnatas, orci tormenta pati docebant, quod GV THERVS ita explicuit: *Communis hæc opinio prævaluit, ut animas perferre pœnas non putarent, sed illius conjunctionis reliquias quæ inter animam & corpus fuit. In eo autem consenserunt, ut animam multis peccatis obrutam ad inferos descendere crederent, quod extremum esse malorum tenuerint. Jam alii statuebant ipsis in terra adhuc post mortem locum relinqui, vagari eas circa loca ubi cum vivo adhuc corpore habitaverant, nunc eas simul cum corpore terra sepultas jacere existimabant, in quam postremam sententiam inclinasse Romanos, ideoque sepulcris, quia nobilem istam hominis partem simul tenerent, tantum honoris cultusque exhibuisse, probabile admodum est. De animarum statu post obitum quid crediderint olim gentiles ita explicat Autor in tractatu: Les Memoires de Literature de L'Academie Royale (a) ubi de Lemuribus loquitur: *Car bien, que l'on a crû, que les ames des gens de bien, se fissent un plaisir de frequenter les maisons, que les ames avoient autre fois habitees, & que les ombres malheureuses errassent ordinairement au tour de leur tombeaux.* Poterat ex istis verbis in quibus asseritur credidisse veteres, infelices um-*

bras

(a) Tom. II. p. 73.

bras saltim circa tumulos circumvolitare, elici, non esse hoc argumentum, cur in universum religiosa habita fuerint sepulcra, quia si hæc sat valida esset ratio, quorundam tantum, non in genere omnium busta religiosa habita fuissent, sed sciendum hanc non solam esse causam, cur sepulcris religio tributa fuerit, verum cum persuasi. insuper essent & DIIS Manibus dedicatos esse tumulos, & animam post mortem cum corpore eandem tenere sedem, duplici quasi vinculo ad hanc religionem obstringebantur. Hinc sententiam Autoris de lemuribus missam facimus, & nostram opinionem, pluribus firmatam testimoniis, L. B. sistimus, ipsius tamen iudicio, quæ probabilior sit, relicturi.

XX.

Est etiam aliquid ponderis in eo argumento, *Metus Spectrorum Religionis inclementum* quod timuerint, ne si forsitan pietatem vel religionem defuncto debitam omitterent a lemuribus & umbris demortui vexarentur, quem in finem elegans SVETONII locus notari meretur. (a) Caligulæ inquit, cadaver clam in hortos Lamianos asportatum & tumultuario rogo semi-ambustum levi cespice obrutum, postea per sorores ab exilio reversas erutum, cremarum sepultumque. Satis constat priusquam id fieret, hortorum custodes umbris inquietatos, in ea quoque domo, in qua occubuerat, nullam noctem sine aliquo terrore transactam, donec ista domus incendio consumpta sit. Ejusmodi fabularum autores erant Romani. Interim animarum

D

vin-

(a) SVETON. vit. Calig. c. 59.

*Alia supersti-
tionis genera
religionis ce-
lestionia*

vindictam metuebant, atque omni religione cadave-
ra ipsorumque sepulera prosequerentur, modo ne
funestis umbris & terroribus turbarentur. Magis
autem ridiculum, quod FERRARIUS habet: (b) *Ideo sepulcris apposuisse lucernas, quod Ethnicis super-
stitiosi crederent, defunctorum animas, simulacra, um-
bras in sepulcro cum cadaveribus versari, ideo ibi per-
petuo ardentes lucernas positas, ne misellæ animulæ
frigidulæ, nudulæ jacerent in tenebris, quas tantopere
vivi etiam infantes perhorrescerent. Ethnicorum sto-
hiditatem hic ridet, interim hanc olim gentilibus de
animarum in sepulcris habitaculo fuisse sententiam,
hæc verba fati confirmant. Pergit idem FERRA-
RIVS: Morem lucernas sepulcrales urnis apponendi
inde ortum, ut ostenderent, animas eandem sedem inco-
lere. Ne igitur anima cum exuvias suas exoculari
vellet, aberraret, & unam partem pro altera suavia-
retur, teste lucerna micante & lucida opus fuit, ne
cum vetus hospitium reviseret, postico ingrederetur.*
Sat falsis in hisce FERRARII verbis. Cur interim inde
non licebit colligere, veteres sepulcra ideo religione
quadam peculiari coluisse, cum sciverint, hæc non
tam mortuo cadaveri, sed & animæ, cum hoc in eo-
dem tumulo cohabitanti, exhiberi religionis speci-
mina.

XXI.

*Argum. 2.
Diis Manibus
dedicata se-
pulcra*

Solenne porro Romanis erat in religione se-
pulcrorum, ut ara coram sepulcro erecta arboribus-
que adpositis, DIS Manibus pias afferrent preces,
istud

(b) FERRARIUS Dissert. d. Lucern. sepulcr.

istud autem ideo amicos defuncti fecisse putandum est, quod crederent animas suorum quæ jam familiaritate quadam cum Manibus intimiori fruebantur, ipsorum precibus ope inferorum Deorum satisfacturas. Hanc in rem VIRGILIUS videatur: (a)

*Haud mora festinant flentes aramque sepulcri
Congerere arboribus* - - - - -

HORATIVUS: (b)

Iubet cupressus funebres.

Quæ arbores ideo luctui lacrymis & Diti Patri consecratæ esse dicuntur, quod semel casæ reviviscere ne-
Cupressus sepulcris religiose dicuntur
 sciant. Romani enim gentesque aliæ dum sanctitatem sepulcrorum sartam, tectam integramque esse volebant, ei egregie consuli posse putabant, si arboribus, Diis sacris, exornarentur, quo externus statim conspectus transeuntes doceret, latere aliquid, quod cultum religionemque exposceret: Lex ait: *Interest religionis, monumenta exstrui & ornari.* (c) Utiliter etiam huc applicari potest alia lex, quæ vult, ut edito ibi proposito Romani utantur: (d) Si quis via in alterius fundo prohibeatur, cum inferre velit mortuum, neque tamen alia via possit ad fundum suum accedere; quod inquam edictum Prætoris, quamvis specialiter de exequiis funeralibus agat, utiliter tamen applicare potuisse Romanos certum est, si annuas ceremonias persolvere volebant, nec tamen nisi per al-

D 2 terius

(a) VIRGIL. Æn. VI. 177.
 (b) HORAT. Epod. V. 18.
 (c) L. I. §. 6. ff. d. mort. inf.
 (d) L. I. §. 3. ff. d. mort. inf.

terius fundum via pateret, hoc cum effectu, ut alter
viam præstare obligatus fuerit, quia religionis in-
tererat, & humari mortuos, & istas fieri ceremonias.

XXII.

*Ritus in cultu
Inferis Mani-
bus præstan-
do solennes*

Ceremoniæ autem quæ Inferorum cultum tan-
gebant, ex Pontificum disciplina ita instituebantur,
ut effossa terra in scrobilo duæ aræ ponerentur, qui-
que ipsis sacrificare volebant, aqua tantum asperge-
rentur. (a) Deinde pocula bina novo spuman-
tia lacte (b) & hostiæ nigræ immolabantur. (c)
VIRGILIVS: (d)

- - *Et pullam divellere mordicus agnam
Cæperunt. - - - Et conde sepulcro
Duc nigras pecudes. - - -*

IDEM: (e)

*Inferias Orphei lethea papavera mittunt
Placatam Euridicen vitula venerabere cæsa
Et nigram mactabis ovem, - - -*

atque sic delibantes, demissis ad terram manibus sub-
missiori voce Manes invocabant, ab initio victima
loco, homines mactando, scilicet persuasi, tanto amo-
re sanguinis humani teneri defunctorum umbras, ut
ad Inferos descendere non possent, nisi vel homines
vel quod deinceps fiebat victima simul cæsa essent.
LVCANVS: (f)

Quid

(a) MACROB. Saturn. L. III. c. 1.

(b) VIRGIL. Ecl. 5.

(c) HORAT. L. I. Sat. 8. v. 26.

(d) VIRGIL. Æn. VI. 153.

(e) VIRGIL. Georg. IV. 545. sqq.

(f) LVCAN. L. II. 74.

Quid sanguine Manes
Placatos Catuli referam? - - -

Sed quoniam crudele & sumtuosum erat, homines atque victimas jugulare, mortuis deinde sanguinei coloris vestis injecta legitur. VIRGILIVS: (g)

Purpureasque super vestes velamina nota
Conjiciunt.

expiari etiam & elici e sepulcris Manes in Poetis legimus sanguine effuso. Quia enim sanguis animae quasi possessio videbatur, non prius ipsi satisfieri posse credebant, quam sanguine effuso.

XXIII.

Jam pergimus ad alia religionis specimina. Spectabam eo parentalia elapso anno, ex quo defunctus obierat, vel quoque annuatim instituta, ubi facularum splendorem adhibuisse veteres autores scribunt: exemplum producit SVETONIVS: (a) *Sepulcrum, inquit, Mesgabæ, ante annum defuncti, frequentabatur luminibus.* Tale quid habet Lex. (b) *Mævia decedens, servis suis nomine Sacco & Eutychiæ & Hirenæ sub conditione reliquit libertatem his verbis: Saccus servus meus & Eutychia & Hirena ancillæ meæ omnes sub hac conditione liberi sunt, ut monumento meo alternis mensibus lucernam accendant, ac solemnia mortis peragant.* In his autem parentali-

Annua parentalia Religio- nis indicia

Serta aliaque ornamenta ad monumentum suspensa

D 3 tatem

(g) VIRG. Æn. VI. 221.

(a) SVETON. Vit. Octav. Aug. c. 98.

(b) L. 44. ff. d. manum. testam.

tatem & religionem suspendebantur. OVIDIVS:
(c)

*Tu tamen extincto ferialia munera ferto,
Deque tuis lacrymis humida ferta dato.*

TIBVLLVS: (d)

*Arque aliquis senior veteres veneratus amores
Annua constructo ferta dabit tumulto.*

*epulae institu-
tae*

quod dum fiebat, epulae etiam instituebantur, cibis ad sepulcrum quoque appositis, quos rapere itidem nefas habebatur. Dubitari nunc poterat, an ornamenta & alia quae ad sepulcrorum decus facta erant, religiosa sint, sed cum donatione & ad monumentum suspensione defuncto & Manibus dicata fuerint, non nihil religionis sibi tribuisse credo. GV THERVS. (e)

XXIV.

*Juramenta
per religio-
nem sepul-
crorum praes-
tita*

Solennis etiam ipsis per Manes suorum jurandi formula. Ita in VIRGILIO (a) Aeneas jurabat:

Per patrios Manes per spes surgentis Iuli.

Ex his religiosi cultus speciebus nunc apparet, ideo Romanos sepulcrorum curam & religionem tanti habuisse, ut etiam pro aris & sepulcris dimicare non recusaverint, quia Deos Manes laedi credebant, nisi quidlibet pati vellent, (b) quam sepulcrorum curam negligere. Certe enim juramenta, quorum sancta penes ipsos erat religio, per sepulcra non fecissent, homines non immolassent, semetipsos in defendendis sepul-

(c) OVID. Trist. III. Eleg. 3. v. 81. 82.

(d) TIBVLLVS II. Eleg. 4.

(e) GV THER. d. Jur. Man. III. 5.

(a) VIRGIL. Aen. X. 514.

(b) LIV. Histor. L. 26.

sepulcris hostium rabiei non opposuissent, si non fuissent certi Deorum causam agi, quorum iram, nisi illos ritus pie & religiose servarent, timebant. Testantur hoc etiam omnes pene inscriptiones in Romanorum monumentis repertæ, de quibus PRUDENTIUS contra Symmachum: (c)

- - - - DIs Manibus illis
Marmora secta lego quacunque latina vetustas
Custodit cineres. - - - -

XXV.

Expendimus jam duas rationes, unde colligere licuit, cur Romani sepulcra sua tam sancta religione profecuti sint, altera erat, quod animabus idem cum corpore in sepulcris esse domicilium, altera, quod DIs Manibus tumulos dedicatos esse crediderint. Sed videamus an & alia extent argumenta, quæ Romanis talem religionis fervorem injicere poterant; nec dubitandum. Cum enim virorum de Republ. optime meritorum omnino essent memores, gloriam eorum etiam in sepulcris adhuc vigere existimabant, omnem iisdem reverentiam ergo & cultum deberi persuasissimi. Extractis itaque insignibus monumentis, marmoribus statuisque memoriam eorum æternitati consecrabant, qui vel consiliis saluberrimis vel gladio salutem civitatis defenderant. Imo qui vel conjugali amore vel alio amicitia vinculo vivi constricti fuerant, cineres personarum amatarum omni religione excipiebant, quod etiam in variis inscriptionibusprehenditur. ita v. g.

*Argum. 3.
Ex dignitate
virorum sepulcrorum eliguntur*

ARAM

(c) PRUDENTIUS L. I.

ARAM. ET. STATUAS. FECIT. SIBI. ET.
CONJUGI. SUÆ. DE. SE. BENE. MERENTI.

Ex qua & aliis elucescit amorem singularem ejusmodi religionum speciminibus occasionem præbuisse, ostendunt etiam antiquiores apud Romanos ritus, quam non destituatur fundamento suo assertum nostrum. Id saltem monebo, laudatissimam semper fuisse post obitum eorum memoriam, qui pro liberanda vel defendenda Republ. sanguinem effuderant, vel consilia subministrarant. Credo etiam morem istum, cum eo quemlibet loco sepelirent, quo ceciderat in prælio, satis de religione & amore erga defunctum testari, cujus memoria, quoties eum locum quis transiret, reviviscere quasi & oculos civium admonere debebat, hunc esse locum, in quo pius erga patriam civis obiisset. Illustrat hoc exemplo quodam LIVIUS (a) ubi de Curatiorum & Horatiorum pugna multum præfatus fuerat: *sepulcra inquit, extant quo quisque loco cecidit, duo Romana, uno loco propius Alban, tria Albana, propius Romam versus; sed distantia locis, ut & pugnatum est.* In genere etiam populi Romani intererat, ut viri, qui de Republ. solliciti fuerant, post obitum laudarentur, cujus rei testes habes Romanarum rerum scriptores plurimos. (b) Selecta hunc in finem quoque peculiariter loca, quibus nobiliores cives sepelirent, sic ad Flaminiam Latinam & Appiam præcipue viam marmora ibi posita, quæ

(a) LIV. L. I. c. 25.

(b) PLUTARCHVS in Poplicola.

quæ ad religiosum cultum humanis ibi exhibendum invitabant. MARTIALIS: (c)

*Quisquis Flaminiam teris, Viator,
Noli nobile præterire marmor.*

Ita CORNELIVS NEPOS: (d) *Sepultus est Atticus juxta viam Appiam ad quintum lapidem in monumento Q. Cæciliæ avunculi sui.* Inde colligimus, Romanos, dignos laude viros religione suorum sepulcrorum æternitati sacrare voluisse.

XXVI.

Quo magis autem conservandæ æternitati sepulcrorum operam dabant, eo acriores erant in legibus de religione sepulcrorum promulgatis, ne quis eorum sanctitatem læderet. Duplici modo hoc fiebat, vel cum loco atque agro ad sepulturas destinato, vel corpori humato injuria inferretur, ejusmodi illata injuria apud Romanos læsio audiebat, si

TACITO (a) credendum: *Res sacræ aut solennis religionis vinculo obligatæ, quæ temerariæ essent aut violatæ, lædi dicebantur;* Accidebat autem ejusmodi læsio, *illatione illegitima, si quis contra voluntatem testatoris in hereditarium sepulcrum inferat, quanvis heres,* licebat enim testatori in ultima voluntate, cuius sanctitas servanda erat, ex rescripto ANTONINI, cavere: *Ne quis eo inferatur.* (b) Hæc illatio tamen magis erat illegitima, cum quis in alienum sepulcrum

Violatio religionis apud Romanos

vel tangebatur sepulcra vel cadavera ibi sita

violatio sepulcrorum contingebatur, illatione illegitima

(c) MARTIALIS L. XI. Epigr. 14.

(d) CORNEL. NEP. in vita Attici c. 22.

(a) TACIT. Annal. III. 24. 3.

(b) L. 3. ff. d. sepulcr. viol.

crum mortuum suum alienumve inferret; videbatur enim sanctitas sepulcri lædi, si contra legis auctoritatem aliquid fusciperetur.

XXVII.

*Demolitione
sepulcri*

Deinde cum ad splendidam sepulcrorum religionem pertineret monumentorum extractio, horum demolitio pro crimine reputabatur. *Si quis de sepulcro abstulerit saxa, marmora, vel columnas, sive de sepulcro lapidem moverit, terram everterit, cestpitatem sive statuam e monumento evulserit, (a) criminis reus erit.* Romanis autem per D. ADRIANI (b)

*a demolitione
sibi cavebant
munitione*

rescriptum monumentum id fuit, quod muniendi causa ejus loci factum est, in quo corpus impostum: Hic Imperator religionem sepulcris debitam indigitat, dum muniendum monumentum statuit. Omnem enim rem religiosam a profana impietate munire dignissimum habebatur, jam vero constabat, vel timendum certe erat, ne impia dextra quorundam sceleratorum etiam sepulera non intacta relinqueret.

XXVIII.

*Maceriarum
usus*

Diversis in locis Autorum quoque legimus, curæ fuisse Romanis, ne sepulera aliquam vim extrinsecus paterentur, dum ajunt cinxisse eos sua sepulera sepro quodam, tum ex lapidibus tum humiliori quadam materia extracto, cujus rei etiam in legibus vestigia deprehenduntur, (a) ubi maceria sepulera-

(a) L. 2. ff. d. sepul. viol.

(b) L. 37. ff. d. religios.

(a) L. 73. ff. d. contr. emt. vend.

pulcralis mentio fit, sic in inscriptionibus legitur: *Fecerunt sibi sepulcrum, Macereis circumclusum*; (b) quibus splendor curæ erat, marmore muniebant tumulos. *Aræ* autem vocabantur illæ maceræ, quibus quasi injurias aliorum, qui fraudibus suis sepulcris infidiabantur, *arcerent*, plerumque autem *arcas* illas ab iis extructas esse rumor fuit, qui hæreditaria sepulcra & communia habebant sibi suæque familiæ, quo ea a se invicem distinguerent, ne alii eo liceret mortuum inferre, quod tamen sibi solum competebar. De hac materia CICERO (c) monet: *De sepulcris apud Solonem nihil est amplius, quam ne quis deleat, neve alienum inferat, pœnaque est, si quis bustum, nam id appellari puto τήμβον aut monumentum aut columnam fregerit, violarit, dejecerit.* Notandum hic quod habet JACOBVS GOTHOFREDVS: (d) *Submovenda*, inquit, *species Rævardi, in qua quæritur, utrum is, qui actione pecuniaria ad modicam sepulcri violationem conventus est, corruente postea integro monumento possit capitali judicio conveniri, quasi ruinæ causam dederit. Neque enim ibi ejus, qui delictum ante admisit, postfactum aliquod intercessit, verum eventus & infecuta rei ruina post delictum admissum.*

XXIX.

Non autem violabat, qui reficiebat sepulcra & monumenta, quæ vel temporis injuria vel alia vi

Species demotionis que religionem

E 2

confe-

(b) MONTFAVCON. Diar. Ital. c. 19. p. 263.

(c) CICERO d. Legibus II.

(d) JAC. GOTHOFRED. D. Regg. Jur. P. VI. p. m. 584.

non viola-
bant
v. g. Resectio
Sepulcrorum
hostilium
eversio

confecta erant, modo istud Pontificis permisso fieret. (a) Hostium sepulcra demoliri violarique leges ipsa permittebant, ita Lex: (b) *Sepulcra hostium religiosa nobis non sunt, ideoque lapides inde sublato in quemlibet usum convertere possumus, nec sepulcri violati actio competit.* Unde cum retorsionem metuerent olim Romani, loca quae ab hostibus capiebantur, religiosa esse cessabant, quia hostium sepulcra etiam apud ipsos profana erant. Locis autem ab hostibus liberatis, postliminii jure quasi redibant ad religionem suam sepulcra. (c) Testimonium praebet LIVIUS: (d) *Omnium primum Camillus, ut erat diligentissimus religionum cultor, quae ad Deos immortales pertinebant, retulit, fanaque omnia, quod ea hostes possedissent, restitui, terminari, expiari curavit.*

XXX.

Habitatio in
sepulcris ve-
nitia

Jam autem, ne violaretur sepulcrum, nemini licebat in illo habitare. Audiatur Prator, qui ita ait. (a) *Si quis in sepulcro dolo malo habitaverit aedificiumque aliud, quamque scilicet quod sepulcri causa factum sit, habuerit, in eum, si quis eo nomine agere velit, ducentorum aureorum judicium dabo,* addit in hocce edito Prator non sine pondere, *si dolo malo factum fuerit.* Democritus enim sine dolo malo solitudinis causa sepulcra frequentasse & noctes diesque ibi commora-

dolo malo
facta

- (a) QVENSTED. de sepult. vet. c. 12.
(b) L. 4. ff. d. sepul. viol.
(c) L. 36. ff. d. relig.
(d) LIVIUS L. V. c. 50.
(a) L. 3. ff. d. sepul. viol.

moratus esse fertur. Item si legatum fuerit Titio centum relicta sunt, ita, ut a meo monumento non recedat, (b) ista habitatio non fit dolo malo. Quod autem de dolo malo avertendo ita sollicitus fuerit praetor, suspicionem excitat, ac si forte tunc temporis quidam homunciones sepulcrorum cavernis usi sint, ut ibi delitescerent, praetereuntes aggressi, spoliaverint. Sepulcra enim ad vias publicas erant, unde facile in viatores excursio poterat tentari.

XXXI.

Denique alienari prohibebantur sepulcra. Continentur autem sub alienatione omnes alia contra-
Alienatio sepulcrorum illicita.
ctuum species, quas omnes sepulcra non admittebant. Ita enim Imperator GORDIANVS rescripsit: (a) *Res religioni destinatas quin imo jam religionis effectas, scientes qui emere & distrahere haud dubitaverint, tamen si jure venditio non subsistat, laese tamen insuper religionis inciderunt crimen.* Porro Scto cautum esse ait VLPIANVS, (b) *ne usus sepulcrorum permutationibus pollueretur*, id est, ne monumentum veniret, obligaretur vel distraheretur a quocumque. (c) Ergo nec pignori dari aliove genere alienationis teneri nec in stipulationem deduci poterat ejusmodi ager, per sepulturam religiosus effectus. (d) Et si quis sub hac conditione stipulatus fuerit, vel legatum alteri reliquerit, si Titius rem religiosam aut

E 3 sacram

-
- (b) L. 71. ff. d. condit. & demonstr.
 (a) L. 1. Cod. d. sepul. viol.
 (b) L. 12. §. 1. ff. d. Religios.
 (c) L. 2. §. 9. C. d. Religios.
 (d) L. 3. C. Quae res pign.

facram vendiderit, conditio hæc jure non poterat impleri, habebatur enim pro non adjecta, quia quasi impossibilitas in ipsa conditione latebat. Neque licebat donare sepulcrum. Ita enim habet inscriptio: ET. EI. CUI. DONATUM. VEL. VENDITUM. FUERIT. EADEM. POENA. TENEBITUR. Hinc venditionibus etiam plerumque hæc lex addi solebat: *Si quid sacri vel religiosi vel publici est, ejus nil venit.* (e) Agrum parum vero monumento coherentem profani juris esse, non erat incertum. Ergo vendi poterat & oppignorari. De hac oppignoratione puri agri supra §. IX. capiendus est. Non enim erat religiosus, quia mortui illatio ipsum non inficiebat.

XXXII.

Alienatio prohibita quo exhiberentur sepulcra naturæ profanarum rerum

quo familiaria sepulcra in familia manerent

Præcipua vero Romanis ea fuit in hoc casu ratio, ne religiosa loca profanarum rerum jure fruerentur, quia parum cultus tunc a plebe bustis exhibitus fuisset, quæ plebs, cum facillime ejusmodi opinionibus occupetur, forte omnem deinde iis paularim cultum denegare tentasset, nisi sepulcra eximio præ aliis rebus privilegio uti vidisset. Deinde quoque, quæ familiaria erant sepulcra, in ista familia, ut permanerent, operam dabant, quod sequens inscriptio commonstrat:

HOC. AUTEM. MONUMENTUM. CUM. ÆDIFICIO. NEQUE. VENIET. NEQUE. DONABITUR. NEQUE. PIGNORI. OBLIGABITUR. SED. NEC. ULLO. MODO. ALIENABITUR. NE. DE. NOMINE. EXEAT. FAMILIÆ. SUÆ.

XXXIII.

(e) L. 22. 72. ff. d. contrah. emt. vend.

Hæc, quæ jam monuimus, ad violationem sepul- *Violatio*
 erorum præcipue spectarunt. Nunc quoque viden- *cadaverum*
 dum, quomodo cadaver sepulcro vel destinatum vel *contingebat.*
 traditum, violatum fuerit, quod iterum diversis acci-
 debat modis. Præprimis quidem contrectatione, ita *contrectatio-*
 enim ex Legis dispositione cum antiquitus monu- *ne*
 menta reficerentur, sedulo cavendum erat, ne ossa ci-
 neresve ibi reperti, contingerentur. Timebant enim ne,
 cum dispergerentur cineres, quies mortuorum, adquam
 natura eos composuerat, turbaretur. (a) Accidebat
 porro ut mutilarent cadavera jam humata, quam in- *mutilatione*
 justam vim mortuis illatam, cum pro summo scelere
 reputarent, ne talis mortuis inferretur injuria, sub
 pœna sacrilegii vetabant Romani; vid. cum QVINTI-
 LIANO, (b) alii autores, ubi nefaria recensentur
 scelera, quod tumulos bustaque scrutati fuerint, amputa-
 tisque cadaveribus, impias in nequitiam armarint ma-
 nus. Nares, digitos carnososque clavos pendentium
 trucidatorumque servarint cruorem, modo ut vanæ
 superstitioni & lustui infervirent, quibus magicis arti-
 bus tamen jam olim frœnum injicere conati sunt Ro-
 mani. Docebant quoque Romani mutilari defuncto-
 rum corpora & lacerari magicis incantationibus.
 Quales OVIDIVS (c) describit:

- - - - *Jubeoque tremiscere montes*
Et mugire solum Manesque exire sepulcris.

VIR-

(a) L. 7. ff. d. sepul. viol.

(b) QVINTILIANVS Declam. XV.

(c) OVIDIVS Metam. VII. v. 205.

VIRGILIVS: (d)

Sepe animas imis excire sepulcris.

XXXIV.

Contrectato-
rum pœna

Contra eos, qui res cū mortuo conditas ē sepulcro clam auferrent, quos spoliatores Hesychius *τυμβωρύχες & λωποδύται νεκρῶν*, & Plautus Buthirapos appellat, gravissimam sancit Lex (a) pœnam: maxime si manu armata aggrediantur, ut, si more latronum id egerint, etiam capite plectantur, uti D. Severus rescripsit, si sine armis usque ad pœnam metalli procedunt. Veritatem hujus rei PHÆDRVS (b) fabula investit:

*Humana effodiens ossa thesaurum canis
Invenit, Et violavit quia Manes Deos
Injēta est illi divitiarum cupiditas,
Pœnas ut sancte religioni penderet.*

Præceptum
ne mortua
cadavera ex-
ornarentur

Stoliditas equidem eorum non satis derideri potuit, qui mortuos suos gemmis & splendidis exornatos vestibus humabant. Interim cum hæc ad furta allicerent, inutiles ejusmodi ineptiæ interdictæ leguntur. Ridiculum tamen & illud, quod antiquissimis temporibus credebatur, eos gravis delicti reos esse, qui thesaurum, quem sciebant in sepulcro aut alibi sub terra repositum, vel saltim attingerent. Plutoni enim hoc munus sacrum, ergo mortalium manibus non contrectandum. Interjecto autem tempore, aliquantum a subtilissima illa religione recessisse Romanos, in apri-
co

(d) VIRGIL. Eclog. VIII. v. 98.

(a) L. 3. §. 7. ff. d. sep. viol.

(b) PHÆDR. L. I. 27. 3.

co est. Non enim violabatur religio, si pecunia in *Thesaurum* monumentis abstrusa erueretur ab iis, quibus eruendi jus erat, poterat enim accidisse, ut qui ob illa *in sepulcro* *contrectare* *religio non* *verabat* bentem vim hostium, suæ pecuniæ malum ominabantur, majoris securitatis ergo nummos in sepulcrum reponerent; hos deinde liberata patria iterum sibi acquirebant; quis hoc injustum esse dixerit? Imo cum Lege Julia peculatus (c) is teneretur, qui pecuniam sacram religiosamque abstulerat, vel interceptat, eadem tamen lex de inventa pecunia paulo post (d) ita loquitur: Non fit locus religiosus ubi thesaurus invenitur, nam etsi in monumento inventus est, non quasi religiosus tollitur, quod enim sepelire quis prohibetur, id religiosum facere non potest; qui vero hujus thesauri dominium satis demonstrare non poterant, eos sacrilegorum pœna quoque manebat. Quod inscriptioni huic insertum legimus: (e)

SI. QUIS. FURAVERIT.

PROINDE.

OBLIGATUS. ERIT.

AC. SI. SACRILEGIUM. COMMISERIT.

XXXV.

Supra jam §. XIII. ostendimus cadavera sepulturae perpetuæ esse tradenda, si religio sepulcris debebat *Violatio con-* *tingebat por-* *ro* acquiri. Compositis itaque ad quietem perpetuam offibus & cinere, impium erat, reliquias alium in lo-

F

cum

(c) L. 4. pr. ff. ad leg. Jul. pecul.

(d) L. 4. §. 6. ff. eod.

(e) GRVTER. Inscript. MLXXVII. 10.

Translatione cum *transferre*, unde inscriptionis formula maxime evadit perspicua:

VETO. RELIQUIAS.

VIRGILIVS: (a)

Nec patris Anchisæ cineres Manesque revelli.

Sine sepulcri itaque violatione ejusmodi translatio humati cadaveris suscipi non poterat. Ita enim Lex: (b) *Divi Fratres edicto monuerunt, ne justæ sepulture traditum, i. e. terra conditum corpus inquietetur, videtur autem terra conditum, etsi in arcula conditum sit, ut non alibi transferatur.* Omnis ergo causa in intentione eorum quærebatur, qui reposuerant cadaver. Videatur inscriptio:

NE. QUIS. NOS. INQUIETET. EX.

ARCA. NOSTRA.

NEQUE. AD. ANTE. ALIAM.

PONAT. AUT. COMMUTET.

Neminem autem magis quam defunctos securitate opus habere rati sunt Romani. Unde PERPETUÆ SECURITATI huc posita esse cadavera scribebant, nefas esse existimantes, curæ & custodiæ Manium eripere velle cadavera, qua jam humata fruerentur, unde PAVLVS, (c) illa sepulcra *eternam sedem* vocat, scilicet, quæ a nemine debebant transferri quæque tamdiu intacta servanda erant, quam temporis injuriæ ea non violarent. Ergo non facile translocabantur sepulcra. Sæpius tamen ex ipsis tumulis extracta ossa
alior-

(a) VIRGIL. Æn. IV. 427.

(b) L. 39. ff. d. Relig.

(c) L. 40. d. relig.

aliorum fuere reposita, sed justam & necessariam causam intercedere oportebat, qualis erat incurfus fluminis & ruinae metus; concedit hisce in casibus etiam lex (d) translationem aut insigni addita cautela, ut id existimatione Rectoris Provinciae fiat, vel Principis cognitione, cujus de hac re erat cognitio. Solebat autem a Principe, cum reliquiarum translatio peteretur, libello dato ea impetrari. (e)

Necessitas intercedum translationem suadebat

XXXVI.

Singularem habent quoque de cadaveribus punitorum, leges (a) dispositionem, quamvis enim in hujus legis antecedentibus statuatur, deportatorum vel in insulam relegatorum poenam post mortem manere, adeoque etiam cadavera tangere, attamen ejusmodi homo cum defunctus esset, ex loco ubi obierat, transferri & sepeliri inconsulto principe prohibetur. Severi & Antonini rescriptis id expressum fuit. Cum autem translatio cadaverum, tanquam res religionem concernens, a Principe esset determinanda & de translatione punitorum princeps audiendus esset, recte inde inferimus, nec punitorum cadaveribus religionem fuisset denegatam.

Cadavera punitorum iisdem ritibus transferenda

XXXVII.

Pontificis autem cognitione vel maxime opus erat, & cum leges moneant id ex Principis decreto esse determinandum, profecto istud negotium ad ipsum, non ut principem, sed quatenus simul Pontifex erat, pertinebat. Ita legimus:

Venia translationis a Pontifice petenda

F 2

RELI-

(d) L. 1. C. d. relig. (e) GVTH. d. J. Man. p. 407.

(a) L. 2. ff. d. cadav. punit.

RELIQUIÆ. TAJECTÆ. EJUS.
 III. NONAS. FEBR. EX. PERMISSU.
 COLLEGII. PONTIFICUM. FACTO.
 PIACULO.

Duobus itaque requisitis in hoc negotio opus erat, alterum erat permissio Pontificalis Collegii, alterum factum Piaculum, quod posterius semper fiebat, ubi quid admittere cogeantur Romani, quod lædi sanctitatem Deorum credebant, ne ergo ab istis mali quid metuendum esset, factio piaculo expiabant noxium crimen. Brevibus, solemnibus sacrificiis fuere reddenda prius, quam corpus e loco moveretur. Hæc de translatione cadaverum, perpetuæ sepulturæ jam destinatorum.

XXXVIII.

*Ad tempus
 reposita ca-
 davera in scio
 Pontifice
 translata*

Quæ autem corpora e locis transferebantur in quibus ad tempus tantum reposita fuerant, sine præfictu Magistratus inde in aliud translocabantur sepulcrum: Lex ita: (a) *Si nec dum perpetuæ sepulturæ traditum corpus est, translationem ejus facere non prohiberis.* Hoc enim sæpius accidere solebat, quod & hodie plerisque innatum est mortalibus, ut patrio monumento sepeliri præoptent, quod cum poposcissent, qui in alienis provinciis obierant, ad tempus in illa terra deponerentur, dum se occasio monstraret commoda, cadaver transferendi. Optabat id exul OVIDIVS: (b)

Quan-

(a) L. 10. C. d. Religiof.

(b) OVIDIVS Trist. III. Eleg. 3. v. 31. 32.

*Quantum erat o magni perituro parcere Divi,
Ut saltim patria contumularer humo.*

IDEM: (c)

Ossa tamen facito parva referantur in urna.

Sic ego non etiam mortuus exul ero.

IDEM: (d)

Et cinis in tumulo positus jacuisset avito.

Tactaque nascenti corpus haberet humus.

Qui ergo suorum cineres e loco in alium translatu- *Iusta trans-*
ri erant, summum amorem & pietatem ut adhuc *ferendis ci-*
mortuo contestarentur exceptos sinu cineres repor- *neribus exhi-*
tabant. MARTIALIS: (e) *bita*

Retulit ossa sinu cari Nigrina mariti.

XXXIX.

Fruebantur etiam legali quodam privilegio, (a) *Cadavera in*
quo Severus mandabat, ne corpora detinerentur & *via non erant*
prohiberentur per oppidorum territoria transvehi; ne *vexanda*
iratos in se lacefferent Manes, qui etiam cineres in
via comitari credebantur. In illo ipso Severi edicto
inter alia reperimus, transvehenda esse per *territoria*
oppidorum cadavera, ex quo tamen non colligendum, ac *per territoria*
si non licuisset cadavera per oppida transferre, quamvis *oppidorum*
antiquitatum scriptores asserant, præter morem & in- *transvehenda*
stitutum id factum, si cadavera urbibus illata fuere.
Interim quascunque urbes accedebant, quibus religio
curæ erat, ibi vel fertis ornabatur urna, vel viri lu-

F 3

gubri

(c) OVID. Trist. III. Eleg. 3. v. 65.

(d) OVID. Trist. IV. 3. v. 45. 46.

(e) MARTIAL. L. IX. Ep. 31.

(a) L. 3. §. 4. ff. d. sepul. viol.

gubri habitu mittebantur, qui funus aliquamdiu comitarentur, & persequerentur, tanquam has Inferias jam sepulcro ferrent, præcipue si funus viri de Republ. insigniter meriti transferebatur. (b) Qui eximius honor cadaveri Cæsaris Augusti contigit. *Notibus enim ejus corpus a Nola Bovillas deportatum fuit, cum interdiu in Basilica cujusque oppidi vel in ædium sacrarum maxima reponeretur.* (c) Cum vero per urbes transferre vellent mortuos suos, sine permisso eorum quibus permittendi jus erat, non licebat; Interim & illud vetabat religio ne vectigal ab aliqua persona præstaretur pro corporibus in alium locum translatis. (d)

XL.

Religio sepulcrorum interdictis munita

Quo autem violationum illa diversa genera sedulo averterent Romani, religionem sepulcrorum interdictis munierunt, quæ vel conservandam religionem vel avertendam violationem ejus spectabant, cujus generis species PAVLVS (a) refert: *Ne quid in loco sacro fiat, quod factum est, restituatur.* De mortuo inferendo &c. ita & de sepulcro ædificando, reficiendo, perficiendo videas Jctos veteres & Imperatores statuisse. Cum enim religionis interesse crederent, monumenta refici, neque religionis externum habitum mutilari, interdicto: *Quod vi aut clam agebatur.* Si quis statuam e monumento sustulisset (b)

is

(b) PLVTARCHVS in Demetrio.

(c) SVETON. vit. Aug. c. 100.

(d) KIRCHMANN. d. fun. Rom. III. 23. 24. 25.

(a) L. 2. §. 1. ff. d. interd.

(b) L. 15. §. 5. ff. Quod vi aut clam.

is hoc utebatur interdico, ad quem jus monumenti pertinebat, ut restitueretur istud, *quod interest.* (c) In hoc interdico itidem continetur restitutio ejus, quod interest, si monumentum in alterius fundo sive bona sive mala fide fuerit exstructum.

XLI

Sepulcri tamen violati actio solemnior erat, qua competebat Domino ad quem jus sepulcri pertinebat, quamque iste instituere cogebatur sancta religione coactus; imo cum delicti publici instar esset, nemini ex populo ea actio neganda fuit, istamen cuius intererat praeferebatur, quod in omnibus actionibus popularibus solenne. (a) Alia lex ita: *Sepulcri violati crimen dici potest ad legem Juliam de vi publica pertinere ex illa parte, qua de eo cavetur, qui fecerit id, quo minus aliquis funeretur sepeliaturve, quia & qui sepulcrum violat facit, quo quis minus sepultus sit.* (b) Publicis enim in judiciis ipse populus ea quae Reipubl. quidquam detrimenti afferebant, vel accusator populi nomine crimina publico dedecori futura, vindicabat. Nihil enim magis obesse potuisse Reipublicae Romanae judico, quam si sanctitatem religionis laesam non ulciscerentur. Hinc etiam accuratissimi in religione fuisse dicuntur, (c) & noluisse ut alicujus Manes nudarentur, sed omnium ossa terra tegerentur. (d) Lex civilis confitetur, hanc actionem *non ad*

(c) L. 15. §. 7. ff. eod.

(a) L. 3. §. 1. ff. d. pop. act.

(b) L. 8. d. sep. viol.

(c) L. 3. §. 12. ff. d. sep. viol.

(d) LIV. L. 31.

ad rem familiarem, sed magis ad ultionem publicæ securitatis, religiosi locis debita, pertinere. (e) Item alia quæ quarrit, an ad heredem necessarium pertineat actio sepulcri violati, ita loquitur: Neque id capiatur quod in rei persecutione, sed in sola vindicta sit constitutum. (f)

XLII.

*Diversimode
in violatores
Religionum
animadver-
sum*

*et gravitatis
delicti*

*et qualitatis
personarum
ratio habita*

*Quaedam actio
etiam pecu-
niaria*

Animadvertetur autem in eos, qui violaverant religionem mortuis eorumque sepulcris debitam, aut non una eademque poena, quam illi decidebant, qui de sepulcri violati actione iudicabant. Æstimabant autem eam quatenus intererat, scilicet ex injuria, quæ facta erat, item ex lucro ejus, qui violaverat, vel ex damno, quod contigerat, vel ex temeritate ejus, qui fecerat. (a) Ratio tamen personarum quoque habebatur, quæ hocce crimen commiserant. Ita rei sepulcrorum violatorum, si corpora ipsa extraxerint, humilioris quidem fortunæ, summo supplicio afficiuntur, honestiores in insulam deportantur, alii autem relegantur aut in metallum damnantur. (b) Qui mortuos exuebant, iis manus amputabantur. (c) Quod autem hæc actio non criminalis tantum fuerit Romanis, testatur lex. (d) Actio quoque pecuniaria datur, distinguendum tamen in illa an dolo malo facta violatio fuerit, an dolus absuerit. Nam si dolus aberat, v. g. si per imperitiam vel rusti-

(e) L. 6. ff. d. sep. viol.

(f) L. 10. ff. eod.

(a) L. 3. §. 18. ff. eod.

(b) L. 11. ff. de sep. viol.

(c) KIRCHM. d. fun. Rom. III. 26.

(d) L. 9. ff. d. sep. viol.

citatem vel casu violationem quis commiserit, poena cessabat. (e) Passim autem in Legibus reperimus horum violatorum poenam jam mortem, relegationem, jam manus amputationem, deportationem, jam pecuniam fuisse; Quamvis autem sine dubio pro gravitate delicti poenae quoque exaggeratae sint; Interim quod in legibus tam mire variatum fuerit, illam fuisse forsitan rationem colligere licet: Quia Imperatorum; quorum sub Imperio haec leges latae sunt, alter altero religioni magis addictus, adeoque in violatores quoque gravius invecus fuerit, praecipue cum quidam eos vel sacrilegorum poenis dignos judicaverint. (f)

XLIII.

Peculiari tamen cognitioni subiecta haec fuere crimina. Namque uti Pontifices religiosa sepulcra sanxere & religiosas res ut sacras inter divina jura posuere; (a) ita ipsorum quoque jurisdictioni compete-^{Cognitio de Religione sepulcrorum Pontificibus propria}bat, in frivolos sepulcrorum religionem violatores animadvertere. In genere enim sepulcrorum curam ad Pontifices spectasse, multis autorum testimoniis comprobari potest. *Nil quippe videbatur justius, quam de religiosis rebus iudicium illis relinquere, qui religionum naturam callebant,* ita GVATHERVS. (b) Jus Manium plurimam Pontificis juris partem constituit, atque FESTVS (c) ideo Pontificem Maximum

G

appel-

(e) L. 7. §. 4. ff. d. Jurisdic.
 (f) L. 4. 5. 6. 9. §. 1. ff. ad L. Jul. pecul.
 (a) L. 1. ff. Rer. div.
 (b) GVATHER. d. Jur. Man. L. II. c. 8.
 (c) In vocab. Maximus Pontifex.

appellatum fuisse conjicit, quia maximarum rerum, quæ ad sacra & religiones pertinerent, Judex erat. Eas enim res, quæ ad sacra pertinebant, senatus ad collegium Pontificum rejiciebat, qui de religione soli decernerent. (d) PLVTARCHVS (e) *οὐ δὲ ποντιφικὸς καὶ περὶ τὰς ταφὰς πάτρια τῆς χηρείου ἀφηνεύεται.* Quicquid ergo de funeribus præscribendum, quomodo Dii Inferi Manes rite colendi, imo ceremonia juxta instituenda, id omne a Pontificibus sapius assignatum fuisse locum ei, qui Cadaver humaturus sepulcrum nec hæreditarium nec familiare possidebat. Inscriptiones testantur Romæ repertæ:

LOCUS. DATVS. EST. A. PONTIF. MANILIO.

FORTUNATO. PATRONO. Item:

URNA. EMTA. ATQUE. INDULGENTIA.

PONTIFICUM.

LOCUS. DATVS. EST.

Deinde ubi transferenda erant Cadavera, jam supra monuimus, præscitu Pontificis opus fuisse, quod jam aliquot testimoniis corroborabimus. Ita PLINIVS (f) ad TRAJANVM: *Qui sciebam in urbe nostra ejusmodi ex causis collegium Pontificum adiri: TE Domine maximum Pontificem consulendum putavi, quid observare me velis.* Cui TRAJANVS ita respondit.

(g) *Durum est injungere necessitatem provincialibus,*
Ponti-

(d) AVL. GELL. Noctibus Att. L. V. c. 17. BRISSONIVS
de formulis 2. p. m. 209.

(e) PLVTARCHVS in Numa.

(f) PLINIVS Epist. X. 73.

(g) - - - 74.

Pontificum adeundorum si reliquias suorum ex loco in alium transferre velint. (h) (i) Interim quamvis durum videretur prisca leges, tamen jubebant. Ita Lollia Paulina cineres reportari sepulcrumque instrui permittit Nero; quod ut Pontifex maximus fecit (k) In ritibus funeralibus enim instruendis neminem magis sollicitum esse decebat, quam eos, quos ob religionem peculiari venerabantur autoritate cives. Unde etiam Summis Principibus illa dignitas collata. Galba Pontificatum maximum cepit, cum medio Martio campo, adhibita publicorum sacerdotum frequentia, inferias Neroni dedit, & SVETONIVS (l) recenset in Octavii exequiis suasisse quosdam: *Legenda ossa per sacerdotes summorum Collegiorum.* Hi religiosi ritus, uti sepulcris omnino praecipue debebantur, ita in iis ordinandis officium Pontificis consilia manusque fuisse apprime occupatas, videri potest.

XLIV.

Denique multa ipsis violatoribus constituta Pontificum arcae inferebatur:

Multa arcae Pontificum illata

QUOD. SI. QUIS. CONTRA. HANC. INSCRIPTIO-
NEM. FECERIT.
INFERET. POENAE. NOMINE. ARCAE. PON-
TIFICUM. &c.

G 2

Quan-

(h) KIRCHM. de fun. Rom. III. 25.
(i) GVTHER. de Jur. Pontif. II. 9.
(k) TACITVS Annal. XIV. 12.
(l) SVETONIVS vit. Octav. c. 100.

Quantitas autem poenæ in inscriptionibus jam levior jam gravior statuebatur. Notandum tamen: In sepulcri violatione, si poena peteretur, cessasse Pontificum autoritatem. Ubi autem in inscriptionibus invenitur, arcæ Pontificum inferatur; ex hoc quasi testamento vel ultima voluntate in marmore reperta, poenæ petitio nascitur, pro qua apud Prætores experiri Pontifices debebant, nec enim poterant sibi ipsis jus dicere. (a) Facile itaque colligi inde poterit, ipsos quoque studiosissime invigilasse, ne impunitum maneret delictum, quo religio violata fuisse credebatur, quoque dolum malum sepulcro illatum esse suspicio erat.

XLV.

*Ex ante dictis
enucleatur
Inscriptio*

Nunc in aprico jacet intentio inscriptionis, quam recenset BERNHARDVS MONTFAVCON in Diario Italia: (a)

AGATHOPUS. AUG. LIB. INVITATOR.
QUE. ADMODUM. IN. INTROITUM. POR-
TIUNCULÆ.

AD. MONUMENTUM. AURELIÆ. IRENES.
SUPERPOSITO. TITULO. SUPER. OSTIVM.
SCRIPTURA. CONTINETUR. QUI. TITULUS.
ATTENDIT. IN. HORTO. EA. OMNIA. DE. SUO.
FECIT.

QUÆ. PERTINENT. AD. MONUMENTUM. SE-
PULCRUM. ISDEM.

AGA-

(a) GV'THER. de Jur. Pontif. II. 9.

(a) MONTFAVCON. Diar. Ital. c. 25. p. 359.

AGATHOPI. QUOD. VIVUS. ET. JUNIA.
 EPICTESIS. FECERUNT.
 AB. IIS. OMNIBUS. DOLUS. MALUS. ABESTO.
 ET. JUS. CIVILE.

Habetur ejusmodi tenoris fere inscriptio apud GRV-
 TERVM (b) Romæ ad theatrum Marcelli reperta,
 ubi dicitur:

DOLUS. MALUS. ABESTO.

ET. JURIS. CONSULT. quæ postrema verba, uti
 singularem sine dubio sibi vindicat interpretationem,
 ita experiemur, quid in eruendo eorum sensu valeam-
 us; dolo malo enim hic omnia violationis genera
 comprehendere, facile collectu est. Cur vero Jus Civile
 & Juris Consulti a sepulcro abesse debeant, non con-
 festim patet. Cum enim Juris Civilis leges tam san-
 ctas pro religione sepulcrorum statuerint leges, Jus
 Civile potius sepulcris adesse debere, credendum erat.
 Sed videtur hacce formula Inscriptionis Autor indi-
 gitare, non pertinere ad eos iudicium de religione se-
 pulcrorum iudicandi, qui profanum jus profiterentur,
 & causas in illo occurrentes deciderent, sed abesse de-
 bere jus Civile, & Pontificum tribunal potius adeun-
 dum, qui sanctitatem vel defendere vel violatam vin-
 dicare & restituere deberent. Excedere hoc captum
 eorum, quos sanctitas religionis cultusque divini cu-
 ra non implevissent, quod apud Pontifices secus esset.
 At quamvis huic opinioni subscribere non facile du-
 bitarem, alia tamen adhuc in promptu est: Poterat

G 3

ergo

(b) GRVTER. Inscript. p. DCLXII. 5. it. p. DCCLXXI. 9.

ergo ita explicari: sepulcrorum religionem fugere omnes contractus jure Civili solennes, non posse vendi, oppignorari, locari, permutari sepulcrum. Abhorre ergo religionem sepulcrorum a diversis hisce contractuum generibus, timere enim sepulera dolum malum qui in hisce Jure Civili edoctis contractibus sapius occurrere, solet. Ita enim aliæ inscriptiones habent. (c) Eos qui vendere, donare, mutare volunt religiosa sepulera, religionem violare. Relinquimus L. B. an non summa probabilitas pro his explanationibus militet.

XLVI.

*Alia Inscriptio-
nes enar-
rate*

Poteramus nunc huic capiti valedicere, sed producendæ adhuc quædam inscriptiones, quæ, ceu religionis sepulcrorum testes, marmora lapidesque superant diuturnitate. Didicimus enim ex iis, qua pœna violatores monumentorum fuerint excepti. v. g.

O. KEINHCAC. TON. BOMON. H. AΛΛON. EK. TOY. TAΦOY. AΠOΔΩCEI. ΔHMΩ. PΩMAIΩN. ΔHNAPIA. ΠENTAKCXIIA. (a)

i. e. qui moverit aram aut aliud quippiam ad sepulcrum spectans, solvet Rom. populo quinque millia denaria. Titi Flavii sepulcro hæc inscripta verba:

EI. ΔE. TIC. ANOIZEI. ΔΩCEI. TΩ. ΦΙΣΚΩ. ΔHNA-

(c) GRVTER. Inscript. CCCLXXXIII. 4. DCLXXII. 1. DCCCXXXV. 8. DCLII. 8.

(a) MONTFAUC. Diar. Ital. XIV. p. 202.

ΔΗΝΑΡΙΑ. ΔΙΟΧΛΙΑ. ΠΕΝΤΑΚΟΚΙΑ ΚΑΙ ΤΡΕΞΕΙ.
ΛΟΤΟΝ. ΑΣΕΒΕΙΑΣ. (b)

i. e. *Quod si quis aperuerit, dabit fisco bis mille ducenta denaria & impietatis criminis reus erit.* Notandum ex his inscriptionibus quam & populo & fisco Pontificum pœnæ portio debita fuerit. Item:
NE. VELITIS. OSSA. MEA. VIOLARE. QUISQUIS.
ES. HOMO. VOS. SODALES. MEOS. CUNCTOS.
ROGO. PER. DEOS. SUPEROS. INFEROSQUE.
NE. VELITIS. OSSA. MEA. VIOLARE.

Item:

SI. QUIS. HOC. SEPULCRUM. VEL. MONUMENTUM.
CUM. ÆDIFICIO. UNIVERSO. POST. OBITUM.
MEUM. VENDERE. VEL. DONARE. VOLUERIT.
VEL. CORPUS. ALIENUM. INVEHERE. VELIT.
DABIT. POENÆ. NOMINE. ARCÆ. PONTIFICUM.
HS. C. ET. CUI. DONATUM. VEL. VENDITUM.
FUERIT. EADEM. POENA. TENEBITUR. (c)

Item:

IN. HOC. SEPULCRUM. SIVE. SERVUS. SIVE.
LIBERTUS SIVE. LIBER. INFERATUR. NEMO.
SECUS. QUI. FECERIT. MITEM. ISIDEM.
IRATAM. HABEAT, ET. SUORUM. OSSA.
ERUTA. AC. DISPERSA. VIDEAT. (d)

Deos

(b) MONTFAUC. Diar. Ital. c. 28. p. 424.

(c) BRISSON. Form. VII. 703.

(d) GRVTER. Inscript. CCCIV. 1.

Deos ergo sancte contestando religiosum horrorem aliis incutere tentabant, ne sua sepulcra contaminarentur. Sat clara habes de sepulcrorum Religione apud Romanos testimonia.

XLVII.

Conclusio

Edax ergo vetustas Romanis hanc laudem summae exactaeque religionis rapere non potuit, quam adeo omnibus anteponbant negotiis, ut etiam publica illi cederent. Nemo enim, qui iusta in exequiis faciebat, vel funus comitabatur, in jus rapi poterat, cum alioquin quivis in via ad tribunal poterat duci. (a) Hoc religionis beneficium quod lex appellat, (b) etiam iis sacerdotibus competeat, qui sacra faciebant. Id enim non tantum honori personarum, sed & Majestati Deorum indulgebatur, cujus sacris sacerdotes vacare oportebat. (c) Juvit ergo religiosus cultus sepulcrorum alios, ne ad Praetorem potuerint rapi. Aliis vitam conservavit. In vulgus nota enim historia, qua Dominus servum malignum, in templum ad aram confugientem, persecutus, prius non desit, quam servus in sepulcro parentis Domini sui constitit, cujus memoria & religione insimul erga defuncti sepulcrum tactus dominus, servo delictum condonavit. Unde sat constare cuilibet poterit, quam altas radices sepulcrorum Religio in animo uti omnium gentium ita Romanorum praecipue egerit.

SECTIO II.

-
- (a) L. 23. ff. d. in Jus voc.
 (b) L. 18. ff. d. Procur.
 (c) L. 32. §. 4. ff. d. Arbitr.

SECTIO II.

DE

RELIGIONE SEPULCRO-
RUM EX DISCIPLINA LEGVM
AB IMPP. CHRISTIANIS
LATARVM.

I.

Satis jam admirati sumus sollicitudinem Romana-
rum Legum, quarum Autores gentiles fuisse
constat. Nunc ordo rei nos admonet, ut osten-
damus, eidem in sepulera religioni primos illos Impera-
tores Christianos deditos fuisse. Diffusa certe proba-
tione non indiget, Imperatores Christianos religiosi
omnino opinionibus occupatos, adeoque ferme eo-
dem vel adhuc profundiori studio eam religionem
coluisse. In publicum enim notum est, ipsos nomen
gentilium quidem exuisse, interim innumeris adhuc
erroribus facilem præbuisse aurem, præcipue si prima
statim post Paganorum expulsionem tempora perlu-
stres. Sed quid dicam de religione illorum sæculo-
rum & cur tam longinque eam accersam, cum no-
vissima tempora eam nondum exuerint.

*Sepulera Chri-
stianis Impera-
toribus et-
iam religio-
sa*

II.

Scivisse interim aliquantum juvabit, quam fer-
vido admodum conatu, in Ecclesiæ Christianæ incuna-
bulis, religiosi circa sepulcerorum cultum ritus obser-
vati fuerint. In exequiis enim ipsis hymnorum &
Psal-

*Primæ Ec-
clesiæ in sepe-
liendis mor-
tuis ritus*

H Psal-

Psalmorum cantus solennis, qui dum a fidelibus & religiosis viris, uti S. DIONYSIVS inquit, (a) celebrabantur, alios ad pietatem incitabant. Colligunt etiam ex diversis aliorum coartaneorum testimoniis, sacerdotes tunc funerum comitatu adfuisse, quo eo devotius omnia peragerentur. (b) Orationes quoque funebres in defunctorum laudem & parentalium instar habitæ, præcipue cum magnorum quondam in Republ. Principum & virorum cadavera humanda essent. Deinde celebrata missa, sacerdos accedens ad defunctum bene precabatur ipsi. Atque tunc conditum cadaver terramque injectam fuisse legimus. Quo peracto in signum sinceri & post mortem adhuc perseverantis amoris violæ, rosæ, lilia in tumulos conjiciebantur. (c) Taceo alios ritus & mores in exequiis & sepulturis adhibitos, qui tamen postea in Conciliis abrogati sunt. Comestibilia enim supra sepulcra collocare, ac si demortuorum umbræ illis vescerentur, & alia deinde paulatim aliis ridicula & impia visâ, ergo etiam sublata fuisse scimus.

III.

Transitio

Illâ autem obiter. Exponenda namque nunc loca quæ hinc inde tunc in codice Justiniano tum Theodosiano occurrunt, ex quibus religio sepulcrorum legibus Imperatorum Christianorum sancta patet. Patrum enim testimonio fulcire sententiam nostram non foret difficile: videremur vero extra oleas ferri, si quod

(a) S. DIONYSIVS d. Eccles. Hierarch. c. 7.

(b) CHRYSOST. homil. 70. ad popul. Antiochen.

(c) S. HIERON. Epist. ad Pomach. de obitu uxoris.

fi, quod ad juris prudentiam pertinet, sanctis quibusdam Patrum dictis in crustare conaremur. Attamen eorum testimonia non rejiciemus, sed si materia imperabit, aliquod dictum allegabimus, quod tamen non tam probandi quam illustrandi causa adjicietur.

IV.

Ostendunt leges hisce Codicibus propositæ quam strenui fuerint Imperatores Christiani in puniendis violatoribus, quamque sedulo omnino cautum fuerit, ne quis *sepulcra ipsa nec corpora* profana quadam audacia, violaret. Quod ad sepulcra ipsa attinet, ut æternas esse sedes defunctorum credebant: ita, ne forsitan demolitione ista æternitas mutilaretur, interdicebant. Sic enim Constantius, dum in sepulcrorum violatores invehit, (a) pergit: *Qui ædificia Manium violant, domus ut ita dixerim defunctorum, geminum videntur facinus patrare, nam & sepultos spoliant destruendo, & vivos polluunt fabricando.* Spectat hæc lex omnino tantum ad sepulcrorum structuram eorumque sanctitatem defendit, quod etiam ex subsequentibus uberius patet, ubi marmorum, saxorum, columnarum mentio fit, quæ omnia, quamvis ad ornamenta tumulorum saltim pertinerent, attamen ab Imperatore promerita & nec olim ipsis denegata religione donabantur. Non dubitabimus autorem hujus legis ex principiis Christianæ Religionis illam sanctitatem mortuorum domiciliis concessisse, interiam quod jam §. I. asseruimus ipsis Imperatoribus Christianis

Extensa hæc religio ad
 1. *ædificia sepulcrorum &*
 2. *mortuorum cadavera*
de sepulcris ipsis agitur.

H 2 nis

(a) L. 4. C. Theod. d. sep. viol.

nis illam religionem ex antiqua Romanorum disciplina accersitam, & sat fallis principiis involutam fuisse vel exinde patet, quod Constantius hac in lege Deorum Manium, quos Christiana religio ignorat, mentionem injiciat. A quo tamen abhorruisse videtur Tribonianus, qui pro his verbis: *Ædificia Manium*, substituit *sepulcra*. (b)

V.

De pœna in violatores sepulcrorum statuta.

Qui porro in demoliendis & subvertendis sepulcris impias adhibuerant manus, detecto scelere eandem tenebantur subire pœnam, quæ priscis Romanorum legibus definita erat, (a) quod vero olim hiveterum Legum conditores post fata mortalibus diligentissime prospexerint, eorum, qui sepulcra violassent capita persequendo, JCTi PAVLI sententia testatur, (b) qui exacte & criminis atrocitatem & personarum qualitatem distinxit. Neque adeo gravia visa fuere quibusdam Imperatoribus pœnæ suppliciiique genera ab hoc JCTo proposita. Deinceps autem aliis imperium capeffentibus, ob nimiam duritiam atque summum jus, quod Pauli Leges prosequerantur, summamque, quæ timebatur, injuriam, capitale supplicium esse abrogandum, satius ducebatur, quod ex Constantis lege (c) patet: *Factum, inquit, solitum sanguine vindicari, multæ inflexione corrigimus*. Probabile enim est, ipsum Imperatorem divinis principiis edo-

(b) L. 4. Cod. d. sep. viol.

(a) L. 3. C. Theod. d. sep. viol.

(b) L. 2. ff. d. sep. viol.

(c) L. 2. C. Theod. d. sep. viol.

edoctum a sanguinis humani profusione abhorruisse, cum tam gravem pœnam huic delicto in Dei præceptis non deprehenderit. Multa autem, ab illo constituta una auri libra erat. Quæ pœna multo lenior illa, quam Constantius, (d) antea dictitavit: qui volebat ut decem pondo auri inferrentur fisco ab eo, qui aliqua injuria affecisset sepulcrum. Severitatem autem antiquam Juliani Apostatæ edictum (e) sapiebat, *qui busta, aggeres consecratos audacter violare, lapidem hinc movere, terram sollicitare, cespitem velle, dum sacrilegii instar habitum a majoribus, asserit, ejusdemque criminis reos esse judicat, qui suo tempore tale quid committeret, cujus Manes vindices invocat. Quod Julianum dixisse, nemo mirabitur, qui negligenter ejus in Christiana religione animum novit.* *Juliani lex severitatem sapit*

A Constantino tamen differentiam aliquam, lege prima statim de violatis sepulcris constitutam, legimus, *si quis in demoliendis sepulcris fuerit apprehensus, si, vel sine conscientia Domino vel ejus autoritate fecerit, ubi illo casu metallo adjudicari, hoc relegatione plæti dicitur.* *Lex Constantini distinguit casus* Agit hæc lex de servo quod TRIBONIANVS (f) clarius; qui Phrasin *si quis*, emendat scribendo, *si servus.*

VI.

Hæc de demolitione & sepulcrorum everfione, a qua, uti Imperatores Christiani sepulcra vel maxime defendere allaborabant, ita omnes quoque præcludere volebant vias, quibus forsitan vim sepulcris

H 3

in-

(d) L. 4. C. eod. (e) L. 5. eod.
 (f) L. 2. C. d. sep. viol.

inferri metuebant, quod vel inde apparet, quia ne iudicibus quidem publica fabricationis causa monumenta deicere permiffum erat. Hinc etiam, ne reficere quidem licebat sepulcra, fuma etiam, neceffitate id exigente, nifi libellis a Pontificibus datis impetrarent, ut reparationis gratia labentia sepulcra deponerent; deficiente autem autoritate Pontificis multa inferenda erat fifco. (a) Jam fupra prima fectione monuimus, iftud & apud Romanos obtinuiſſe, ut cum Pontificibus omnem religionum inſpectionem largirentur; ita de refectione & reparatione tumulorum iudicium eorum quoque exigent. Adjungitur hac Constantis lege Praefectus urbi, atque in Provinciis locorum iudex, Pontificibus. Mirum hoc quibusdam fuiſſe, aſſerunt nonnulli, quod Chriſtiani Imperatores Pontificibus adhuc curam ſepulcrorum reliquerint, perſuaſi forſitan paganifmum redolere, ſi Pontificibus iſta cura committeretur, quaſi vero notio Pontificis conſervata ſimul Pontificum ſuperſtitionem atque ridiculas doctrinas ſimul complecteretur. Sciendum potius, quod, cum Chriſtiani Principes priſtinam hanc notionem ſuam Pontificibus reliquerint, atque haec lex ad urbem Romam & ad ſepulcra Gentilium, qua ibi erant, pertinuerit, eaque ſepulcra Gentilium itidem ſancte adhuc conſervanda eſſe volebant, non adeo ſit mirum, ſi officio quod ad ipſos ſpectabat, conſervato, non mutarint nomen dignitatis officiique, praecipue cum ſecularem Praefecti urbis notionem aſſociaret ei Imperator. Hanc ſanctio-

(a) L. 2. C. Theod. ſep. viol.

tionem qui violabat, quique infcio Pontifice vel Praefecto urbi reficere audebat fepulcrum, multam XX. librarum auri subibat.

VII.

Ut autem eo magis vindictam metuerent, qui tam nefarium in fepulcrorum religionem scelus perpetrare nitebantur, eoque magis a nefario fuo aufu retraherentur, querelam de lafa religione a diverfis hominibus potuiffe inftitui, lex monet. (a) Sive enim quis propria fepulera defendens hanc in iudicium querelam derulerit, five quicumque alius accusaverit, five officium denunciaverit. Sapiunt haec omnia priefcam feveritatem, quæ cuivis ex populo tunc veniam accusandi concedebat, quando reipublicæ intererat, feeleratis gravi impofito fupplicio alios fuo exemplo deterrere. Hic tamen, cum lex officii mentionem facit, non quemvis ex populo ex officio eo adigi ftatuit, fed officiales intelliguntur iudicum, quales effe poterant, qui & fecuritatem viarum aliorumque locorum publicorum procurant. Maxime enim probabile videtur, cum Imperatores illi pro religione fepulcrorum vigilarint, ipfos etiam peculiariter conftituiffe cuftodes, qui viarum publicarum, in quibus fepulera & monumenta pofita fuiffe legimus, curam gererent, aliosque abigerent & denunciarent, qui religioni fepulcrorum infidiabantur.

Quis detulerit ad Iudicem crimen ejusmodi

VIII.

Multo minus autem patiebantur, ut cadaveribus humatorum quicquam inferretur injuriæ, jam olim

Altera violationis species cadaveribus enim

(a) L. 4. C. Th. d. fep. viol.

matum spe-
Sabat

enim curæ erat Imperatoribus, ossa sacrosque demortuorum cineres ab omnibus vindicare nefastis spoliis, quam curam interjecto tempore demum CASSIODORVS (a) in Theoderico adeo commendabat. *Defunctorum, inquit, quin etiam sacram quietem æqualia jura tuæ conscientie commiserunt, ne quis vestita marmoribus sepulcra nudaret, ne quid columnarum decorem irreligiosa temeritate præsumeret, ne quis cineres alienos aut longinquitate temporis aut voraci flamma consumptos scelerata perscrutatione detegeret, ne corpus quod semel reliquerat molestias mundanas humanas iterum pateretur insidias. Nam eisi furtia non sentiunt, ab omni pietate alienus esse dignoscitur, qui aliquid mortuis abrogasse monstratur. Vide, quæ tibi commissa sunt castitas viventium & securitas mortuorum.* Poterat hoc tam salutare præceptum Imperatorum Christianorum norma in conservanda religione sepulcrorum fuisse, si non constaret, aliquamdiu post demum hæc a Cassiodoro scripta esse. Interim non dubitandum ipsos fât religiosi fuisse instructos Doctoribus, qui monuerunt, ne sepulcrorum sanctitatem spernerent. Testimonio esse potest Lex (b) quæ cum strenue in sepulcrorum violatores animadvertisset, denique subjicit: *Huic pœne subjacebunt omnes & qui corpora sepulta aut reliquias contrectaverint.* Nemini ergo contrectare licebat, nisi summi criminis reus esse vellet, quod Pandectarum
Lex

(a) CASSIODORVS Ep. L. VI. Ep. 8.

(b) L. 4. C. Theod. d. sep. viol.

Lex itidem imperat. (c) Alii equidem hoc de simplici contactu non esse capiendum pro virili defendere al- laborant, qui *corporibus non contactis* ita interpretan- tur, dummodo corpora non loco moveantur, & trans- ferantur, cum vero leges expressis iisque diversis præ- ceptis contrectationem a translatione separent, legs distingvente, cur nec nos distinguemus, cum non adeo a veritate alienum sit, olim gentes tam superstitiosæ religioni fuisse addictos, ut vel solo contactu lædi ci- neres & violari eorum sanctitatem existimaverint.

IX.

Legimus etiam insigni industria cavisse, ne reli- ^{Translatione} quia sepulcorum, jam semel bene composita, aliorum ^{reliquiarum} transferrentur, de quo lex ita disponit: (a) *Humatum* ^{corpus huma- tum violaba-} corpus nemo ad alterum locum transferat, nemo mar- tyrem ^{tur} distrabat, nemo mercetur. *Habeant vero in potestate, si quolibet loco sanctorum est aliquis condi- tus, pro ejus veneratione quod martyrium vocandum sit, addant, quod voluerint, fabricarum.* Prior hujus legis tenor in genere translationem reliquiarum omni- um corporum interdicit, jam olim hæc Romanis le- ^{Prima pars huius legis agit de trans- latione cada- verum in ge- nere} gibus videmus sanctissime sancita, ne justæ sepultura traditum corpus translatione inquietaretur, nisi trans- ferens se criminis violati sepulcri obnoxium reddere cupiebat, (b) jamque prima sectione monuimus, eo veteres inscriptiones collimasse, quibus PERPE- TUAE. SECURITATI. corpora sacrata legebantur,

I

qua

(c) L. 7. ff. d. sep. viol.
 (a) L. 7. C. Theod. d. sep. viol.
 (b) L. 39. ff. d. Relig.

quæ securitas nisi externa tempestatis vis ruinam minaretur vel incurrentis aquæ impetus forsitam translationem suaderet; de quibus casibus tamen Pontificum consultatio ante omnia adhibenda erat, sub Imperio Christianorum Imperatorum continuata sepulcris adhuc concessa fuit. In Codice hoc ita expressum legimus: (c) *Nemo humanum corpus ad alium locum sine Augusti assensibus transferat*; quæ lex, uti omnino cum hac Theodosiani Codicis conspirat, ita mirari licebit, Tribonianum pro verbo *Humatum humanum* scripsisse. Credibile enim hic de humato corpore sermonem esse, scilicet, quod iustis solemnibus & religiosis parentalibus sepultum fuerat, quamvis enim humatum quoque corpus humanum sit cadaver & tale maneat, non tamen apparet, cur hæc verborum commutatio Triboniano adeo placuerit, præcipue si contemplamur, humanum corpus, quod iusta sua sepultura destituebatur, quodque ad tempus, saltem in certum reponebatur locum, potuisse omnino transferri, hoc autem in humato corpore leges summopere improbant. Applicanda deinde hæc generalis legis sententia de translatione omnium omnino cadaverum etiam ad cadavera Apostolorum vel Martyrum, quorum translationem, uti legitima jam facta sepultura prohibebat, ita alix etiam hos Imperatores monebant causæ, cur translationem sanctarum reliquiarum non admitterent. Vel maxime enim timendum ipsis erat, ne, si quis in agro suo ossa cineresve virorum, quos sanctitas sua ita commendaverat;

repe-

(c) L. 14. C. d. Religios.

reperiret, ejusmodi inventæ reliquiæ non exigua superstitioni ansam præberent, quam ostentationem reliquiarum, uti hi Principes credebant quietem mortuorum turbare, quæ tamen hisce Martyribus post obitum secure præstari debebat; ita nec volebant, ut superstitioni vulgi nimium indulgeretur. Non prorsus hujus legis interpretes cum asserto suo rejiciemus, quod nimirum superstitioni infensi extiterint hi Imperatores: hoc saltem insuper addemus, Constantini M. temporibus hanc translationem solennem fuisse, quam successores ejus videntur abhorruisse. Ita enim CHEMNITIVS: (d) Sub Constantino M. cœptæ fuerunt translationes reliquiarum ex sepulcris obscurioribus ad monumenta celebriora, quod Constantinus M. ex zelo pietatis non malo fecit. Non ergo credibile judicamus, ipsos successores tam brevi tempore religionem omnem adeo exuisse, ut reliquiis sanctorum curam denegaverint. Sed nos hæc non movebunt, sufficit scire, ipsos interdixisse reliquiarum translationem.

X.

Prohibet eadem lex secundo, *ne quis Martyrem* *Secunda pars*
mercetetur, probabile enim est tunc temporis sibi *legis vendi*
 quosdam lucrum inde quæsisisse, quod effossa atque *enique pro-*
 eruta e sepulcris ossa sanctorum vendiderint, forsi- *hibet sancto-*
 tan persuasi, eorum negotia auspiciatissimo geri omi- *rum reliquias*
 ne, qui tam sanctas reliquias laris instar veneraren-
 tur. Hæc autem indigna Christiana religione nego-

(d) CHEMNIT. Exam. Concil. Trident. P. IV. pag. 16.

tia videbantur, nam cineres ossaque Martyrum ve-
 num exponere cujus denique flagitii fuisset, cum pri-
 fcis temporibus ne sepulcrorum quidem ædificia &
 columnas vendere permiffum effet. Non destitue-
 tur fundamento, qui huic sententiæ adftipulatur, quam-
 vis non statim ideo ipfi soli fubfcribendum, quod res
 facra non fit in commercio hominum. Quam verita-
 tem juris etfi nemo in dubium vocabit, interim hanc
 fuiffe unicam mentem autorum Legis VII. non
 omni vacat ferupulo. Non minus autem aliis in-
 terpretibus affenfum præbemus, qui, hic præprimis im-
 pofitorum fraudibus frænum fuiffe injectum, non fine
 pondere ftatuunt. Quid enim facilius fingi fibi po-
 terat, quam concursus miseræ plebis ad venditorem
 ejusmodi fanctarum reliquiarum, cum quibus sum-
 ma in fuam familiam accerfi credebatur falus, fi vel
 minutiffima officuli pars magni interdum emeretur,
 Cupidus ergo ad emendum animus promtaque in fol-
 vendo manus impositores iftos ad mille fallacias po-
 tuiffet incirare, fi falsas reliquias, & forte offa canina,
 fanctas Martyris effe reliquias mentiebantur illaque
 mira fanctitate gaudere fingeant. Proinde hæc
 omnia tunc temporis inter incunabula religionis Chri-
 ftianæ fuiffe interdicta legimus, quæ tamen post hæc
 paulatim diverfis fraudatoribus largam liberrime im-
 ponendi occasionem præbuerunt.

XI.

Tertia pars legis monstrat quæ Martyrum reliquiis Hæc jam in medium prolata sententiæ fuas
 patiuntur objectiones. Illas autem omnes non
 componemus. Pergimus potius ad tertiam Le-
 gis

gis VII. partem, quæ ad materiam nostram spe- *religio debem-*
 ctat, neque intacta relinquenda est. Prohibita *tur*
 enim brevi ante distractione, translatione & venditio-
 ne reliquiarum Martyrum, nunc subjicit idem legis-
 lator, licere quolibet in loco, si quis sanctorum ibi sit
 conditus, eundem ibi venerari, & Martyrium, quod
 ejus in honorem fuerat exstructum, hinc inde orna-
 mentis amplificare. Agnoscimus ex hac dispositio-
 ne, qua veneratio Martyrum imperatur, quam non
 prorsus omnis religionis fervor ex animis horum
 Principum exulaverit, & quamvis hac veneratione
 non cultum & adorationem Deo debitam imperave-
 rint, attamen piam aliquam iis exhibendam esse reli-
 gionem voluerint. Fuere hæc legis, vel maxime de
 sancta religione, qua hi Christiani Imperatores sepul-
 cra colebant, testantis, capita. Ast ex ipsius conten-
 tis non apparet, quæ pœna ejusmodi corporum trans-
 latoribus venditoribusque reliquiarum sanctarum
 constituta sit. Tacet hæc lex prorsus. Sed prostat
 alia (a) Constantii jam supra allegata, ex qua decem
 pondo auri in fiscum inferre tenebatur, qui in gene-
 re violaverat ædes Manium, & in verbis brevi sub-
 sequentibus hæc lex ita: *Huic autem pœne subjace-*
bunt, & qui corpora sepulta aut reliquias contrecta-
verint. Cur non hæc ad violationem Reliquiarum
 sanctarum utiliter applicare licebit? Et quid si arbi-
 traria, delato ad Pontifices crimine, pœna decreta a
 judice Merit? Sane hoc nemo, nisi validioribus instru-
 ctus sit argumentis, in dubium vocabit.

(a) L. 4. C. Theod. d. sep. viol.

Anania sepul-
cra vel cenotaphia ever-
tere licitum

XII. *sup. mens. IV. 23*
Insigni profecto religione omnes defunctorum
tumulos cinxisse Christianos Imperatores L. B. ex al-
legatis eorum legibus agnosceret: idem tamen cum
priscis temporibus sentiebant, cenotaphiis ne mini-
mam quidem religionem concedendo, quod exinde
præcipue apparet, dum etiam cenotaphia, martyribus
extracta, religiose colere interdicebant, imo libere
concedebant, ut inanes hi tumuli, etiam in honorem
martyrum extracti, everterentur. Passim enim in
agris viisque ejusmodi altaria sub exordio primæ Ec-
clesiæ cernebantur, quibus tamen nullæ reliquæ se-
pulta jacebant, sed quæ superstitioso cultui saltim in-
serviebant. Hos evertere, in Concilio Carthaginensi
libere permissum fuisse, legimus. Credo hoc idem Ar-
cadii legem velle: (a) *Si quæ in agris templa
sunt, sine turba ac tumultu diruantur. His enim
dejectis omnis superstitionis materia consumetur.* Quæ
res, uti vel maxime plebem offendere poterant, quæ
fervore stupido hæc exoseculabatur altaria: ita præ-
cavebatur sedulo, ne destructione ejusmodi monu-
menti, tumultus excitarentur, admonendo scilicet
& demonstrando, inanibus tumulis honorem fieri,
summæque superstitionis esse loca frequentare, ne mi-
nima quidem sanctitate gaudentia. Testimonia au-
torum de hac re non rara. Nobis inde colligere
sufficiet, quod, cum cenotaphia tantorum, de Ec-
clesia meritorum virorum, quales fuere martyres,
evertere, religioni sibi non duxerint primævi Chri-
stiani

(a) L. 16. C. Theod. d. Pag. sacrif. & templ.

fiani, privatorum inanes tumuli non plus sibi honoris vindicare potuerint.

XIII.

Præterea etiam nihil solennitatum gentilium in Legibus Christianorum Imperatorum præceptum fuisse reperimus. Solennitatum autem, dum mentionem injicimus, superstitiosos ritus, in funeribus solennes, simul indigitamus. Hos enim, quia idolatriam sapiebant, e medio tollere studebant. Tendit eodem AVGVSTINI effatum: Nolite consecretari turbas imperitorum, qui in ipsa vera religione superstitiosi sunt. Novi multos esse sepulcrorum adoratores. Novi multos, qui cum luxuriosissime super mortuos bibunt & epulas cadaveribus exhibentes super sepultos se ipsos sepeliunt. Normæ instar esse potest Lex Constantii: (b) *Cesset superstitio, sacrificiorum aboleatur insania. Nam quisquis contra legem Divi Principis, parentis nostri, & hanc nostræ mansuetudinis jussionem ausus fuerit sacrificia celebrare, competens in eum vindicta & præsens sententia exeratur.* Poena capitis autem ex Constantii lege (c) sacrificantes expectabat. Ergo dum in genere omnis superstitio interdicitur: & sacrificia illa in exequiis solennia abrogata esse, prona fuit consequentia.

De superstitiosis ritibus in exequiis abrogatis

XIV.

-
- (a) AVGVSTIN. de moribus Eccl. cath. c. 34.
  - (b) L. 2. C. Theod. d. Pagan. sacrif. & templ.
  - (c) L. VI. C. eod.

*Additio qua-
runda[m] le-
gum de se-
pulcrorum
violatoribus*

Restant adhuc leges quædam non tam ob utilita-
tem quam ob antiquam suam severitatem annotandæ.
Inter alias Gratiani Valentiniani & Theodosii M. dispo-
sicio singularis, (a) ubi Paschali indulgentia ii in-
digni judicantur, qui sepulcra violaverant. *Nullam,*
*inquit, accipiat requiem vinculorum, qui quiescere se-
pultos quadam sceleris immanitate non sinit.* Hac
ergo indulgentia, cum non fruerentur sacrilegi sepul-
crorum violatores: non adeo mirum, eorundem Im-
peratorum autoritate legem latam fuisse, qua inter
repudii causas illa connumeratur, *si que[m] mulier ma-
ritum suum sepulcrorum dissolutorem deprehende-
rit.* (b) Sic religionis vinculo soluto, sacri matrimo-
nii nexus quoque rumpebatur. Hæc de Christiano-
rum religione erga sepulcra.

SECTIO III.

DE

RELIGIONE SEPULCRO- RVM EX DISCIPLINA MODERNA ET LEGIBVS PATRIIS.

I.

*Non sufficit
antiquas le-
ges nosse*

Nondum cum obtigisse videremur terminum,
quem ab initio præfixum habuimus, si omnes
Leges antiquis temporibus de sepulcrorum re-
ligio-

(a) L. 7. 8. C. Theod. d. Indulg. crim.

(b) L. 8. C. de Repud.

ligione latas percrutantes, earum naturam ad historiam illius, quod tunc erat, ævi, applicare studiose conaremur. Jucunditati enim inserviremus, atque, posthabita utilitate, aliis parum consuleremus, qui antiquitates spernunt & quod modernum Jus imperat forumque & curia suadet, scire præoptant. Quicquid ergo adhuc residui laboris nostri erit, id omne circa modernum Jus de religione sepulcrorum explicandum occupabitur. Procedet hoc eo ordine & methodo, ut ex Jure nostro, quod Saxonicum appellamus, aliquid pro viribus de ea religione commentemur, quæ nostris sepulcris qualitercunque adhuc tribui potest. Quam large enim diffunderemur, si omnes religiosos cultus, qui tumulis semper & mortuorum exuviis reliquiisque exhibiti fuerunt, & adhuc durant per plurimam Germaniam, recensendi animus esset. Sufficiet certe nostrum patrium Jus bene calere, quod in quantum a Jure Civili in hoc nostro themate abeat, nunc uberius ostendendi se offeret occasio.

§. II.

Certum illud & pene inter plerosque Doctorum constat, neque nos primi videri volumus, qui asserunt, sepulcris nostris vel parum vel nihil religionis deberi. Hinc quamvis in scholis Jurisprudentiæ, ubi de divisione rerum agitur, quæ vel sacræ, sanctæ, vel religiosæ denominantur, sepulcra pro religiosa re venditentur, atque ibi strenue ad antiqua illa Jura Civilia provocetur, quorum dispositionem violare, fortasse in majus crimen reputatur, quam olim

Sepulcra hodie minus proprie ad res religiosas referuntur

K sepul-

sepulcra spoliare : nemo tamen facile, qui nostros mores & inde ortum jus contemplabitur, sibi persuaderi permittet, sepulcra adhuc hodie esse annumeranda rebus, tam inviolabili religione gaudentibus, quam apud Romanos solebat. Omnia enim vel certe pleraque, quæ olim J. Civili naturam hujus religionis constituiebant, nunc vel plane abrogata, vel in exiguo vigore adhuc esse cernimus. Eodem equidem modo defunctos terræ mandare optamus & fortasse quibusdam adhuc conservatis ceremoniis idem agimus, quod ii, quibus religio sepulcrorum adeo curæ erat : ast cum omnes ritus nobis non denotent cultum aliquem mortuis præstandum, neque religiosam venerationem iis debitam, quorum ossa brevi post cinere & pulvere opprimuntur : nec genuine videtur esse expressus honor iste & pietas, quam mortuis nobis peramatis exhibere studemus, si religiosum eum appellamus. Absit etiam ut credamus actum sepulturæ apud nos ad cultum divinum (a) pertinere. Quis enim eum venerabitur, qui nostro auxilio indiget, nec quicquam nos juvare potest. Nos potius, quibus patus tenebras respuisse contigit, ejusmodi religionem marmoribus & monumentis, temporum fragilitati obnoxii, non tribuimus. Neque forsitan animas colere cogemur. Illas enim post obitum sepulcra non incolere novimus; neque, ut Manium Deorum patrocinio demortua cadavera commendamus, edocti sumus, sat defunctis gloriæ contingere credentes, si memoria ipsorum in aliorum scriptis
vel

(a) STRYK. Ul. mod. ad Tit. ff. d. relig. c. i. §. 4.

vel recordatione vivit. Hæc aliave argumenta sententiam nostram quam maxime tueri possunt: verum cum religiosi vocabulum in sepulcrorum materia receptum esse videamus; illud proscribere deproperato ausu forsân niteremur. Ergo & in subsequentiis nostris casibus de religione sepulcrorum sermo nobis erit.

Interim ea religiosa vocabimus

III.

Prius tamen, quam casibus enucleandis operam damus, videbimus ante omnia, an ceremoniæ, quæ exequiis nostris solennes quoque sunt, si earum naturam intimius scrutemur, religionem aliquam in mortuos & sepulcra eorum derivent. Hymni enim & preces & conciones aliquam videri poterant sanctitatem involvere, attamen hæc omnia in admonitionem viventium potius fiunt, mortua cadavera curare ista nequeunt, & quamvis, si in se spectentur, sacrum omnino finem intendant, interim nil ad defunctos, multo minus ad tumulos, ipsorum corporibus injectos. Et quamvis cœmeteria sacraria nobis appellentur, nec tamen hocce nomen naturæ loci aliquid sanctitatis tribuit. Aliud est quod ex Pontificio jure derivari potest principium. Namque uti in genere isti accuratissimi sunt in exequiis, suis defunctis exhibendis, ita insuper parum abest, quin ipsi jam in terram defossis divinum cultum exhibeant, aut certe numen pro salute eorum pertinaci studio sollicitent, quo defunctorum animabus, in purgatorio commorantibus, ad cœli auras mox adspirare liceat; imo si antiquos ritus consulimus, ubi super ipsis se-

Objectio de piis in exequiis Cere- moniis religio- vetur.

K 2 pul-

pulcris missa habebantur, multo minus mirari licet, cur hi Pontificii sepulcra religioso cultu prosequantur. Neque nos ille mos tangit, quem Jure Canonico præceptum legimus: (a) *Sacra nimirum & aequali sollemniter esse consecranda spatia, quibus mortui illati vel adhuc inferendi erant.* Quæ omnia, cum illos solum tangant, religiosa ipsis esse sepulcra non dubitamus; nobis e contrario hæc non curantibus, vocentur equidem religiosa, quamvis prisco suo destituta sint cultu.

IV.

Divisio sepulcrorum in honesta & ignominiosa

Itaque privilegia ista quibus in jure nostro fruuntur sepulcra & defunctorum cadavera, *religionem* vocabimus. Religiosius enim eorum habetur sepulcrum sine dubio, qui honeste humanatur, quam eorum, qui vel omnino a sepulcris arcentur, vel iis, minus honestis vel ignominiosis prorsus, inferuntur. Interim cuncta hæc sepulcra sanctionibus ab omni vi externa agredientium eximuntur. Cum vero jam hujus divisionis mentionem fecerimus, eodem etiam ordine primo religionem, quæ honestis, deinde quæ minus honestis & ignominiosis sepulcris debeat, videbimus. Honestum autem iis debetur, qui vitam suam laudabiliter & pie transegerunt, ita ut superatis tot laboribus hujusque xvi periculis, ea nunc, quæ mortem sequitur, honesta requies ipsis deneganda non sit. Cum autem ex loco ejusque natura præcipue ad religionem sepulcri fiat

Quibus & quo in loco debeat honestum sepulcrum

(a) c. 7. X. d. Eccles. consecr. vel altar.

fiat illatio, sciendum illum locum vulgo cœmeterium appellari, qui honestis funeribus humandis apud nos assignatur. Qui cum sit locus publicus, publica auctoritate ille constituitur & publica vindicta eum profequitur, qui ejus religiosa privilegia lædit. Jure itaque cujusvis defuncti superstitēs hæredes pascere possunt, ut cadaver eo, quia locus publicus & huic præcipue usui destinatus est, reponatur, quo denegato communi omnibus debito commodo, officium judicis, immediate invocatum, petenti succurrere tenebitur.

V.

Primum ergo apud nos religio in honestis sepulcris exigit, & ut loco publico & uti plerumque fieri solet, sepulcris solum destinato mortuum humemus. (a) Receditur in eo a Romanis legibus vel maxime, quæ cujusvis arbitrio relinquebant, sive defunctos in agro suo, sive ad viam publicam sepelirent, quod tamen hodie secus est, atque religio quasi fieri vetat, alio loco quem defodi, quam in cœmeteriis publicis. Reipublicæ enim jam interest & ordinis in ea observandi, ut vivi vivis, mortuis mortui jungantur, quod, ut eo magis curaretur, Potentissimi Regis Pol. & Electoris Saxonie mandato (b) vetitum legimus, ne privato sepulcro aliquis humaretur. Hic tamen sedulo distinguendum, an hæc sepulcra privata extra

Hodie quolibet loco sepelire non licet

K 3

cceme-

(a) FINCKELTHVS. d. Jur. sepult. c. 4. §. XIIX. BRVN-NEM. Jur. Eccles. L. II. 2. §. 12. CARPZOV. Jurispr. Consist. L. II. 7. 24. d. 381.

(b) Mandat. von Privat-Begräbnissen d. dato Dresden d. 21. Sept. 1705. quod vid. licet apud BEYER. ad CARPZ. Jurispr. Eccles. l. 2. d. 373. n. II.

cœmeterium loco insolito & humanis cadaveribus nunquam dicato, an loco quodam, qui extra cœmeterium quidem publicum, attamen ita præparatus est. ut diversis familiis ibi sepelire liberum sit. Priorem casum hic tractamus, afferentes, nemini extra cœmeterium mortuos sepelire concessum esse, posteriorem enim quis negare aufit, cum quotidie videamus novos fornices ædiculis five *capellis*, uti vocare solemus, adjici, neque has privatas sepulturas ante allegatum mandatum regium prohibet, quippe quæ publica magistratus autoritate potius confirmata esse satis novimus. Bene tamen notandum, nequidem ejusmodi fornices privato ausu in alio loco licere constituere, quam qui humanis cadaveribus datus est. (c) Consentimus in hac doctrina cum Jure Canonico, quamvis ex ejus præceptis nobis nulla injungatur obligatio: Ait illud: (d) eos, qui ad nova & minus religiosa se transferunt sepulcra, irrationabiliter & contra antiquam institutionem agere videri.

VI.

*Nec privatum
monumentum
erigere licet*

Hocce itaque præsupposito, quod nemini extra cœmeterium facile permittatur quoddam suorum funus humare, concludimus porro, ne quidem in alio loco, quam in cœmeterio cuiquam licere statuum vel monumentum privatum in honorem defuncti erigere. Olim istud liberum cuilibet fuisse constat, ut, cui sepulcrum concessum esset, Jus erigendi statuas simul compete-

(c) STRYK. *uf. mod. ad Tit. ff. d. Relig. c. 1. §. 9. sqq.*

(d) c. 3. X. d. sepult.

peteret(a) quocunque istud loco fieret, sive in via publica, sive in agro, sed & istud nunc non indistincte cuilibet permissum scimus & ex ante allegato mandato colligimus. Duplici hoc potest iterum fieri modo. Vel enim privata quis religione tactus, in honorem alicujus ex familia sua statuam erigit; & tum prohiberi videtur ideo, quia eam, quam publico debet cœmeterio religionem, quasi subtrahit, atque cum ejusmodi statuarum erectionem interdicere, & solo interdicto posthabito, columnas & marmora profus dejicere & evertere, utiliter applicato mandato de privatis sepulcris. Vel si tale quis audeat, ei ponendo statuam, qui in templo sepultus est; & hoc non licere extra dubium omne positum esse scimus. Namque via intercepterentur euntes, si marmora passim & columnæ omnibus ibi sepultis erectæ essent, ut taceam, ejusmodi lapidearum statuarum ruinam posse ab iis metui, quorum subsellia juxta adposita sunt, quamvis hæc argumenta probabilia magis quam demonstrativa sint. Brevibus, cum in templis spatium superest, illud subselliis potius, quam monumentis asservandum consuetudo voluit. Exceptionem patitur hæc regula, si in memoriam summorum de Republ. virorum & Principum præcipue, arma vexillaque suspenduntur in templis, & interdum trophea quoque cenotaphii instar constituuntur, quod tamen, cum non nisi illustrius personis & honoratioribus in publicis ejusmodi adi-

(a) L. 7. C. d. relig.

ædificiis ex merito contingat: (b) nemo privatorum ægre feret, si tale quid, ceu magnis viris præcipuum, religio ipsis iustissime denegat. Quamvis ne in illustrium quidem personarum sepulcris adeo magnus splendor nunquam adhibeatur.

§. VII.

*An fundus
privato pro-
prius adhi-
ri possit, si
extruendum
sit publicum
cæmeterium*

*affirmatur :
a) quia publi-
ca salus in hoc
negotio versa-
tur*

Cum jam de cæmeteris publicis nobis sermo fuerit, illius tractatio, uti ordo rei exigit, prius absolvenda, quam ad religionem eorum transitum faciamus. Hinc illa adhuc quæstio decidenda venit, si cæmeterium sit mortuis destinandum, neque locus adsit, ubi cadavera terræ mandanda sunt, an privatus fundum suum teneatur publico huic commodo & usui tradere; nec sine causâ statuitur, quod ejusmodi ager vel fundus etiam renitentibus ejus dominis possit a magistratu occupari. Militat pro hocce asserto publica salus, quæ vult ut privatum emolumentum ipsi postponatur, si enim v. g. in civitate pestilentiali morbo abripiantur homines, neque locus adsit, cui injici possint defuncti, consultum est, imo vel maxime suadendum, ut privati ager fundusve huic legitimo destineretur usui. Ne ergo insepulta relinquendo cadavera multa oriantur mala omnibus civibus noxia, quis adeo injurius in patriam vel concives suos esse audeat, ut fundum suum hujus periculi evitandi ergo magistratui hoc poscenti neget. (a) Imo tale quid rectissime faceret magistratus non solum in contagioso morbo, homines affligente, sed si contagio etiam in bestias saltim daret labem, ut, si nul-

(b) CARPZOV. Jurispr. Confist. L. 2. Tit. 24. definit. 392.
(a) FINCKELTH. d. t. sepult. C. 4. §. 22.

nullus alius locus inveniretur commodus, unius alteriusve e civitate fundus, injiciendarum bestiarum usui adhiberetur, ne ex foetore putrescentium cadaverum majus malum nasceretur. Imperat hoc, uti jam ^{2.) Quia domino fundi justum solvitur pretium} monitum fuit, publicum emolumentum aliorumque evitanda pernicies. Interim nec istud omittendum, in ejusmodi casu domino fundi justum solvendum esse pretium. (b) Exigit hoc æquitas, quæ non vult ut alterius damno locupletior quis fiat. Publica itaque salus si sine alterius nimia læsione curetur, nil impedit, quo minus quæstionem propositam affirmando decidamus.

VIII.

De loco itaque nobis satis constat, qui hodie ^{Religio cæmeteris competens} honestis mortuorum sepulcris assignatur. Nunc de ejus religione etiam aliquid dicendum esse thema nos admonet, quæ uti mirum in modum ab illa antiqua abit, ita tamen adhuc aliqua ejus umbra residua est. *Illatio enim mortui sine dubio locum reddit religiosum. Neque sepulcra quis incolit.* Horror enim viventes plerumque ita cepit, ut consortia mortuorum fugiant. Hæc duo olim in religione sepulcrorum conservanda necessaria, hodie non esse abrogata nulli dubitamus. Sed si reliqua illa requisita ex Romano Jure consulamus, multum certe illi religioni esse detractum, nostræ leges monstrant. Vetabat v. g. olim religio vendere sepulcra. Sedulo etiam hanc sanctitatem conservabant, ne multæ gravitatem experirentur violatores; sed hodie quid fre-

L

quæ ^{vendere hodie licet sepulcra}

(b) Arg. L. 13 §. 1. ff. comm. præd.

quentius quam sepulcra Jure domini possideri & possidentis arbitrio alienari posse ad usum inferendi mortuos. (a) Hic equidem vix sibi imperant Pontificii, quin ejusmodi contractus fulminibus suis dispellant, quia divini Juris esse credunt ea loca, in quibus sepulcorum cadavera quiescunt. Interim hoc nos non curamus, sed quotidie, ita nostris statutis namque permittentibus, & enimus & vendimus sepulcra fornicesque. In quam etiam sententiam inclinat STRYKIVS (b) hisce verbis: Res religiosæ, Jure communi pariter sunt inalienabiles. Verum hodie non, sed nostri mores admittunt. Imo cur non tolerari queant contractus hujusmodi, si modo ante omnia consensus ejus, qui Ecclesiæ, adeoque & adjacentis cæmeterii vel fornices patronus est, non negligatur. Is ergo a venditore est compellendus ejusque consensus requirendus, quod cautelæ loco observandum esse monet FRANZKIVS (c) & CARPZOIVS: (d) ita tamen, ut si jam semel in extructionem sepulcri consenserit, non denuo in alienationem simul consensus sit accersendus, nisi venditor istud majoris securitatis gratia facere velit. Nequaquam autem liberum est emtori, ut emtum jam sepulcrum in profanos usus adhibeat, hoc enim præcipue si in publico cæmeterio sepulcrum est, vel maxime omnem religionem violaret.

§. IX.

(a) a. l. 14. C. d. legat. MORNAC. in L. 4. C. d. relig.

(b) STRYK. d. Cautel. Sect. I. c. 3. §. 12.

(c) FRANZKIVS ad ff. d. Contr. Em. vend.

(d) CARPZOV. Jurispr. Confist. P. III. d. 289.

§. IX.

His autem præsuppositis, nobis nulla vide- Non infre-
 tur esse Simonia, si quis sepulcrum, quod prius quens in con-
 emerat, iterum vendit. (a) Neque e longin- curfibus se-
 quo accersamus exempla, ubi & sepulcra &, quod for- pulcrorum
 tasse penes nos infrequentius accidit, capellæ, con- venditio
 cursu creditorum orto, venduntur, quo creditorum
 debitis delendis adhibeantur, quod vel novissimis ca-
 sibus declarari poterat; ubi in Concurſu F. W. ca-
 pellæ una cum sepulcro hastæ publicæ subicieban-
 tur. Imo quamvis objectiones eorum non deficiant,
 qui pro defendenda religione horum ædificiorum
 militant, & nova subinde contra omne Jus antiquum
 receptumque decreta formari clamitant, interim sen-
 tentiæ hoc judicantium citra omne dubium ex-
 penderunt, hæc nulla religione nec sanctitate gau-
 dere, ergo venditionis quoque legibus obnoxia esse.
 Statutis Lipsiensibus quoque eundem casum de se- Statuta Lipſ-
 pulcrorum venditione esse confirmatum legimus: (b) enſia idem
Niemand ſoll ſeine Schwibböggen oder Grabſtelle auf comprobans
dem Gottesaker einem andern verkauffen, er habe denn
denſelben E. Edl. Rath zu kauffen angebothen. Certe
 ejusmodi statutum in publicum non emanasset, nisi in-
 distincte sepulcra vendere liceret.

X.

Omni autem studio atque industria sepulcris Religio ſepul-
 publicis prospicitur, ne externa quadam vi profanen- crorum colli-
 tur. Unde constitutum, ut justa certa que profundi- gitur

L 2

tate

(a) VIVIANVS d. Jur. Patron. L. 3. c. 2. n. 48.

(b) *Leipziger Statuta oder Willkühr §. 34. von Schwibböggen.*

Ex certa profunditate sepulcris designata

tate gaudeant sepulcra, nimirum pro adultis tribus ulnis, pro parvulis duabus, quæ dispositio ex ordinatione Ecclesiastica Saxonica (a) desumpta, hujus est tenoris: *Soll jedes Orts Obrigkeit die Verordnung auch thun, daß die Gräber vor die alten und erwachsenen Leute aufs wenigste eines Mannes tief, desgleichen auch die Kinder gegraben, &c.* quæ verba, cum antecedentibus hujus paragraphi, si comparantur, satis demonstrant, quam hæc regula ideo fuerit publici Juris facta, tum ne putrefactorum cadaverum foetor aerem inficeret, si levis terræ particula saltim injiceretur, tum quia alias profana sepulcrorum violatio, non tam ab hominibus metuenda esset, quam a bestiis, quæ erundo terram, facile talia cadavera protrahere possent & indecoro modo dilaniare, devorare ipsaque ossa debita requie privare, quod tamen sobria Christianorum doctrina prohibet. Cancellis etiam munitum hunc in finem frequentissime videmus aditum cœmeteriorum, quod sine dubio ideo fieri persuasum nobis est, ne bestiis liber pateat introitus atque adeo a profana tumulorum conculcatione, ab istis metuenda, sepulcra defendantur religioque ipsis facta maneat. (b)

Ex cancellis in aditu positus

XI.

Religio sepulcrorum non augetur, si spectra iis obambulare credantur

Hæc jam recensita certe vel maxime eo spectant, ut religioni tumulorum inserviant. Ex legislatoris enim intentione apparet quam studiose illi prospectum esse velit; sed alia orietur quaestio an ea dogma-

(a) Artic. gen. 15. §. *Nachdem sich auch &c.*

(b) Illustr. BERGER, Oecon. Jur. L. II. Tit. I. §. 3. Not. 12.

dogmata quoque religionem hanc augere possint, quæ plebis opinionibus tantum fundantur neque lege neque prudentium consensu firmata sunt. Ita v. g. si spectra & mortuorum spiritus tumulis obambulare creduntur. Unde non raro superstitio quosdam ex plebe ita cepit, ut nisi de quibusdam solliciti sint ceremoniis, nequidem defuncti ades ab ejusmodi apparitionibus esse liberas existiment. Augent hi vani terrores sine dubio religionem sepulcris exhibendam in animis eorum, qui anilium naniarum & fabularum nimium creduli sunt. Et mirandum omnino, esse quosdam non infimæ sortis & scientiæ viros, qui spectrorum in cœmeteriis circumvagationem asserunt, inter quos FINKELTHVSIVS: qui Dæmones & umbras in cœmeteriis errare quodammodo asserit. (a) Non apparet ex ejus asserto sat firmum argumentum, quo persuasus illud crediderit. Sane hæc fabellæ jam olim derisæ sunt, & Pontificiis saltim plebi frœnum injiciendi largam præbuere occasionem & forsitan adhuc subministrant. Istud consultum fortasse esset, omnium animos ab ejusmodi superstitione revocare. Itidem quoque superstitiosum, dicere ea sepulcra, quæ in templis sunt, ideo prærogativa quadam præ aliis gaudere, quod immundi spiritus ea tangere non possint. Poterant hæc argumenta utique penes illos valere qui lustrando busta sua hisceceremoniis omnium dæmonum violentiam abigi a sepultis credunt, sed nobis hæc neque horrorem, multo minus religionem incutient. Externa etiam sapius tumulis imposita vide-

L 3 mus

(a) FINKELTH. d. Jur. sepult. c. 4. §. 24.

*nec signum
crucis*

mus signa, nec ista nobis religionem excitant. Venerationis equidem memores nos esse decet, si crucis statuat contemplamur, verum hisce signis nullum præstamus cultum, siquidem & ejusmodi cruces passim in via repertæ, non tam religionem exigunt, quam tum de mortalitate viatores admonent, tum memoriam facti vel homicidii vel inopinati obitus conservant, & quamvis non sint inania cenotaphia, interim neminem ad religionem adhortantur, nisi quos principia ad improbatum imaginum instigant cultum.

XII.

*Thesauro re-
perto in se-
pulcro non
violatur re-
ligio*

Neque anxii hæremus, an violetur religio sepulcrorum, si in iis thesaurus reperitur, cum enim accideret, ut effossa terra ollæ auro plenæ extraherentur, neque inventor sibi religioni duceret, neque adeo exhorresceret, eam invenisse. Alia tamen & forsitan magis dubia est quæstio, quis inventum thesaurum retinere jure possit; Jure Canonico dimidia pars thesauri, in religioso loco reperti, ecclesiæ cedit. Nos certe quos parum referret loco religioso an profano invenisse thesaurum, communem, in loco religioso publico fisco, privato proprietario faventem, (a) sequeremur sententiam, quamvis rarius fortasse accidat, quia quotidie non reperiuntur thesauri. Item si in publico cœmeterio metallifodina ex quibusdam signis speranda esset, quis diceret principem religionem lædere, si, sepulcris sine religionis violatione abolitis,

hunc

(a) a. l. 3. §. 10. ff. d. jur. fisc. §. 39. I. d. R. D. j. II. f. 56.
CONRAD ab EINSIEDEL de Regalib. c. 3. n. 398. seq.

hunc thesaurum, tanquam regale, sibi vindicaret. (b)

XIII.

Alia tamen sunt genera, quibus sepulcri violatio contingit atque ubi sanctitas ejus quodammodo laedi potest. Vel maxime autem hoc accidit, si honestis sepulcris eorum cadavera inferuntur, qui ob delicta sua terram, cui inferuntur, commaculare creduntur. Deferimur hac occasione ad religionem sepulcrorum inhonestorum, quibus lege ita decernente, quam plurimi facinorosi inferri solent. Jam olim frequentissime hoc in eos statuebatur, qui in publica detestatione erant; lapidibus illi obruebantur, indigni, qui honestorum virorum sepulcris interessent: de quo AVSONIVS eleganter canit: (a)

Species quibus violari Religio sepulcrorum creditur

- - - Crimen ob istud

Timon Cecropiis olim lapidatus Athenis.

& PROPERTIVS: (b)

- - - hoc bustum cedito saxis

Mistaque cum saxis adjice verba mala.

Varia etiam apud nos scelera adeo odium omnium honestorum in se concitarunt, ut vel communionem in sepulcris cum ejusmodi hominibus religio ipsis dissuaserit. Ignominiosa autem sepulcra eos præcipue manent, qui duello perierunt. (c) Jam non exiguus horror ab hoc crimine ex Juris Canonici textu appa-

Duello perantes a religiosis sepulcris prohibentur

(b) conf. P. 2. C. EL. 53. ibique CARPZ d. 1.

(a) AVSON. Eidyll. XV. 31.

(b) PROPERT. L. IV. 5. v. 75.

(c) vid. c. 1. X. d. torneament. ibique GONZAL. FELLER.

apparet, quod & pugnantes in Duello & illud permittentes, gravissimis excommunicationis & inhonesti sepulcri poenis affici jubet: verba hæc sunt: *Duellorum & gladiatorum hujusmodi usum damnamus & improbamus & sub excommunicationis pœna prohibemus. Corporaque in duello, in terris Ecclesiæ sive mediate sive immediate subjectis, factis, morientium, in sacro sepelire prohibentes.* Ex quo cum confestim elucescat, quod religio ab honestis sepulcris ideo arceat duello decernentes, quia excommunicatio ipsos omnes ecclesiæ privilegiorum reddiderat incapaces, certe apparet, jam ante plurima sæcula duellantes in sceleratissimorum classe constitutos fuisse, neque adeo mirum videri Potentissimum nostrum Legislatorem in mandato, de *privata vindicta* edito, ipsorum cadaveribus & sepulcris solennem negasse religionem, qui acceptis vulneribus in Duello obirent, ubi tamen distinctio quædam admittitur inter personas, militari officio gaudentes, & alios privatos; quorum illi extra cœmeterium saltim, hi insuper ignominioso suspendii supplicio per manus carnificis affici debent: tenor paragr. hic est: (d) *In Fall einer oder beyde Duellanten auf den Platze blieben, oder an denen bey der Action empfangenen Wunden versterben: So sollen die Cörper derer in 1. §. bemerkten Personen außerhalb des Kirch-Hoffs, oder an den Ort wo die Missethäter hingelegt werden, durch den Todengräber in der Stille begraben, derer andern aber, so darunter nicht begriffen, durch den Nach-Richter weggeschaffet, und an den Galgen gehencket werden.*

Ex

(c) Duellmandat. d. anno 1712. §. 39.

Ex qua dispositione apprime videre est, quam sancte velint patriæ leges, ut religioni sepulcrorum prospectum sit. Quamvis igitur non negandum sit favorem, qui pro religiosis sepulcris militat, magnum esse: attamen & istud verum, non statim in eos, qui ferro trajecti in congressu cum adversario, ut duellantes animadverti. Sed magistratus cognitione opus est, uti ex causa patet, in qua Scabini Lipsienses (e) ita pronuntiarunt: *Die weil Gabriel Reinwald daß er mit den flüchtigen Leonhard Eißmann duelliret, weder geständig gewesen, noch dessen überführet worden, so ist mit den Körper nach Anleitung des 30sten §. des de dato d. 2. Julii 1712. ergangenen Allergnädigsten Duell-Mandats nicht zu verfahren, derselbe aber in der Stille und ohne Ceremonien zu beerdigen. &c.*

XIV.

Contaminatur ea religio porro illatione avtochiris in sepulcrum publica jam sanctitate corroboratum. Ergo illos etiam extra cœmeterium sepelire, plurimæ principum leges jubent. In genere equidem dicere: Cadavera eorum, qui sibi impias intulere manus, sepulcris in ecclesia indigna esse, & inter stercora projicienda, (a) impium foret, sedulo enim hic distinguendum, an spontaneo motu delicti commissi conscientia, & instantis pœnæ metu quis vita se privaverit, an melancholia & crassi nigri-

Autochiri inter religiosa sepulcra nullus conceditur locus

M que

(e) Mens. Novembr. 1712. an die Stadt-Gerichte zu Leipzig.

(a) RICCI Collect. Decif. P. VI. Collect. 2143. CARPL. Jurispr. Consist. L. II. 7. 24. d. 376.

que sanguinis abundantia tale quid contra se ipsum experiri ausus sit. (b) Uterque hic casus bene ponderandus ei, qui malefico ejusmodi religiosum sepulcrum negandi Jus habet. Neque statim credendum esse existimo, eum avtochirem extare, quia forsitan culter ipsius jugulo hæsit & alia apparent signa, quæ cuncta violentiæ indicia ab alio profectæ esse possunt; hæc omnia secum diligenter examinare iudex tenetur, quo factò deinde apparebit, avtochirem, si proprio motu sibi vel jugulum fregit vel se trajecit, ab honesto sepulcro esse rejiciendum, ne religio inquinetur, sed cadaver a carnifice per fenestram dejiciendum inque alio tumulo esse leviter contegendum. Hæc sepulcra plerumque canina & asinina audiunt, (c) quia videntur & bestia abhorreere hoc crimen, ut sibi ipsis vitam adimant, ubi & in pronuntiando his maleficis communis religionis usus interdicitur, ut patet ex sententia Scab. Lips. (d) *Auf die Frage fället Zweifel vor: Ob der Gerichts-Herr, daß er den erhangten durch einen Scharfrichter abzuschneiden und zu verscharrten Verordnung gethan, justificiren könne: Ob nun wohl dieses nicht leicht als bey denen zu geschehen pfleget, vvelche unstreitig und vorsetzlich sich das Leben genommen d. a. u. d. ausser dem daß dergleichen, oberwehnter maßen, von Kipschen ebenfalls zu vermuthen,*

(b) CARPZ. Jurispr. Confist. L. II. Tit. 24. d. 377.

(c) CARPZ. Confist. L. II. d. 376. n. 10. II.

(d) Mens. Jun. 1710. an Dominicum Gervasium Severum nach Gallicien.

muten, wie ihr anzuführen wißet, sonst niemand der das abschneiden beverckstelligen wollen zu erlangen, solches auch den Unterthanen keinesweges anzufinnen gewesen, weil es theils eine Verrichtung, so ihnen nicht zukömmt, theils auch der Abscheu, den ein jedweder vor den Todten, in die 9. Tage erhängt gevesenen Cörper hat, dieselben satzsam entschuldiget, hingegen, daß dieser hinweggeschafft worden die Nothdurfft erfordert, und lenger nicht aufgehoben werden dürfen. Sc. So mag auch dem Gerichts-Herrn daß er hierzu einen Scharfrichter erfordert, nicht verarget werden. Aliter se res habet si melancholia alicui manus adversus se ipsum armat hunc in cœmeterio sepeliendum permittunt leges, quamvis nec in universum religiosi solennibusque consuetudinibus dignus habeatur. Ergo moderatæ ceremoniæ saltim permittuntur. (e) Indulgetur hic aliquid morbo, quo melancholicus oppressus fuerat, neque creditur tale factum, absque suscepto consilio perpetratum, ipsius sepulcro religionem denegare posse. Ex legibus enim criminalibus talem autochirem prorsus impunem evadere constat. (f)

XV.

Adhuc alios videmus maleficos religiosi excludi sepulcris, quos singulos peculiaribus paragra-
 phis

Accedunt alia
 sceleratorum
 genera quos
 religiosa se.

M 2

(e) CARPZ. Jurispr. Consist. L. II. Tit. 24. d. 377.
 (f) Ordin. Crim. artic. 135. j. l. r. C. d. his qui morb. sib. con-
 sciv. l. 12. C. d. accusat.

*sepulcra re-
spiciunt*

Hæretici

phus explicare prolixum nimis foret. Ergo residuas species in unum congerentes, brevibus L. B. rem exponemus. Referuntur huc hæretici, qui in torneamenti pereunt, excommunicati, parricidæ, usurarii manifesti & similes. Hæ classes plerumque ex jure Canonico desunt, atque hæreticis quidem ideo negatur in coemeterio sepulcrum, quia ecclesia & religio eos respicere videtur, qui veram & genuinam fidem vivi non amplexi sunt. *Hi, inquit Pontificii, nec communione cum defunctis in Domino fruuntur, qui in vita a dogmatibus ipsorum recesserunt.* Eo odio aliis religionibus addictorum vel cineres prosequuntur. Nobis contra, optima semper de quovis sperantibus, durum nimis videtur, eos, qui aliam quam Ecclesiæ nostræ religionem professi sunt, post mortem ignominiosis sepulcris injicere, reponimus eos sæpe in separatiorem paulo locum in eodem coemeterio, post tergum tamen ecclesiæ. Hæretici autem nobis audiunt in sensu Politico, qui ex tribus in Romano Imperio religionibus nullam amplectuntur. Torneamento illicito, qui perierunt, cum temeritate magis quam fortitudine sanguinem profuderint, quasi autochires videbantur, ergo etiam Jure Canonico ab honestis repulsi sepulcris. (b) Hæc exercitia, cum apud nos hodie in desuetudinem abierint, nec leges in promptu habemus simile quid disponeres. Excipiuntur excommunicati, quos Pontificium Jus adeo abhorret, ut omni in vita & post obitum esse

*Qui in Tor-
neamenti
pereunt*

*Excommu-
nicati*

(a) Instr. Pac. Offi. a. 5. §. 35. it. a. 7.

(b) c. unic. d. Torneam. Extrav. Joh. XXII.

esse indignos iudicet requie, ut vel cineres eorum & ossa in ecclesiastico cœmeterio per errorem forsan sepulta effodi jubeat, & si discerni ab aliorum ossibus possint, exhumari & projici paulo durius imperet. (c) Nostri mores mansuetiores nos esse docent, & cum delinquentes non arceant a communione doctrinarum inter vivos, si illam desiderent, etiam communione eos inter mortuos non privant, quamvis inhonestior iis omnino etiam locus assignetur, si de delicto convicti sint & certum sit, eos in excommunicatione periisse, omnibus itidem solennitatibus iis denegatis, (d) quod similiter eos manet, qui verbi divini contemptores atque scandalo aliis fuere. Sequuntur *Parricida* parricidæ, gravis omnino sceleris perpetratores, & digni, quibus in aliorum exemplum poenæ gravitas multiplicetur. Odio illos habuere omnes leges ob exosum ingratitude vitium, quod in ejusmodi flagitiosis apparet, imo Romanæ leges quibus tamen religio sepulcri cui etiam cadavera punitorum illata cordi erant, (e) docent, eos ex Divi Adriani decreto bestiarum rabiei objectos fuisse, qui parricidium commiserant, terra matre indignos esse judicantes, quorum flagitia religionem sepulcrorum contaminarent, (f) hodie illud nobis in usu est, ut culeo insutos undis suffocemus ut cœlum superstitibus, mortuis

M 3

tuis

(c) c. 12. X. d. sepult.

(d) Art. Gen. XI. §. *Im Fall aber.* CARPZ. Confist. L. II. t. 24. d. 379.

(e) L. I. §. fin. ff. d. cad. punit.

(f) l. 9. ff. ad L. Pompej. d. parric.

Usurarii

tuis terra auferatur. (g) Insigne quoque odium promeriti sunt pravi Usurarii, qui & legibus civilibus & canonicis ignominiosa sepultura afficiendi esse dicuntur, cum & divino Juri (h) contrarium facinus patrare, proximi amorem prorsus exuere adeoque in aperto peccato & excommunicationem merente mortui esse creduntur. (i) Constitutio patria hic non negligenda (k) quæ gravissime in eosdem invehit religiofoque eos sepulcro prohibet. §. ita loquitur: *Hierüber auch als öffentliche Leute Schinder und Landverderber &c. auch nach ihren Tode mit Christlichen und gebräuchlichen Ceremonien nicht bestattet ipso jure & genere facti anrünftig und ehrloß geachtet seyn*; hic ob infamiam, quam vivi contraxerant, honestorum religiosi sepulcris interesse vetantur. Singularem etiam de cadavere usurarii constitutionem nos docet CHRISTINÆUS (l) qui dicit posse illud tam diu sequestrari & a sepulcro prohiberi quam hæres defuncti de usuris restituendis caverit. Nobis illud adhuc notandum de tale usurario hic sententiam esse, qui per *sententiam* Judicis talis declaratus est. d. M.

XVI.

(g) §. 6. l. d. Publ. jud. Const. Elect. 3. P. IV.

(h) Exod. XXII. v. 25. Deutr. XXIII. v. 19. j. v. 20.

(i) c. 7. X. d. Usur.

(k) Mand. Elect. Sax. Joh. Georg. anno 1625. *wegen des unchristl. und hochstrafbaren Wuchers. §. So wollen wir &c.*

l) CHRISTINÆVS Decis. Belg. Vol. 2. Dec. 197. §. 3.

XVI.

Nemo vero existimabit hasce tam severas leges, pro defendenda sepulcrorum religione latas esse atque ideo fortasse quosdam facinorosos a religioso repelli sepulcro, ac si illi, qui extra cœmeterium sepeliantur, salutis aternæ non sint participes, de qua humana ingenia judicare velle, saperet arrogantiã. Persuassimum potius cuivis esto, dum ejusmodi malitiosorum hominum sepulcris parum religionis exhibetur, istud magis in exemplum aliorum fieri, ne tale quid audeant imposterum, quod ipsos eodem privilegio indignos reddat, cum plerique mortalium, etiam post obitum subsecuturam corporum ignominiam exhorrescant, ergo etiam aliorum exemplis edocti talia forsã fugient vitia, quæ infame sepulcrum comitem habent. (a) Interim videmus, certe non exiguam esse curam principum, tum pro religiosis, locis Leges sanciendo, tum suis ostendendo subditis, honesti & religiosi sepulcri concessionem, etiam inter præmia bene actæ vitæ reputanda esse.

Cur hi recensiti homines a religiosis sepulcris arceantur

XVII.

Hæc quæ hactenus a nobis commemorata fuerent nos edocent, in omnibus hujuscemodi casibus, in quibus sepulcri religiosi prohibitio maleficis poenæ nomine dictatur, legislatores indigitasse eos, qui, crimine ita notato, socialem hominum vitam graviter turbante, se polluerant, minime vero in eos hac poena animadvertere voluisse, quibus citra culpam suam

Casus excepti, quibus non læditur sepulcrorum religio

(a) BOEHMER. Jur. Eccles. l. 3. t. 28. §. 51. seq.

*Qui infelici
morte perit*

fua & fato aliquid contingit, quod primo intuitu crimen involvere videbatur. Hos enim religiosa sepulera non respuunt, neque eorum illatione sanctitas tumulis debita polluitur: Ita nimirum qui improvisa & infelici morte abripitur, non statim atrociter reputatur, sed inopinatus casus, qui ipsum oppressit, pro eo intercedere videtur; v.g. si fingas quem cultro, ense, sclopeto se trajicere, nil minus quam de interitu suo accelerando cogitantem, hunc, si nil aliud impediatur, honesto sepulcro inferendum religio ipsi debita postulat. (a) De infantibus, casu infelici obuentibus, sermo non erit, quippe hi doli sunt incapaces. Eorum hic causa agitur, quibus inopinatus casus vitam ademit, si quis fulmine tactus ad terram concidat, si quis in via tenebris circumdatus in aquam decidat, quis non videt stoliditatem ejus, hæc prodigia & signa divina vindictæ, quæ hos malitiosos ubique persequatur, clamitantis, & perversos mores sceleratamque vitam ex improvise eorum obitu temere hariolantis? Sane divina Judicia non ita facilia sunt collectu, ut a quovis in continenti possint palpari. Ergo hos honeste sepeliendos esse, religionis vel maxime interest. Confer huc textum Juris Canonici (b) in quo scemina quæ, stupratorem fugiens casuque in fontem decidens submersa fuerat aqua, ecclesiastica sepultura non privanda censetur. Quis porro eorum sepulcris religionem negaret, qui nondum baptizati

Non baptizati

(a) a. l. 12. ff. ad l. Corn. de Sicar. CARPZ. Confit. L. II. c. 24. d. 381. n. 11.

(b) C. xi. X. d. sepult.

zati sunt, quod tum infantibus recens natis, tum adultis quoque, quibus Judaismo vel alia religione relicta, Christiana arridet doctrina, facile & citra ipsorum culpam accidere potest. De infantibus nemini dubium hærebit, siquidem hi suæ salutis curanda impotentes sunt. *conf.* ordinatio Ecclesiastica. (c) Adultos autem ideo excusandos esse crederem, quod casus fortuitus ipsis hoc lavacrum sponte & libenter optantibus inopinato subtrahit. Quis autem tam impius esset, ut istis ideo honestam sepulturam negare vellet, cum aliis culpa imputanda sit, quo minus facro baptisinate imbuti sint, hos itaque etiam admittit religio. Computaretur ejusmodi non baptizatus apud alios hæreticorum numero, verum nos stricte omnia, quæ præcipue sine alterius culpa & dolo acciderunt, & ad amissim exigere non tentamus.

XVIII.

Sed quid si partus monstrosus humanus? num *partus mon-*
 ille etiam locum in religioso cœmeterio occupabit. *strosus*
 Duplici hic modo respondendum esse, fortasse alii censebunt. Vel enim dicent, monstrum tale nascitur, quod ab humana forma *prorsus* alienum est, & tunc, si facies humana, quam de similitudine cum Deo restari persuasum est, (a) non conspicitur & ferina fortasse aliaque bestialis apparet frons, locus inter homines iuste ei non competet, vel de ejusmodi monstro loquentur, quod ob incongrua membra deforme sal-

N tim

(c) Ord. Eccl. Art. gen. 15. §. Dievveil auch &c.
 (a) *conf.* l. 17. C. d. pœn.

tim est, humana interim similitudine in ipso conspicua, & tunc ob faciem humanam ipsi etiam locum in cœmeterio assignandum esse concedent, quia facies humana aliquod de humanitate testimonium præbere videtur. Sed num is errabit, qui utroque in casu monstrum præter naturam natum religioso loco non solum sepeliendum affirmabit, sed & cadaveri isti & sepulcro religionem deberi statuet? Quæ enim culpa in partum vel embryonem devolvetur, si caput suillum vel caninum apparet, quod natura, ex matris imaginatione ita formans, ipsi infanti tribuit ejusque formam humanæ eximit? eadem certe & non major quam, quæ illi imputabitur, qui gibbosus, naso, loripes, capito, nascitur, & cur illius sepulcro denegabitur, hujus autem tumulo & cadaveri præstari debet religio?

XIX.

*Hofis illatus
in sepulcrum
non inquinat
religionem*

Ultimus casus est, an illato hoste in sepulcrum inquinetur religio sepulcri, cui inferur. Si v. g. miles hostis per territorium nostrum transeat, fatoque ita jubente diem obeat supremum, an istius sepulcrum religione non dignum erit? Suadent hoc & regulæ Christianæ & politices prudentiæ. Priorum nemo exiget demonstrationem, quippe quæ divinæ sunt originis; posteriores examinando, ante omnia apparebit, sepulcris religionem ex Jure gentium & naturæ concedi, cujus omnino etiam hostes sunt participes. Deinde eorum animi non magis contra nos excitandi, quorum calliditatem jam satis experimur. Quid autem magis poterat armare adversariorum animos quam

quam commilitonem suam contentim haberi. Regula prudentia porro suadent ejusmodi innoxia humanitatis officii saepe esse aliorum duritiam vincendam. His autem omnibus insuper habitis, si gregarium militem intuear, qui, juramento praestito, intuitu stationis suae nobis infensus redditur, dum in patriam suam, aut Remp. a qua alitur, pius esse cupit, num magna artis opus, in levissima fortis homine vindictam petere, qui praeterea, cum mortuus est, etiam hostis esse definit. Vel maxime hic existimo juris interpretes nobis assensum praebituros, non posse non religiosum ejus haberi cadaver & sepulcrum ita ut ipsa mortuorum corpora male non sint tractanda, quia id contra jus est mortuorum sepeliendorum. (a)

XX.

Huic ergo religioni locorum sepulcris destinatorum, ne ullo modo illatione indigni cujusdam cadaveris injuria fieret, satis prospectum esse Jura nostra affirmant; Ast nullam poenam specialem in eos esse statutam Legibus Saxonis constat, qui iniquas inferunt sepulcris monumentis statuisque mortuorum manus. In quo nostrarum legum indigenarum silentio, quo confugiendum sit, dubia videtur quaestio. Illud certum est, ejusmodi violatores non esse impune dimittendos, interim dispositio deficit, poenam ipsis statuens delicto conformem. Eam au-

Poenam in violatores sepulcrorum Jura Saxonico nulla Specialis

N 2 tem

(a) GROTIUS. de Jur. Bell. & Pac. l. 3. c. 5. §. 3. c. 12. §. 7. j. l. 4. ff. d. sepulcr. viol. l. 43. ff. d. religios.

tem in ipsos velle extendere pœnam, quæ spoliatoribus cadaverum imminet, & durities prohibet, cum non adeo grave delictum sit, monumento ornamenta detrahere, quam defunctum cadaver denudare, & regula, quæ vult, ut in odiosis restrictivam interpretationem sequamur, vetat, i. e. cum hæc Saxonica Constitutio, infra uberius declaranda, saltim de cadaverum spoliatoribus loquatur, extendere eam ad sepulcorum everfores non licet. Videmur in hocce dubio cum CARPZOVIO loqui: (a) *Cum enim, inquit, pro ejusmodi facinore in jure Saxonico specialis pœna definita non reperiatur, dubium non est, quin pœna Jure Civili statuta irrogari debeat. In casibus siquidem Jure Saxonico non expressis ad Jus Civile est corruendum, ex Imperatoris Constantii autem sanctione* (b) *decem pondo auri fisco inferre tenetur, qui marmora vel columnas aufert* &c. Hoc CARPZOVIVS sentit quod etiam loco citato n. 66. præjudicio quodam corroborare nititur. Sed in hujusmodi casibus diligenter excutiendæ sunt circumstantiæ, v. g. marmoris vel suspensorum insignium vel corollarum & fertorum, quibus fornices sæpe exornare solemus, ablatio ex loco, in possessione alterius constituto, est furtum, aufertur enim res aliena domino, qui ægre fert religionem monumenti sui denudatione contemni, concurrit tunc furtum cum injuria. (c) Ubi præterea arma adhibentur qui-

Sententia
Carpzovii ex-
penditur

(a) CARPZ. Prax. Crim. P. II. Qu. 83. N. 64. sqq.

(b) L. 4. C. Theod. d. sep. viol.

(c) a. L. 21. ff. d. injur.

quibus v. g. fornicæ eo facilius possint effringi, item iis resisti, qui effringentes impedire poterant, est tale furtum, ut Ord. Criminalis (d) loquitur, *ein gestieffener und gefehrlicher Diebstahl*, in cujus vindicta laquei pœna circumstantiis urgentibus eodem articulo constituta legitur. Cum ergo una eademque sit hic furtorum inter se ratio & comparatio, cur Ordinationis Criminalis dispositio locum non inveniat? ut taceam, sapius in templis ejusmodi fieri fornicum effractionem, quod ubi accidat, species sacrilegii oritur, cum a locis sacris effringendis fures ejusmodi nulla religio potuerit deterrere. Imo incidere potest delictum in crimen læsæ Majestatis, statua Principis in sepulcro tali violata. (e) Pronunciari ergo in ejusmodi casibus ex opinione nostra posse, credibile est. Ex argumentis aliarum Legum ita non inferremus ad hunc casum, si constitutiones patriæ tam clare loquerentur quam Brandenburgicæ, (f) quæ illis multam 50. thalerorum vel relegationem temporalem dictant, qui sepulcra violare audent.

XXI.

Omnia, quæ in hac sectione adhuc monuimus, *Religio mortuis cadaveribus debita* ad religionem locorum, in quibus cœmeteria vel sepulcra sunt, pertinuerunt. Jam ad alterum membrum, ordine ita jubente, avocamur, nimirum attendendum adhuc, quæ religio mortuis cadaveribus

N 3

exhi-

(d) Ord. Crim. Art. 159.

(e) L. 7. §. 4. ff. ad L. Jul. Maj. a. L. 6. ff. eod. conf. ANT. MATTHEI d. Crim. ad Tit. d. læs. Majest. c. 2. n. 22.

(f) *Policey-Ordnung* d. a. 1686. c. 65. §. 2.

exhibenda, & quæ ad veram religionem iis debitam spectent, quæ minus. Ubi primum hoc nostrum principium erit, ex quo fortasse cetera tanquam rivuli e fonte deducuntur: nimirum: *humanitatem prohibere ut quis cadaver insepultum relinquat*; Injungit hoc Ordinatio Ecclesiastica nostra (a) *alle Todten sollen ehrlich begraben vverden*. Cum ergo eadem ordinatio omnes honesta sepultura afficiendos curet, ægre omnino ferre videtur legislator in §phis subsequens (b) distinctionem inter divites & pauperes, honestam sepulturam ladentem, apparere. De honesta autem dum sermonem facit hæc ordinatio sepultura, hic quæstio oritur, an ceremoniæ, in exequiis adhibita, augeant religionem, an omiffæ fortasse prorsus ei aliquid detrahant. Quæ quidem quæstio si a vulgo decidenda esset, certissimum expectaretur decisum: exequias splendidis ceremoniis peractas, esse honestas, quæ sine ceremoniis absolverentur, ignominiosas videri. Quæ vulgi decisio, uti captui ipsius conformis, ita nec difficile foret judicare, cur tale quid sentiant. Externus enim splendor & ornatus sensus eorum occupat, atque adeo tenet, ut, ubi tale quid deficit, certe necessaria quædam pars honestatis & religionis abesse judicetur. Campanarum enim pulsus, ordines lugentium per plateas paulatim repentes, defixa ad terram frons comitantium funus, anticorum devota melodia, ipsi blan-

*An ceremonia
ad religionem
pertineant*

(a) Ord. Eccl. art. gen. XV. §. *alle Todten*.

(b) §. *so befindet sich*. §. *Derovwegen*.

blanditur, aures demulcet, oculisque venerabile spectaculum præbet, ut interim sæpe non considerent finem, quem Christiana Ecclesia ejusmodi ceremoniis in initio institutionis intendit, parum obtineri. Videmus hæc diffusius, argumenta perlustraturi, cur ceremoniæ non spectent ad religionem cadaveri exhibendam. Hoc equidem constat, olim nocturnas exequias parum religiosas imo ignominiosas habitas fuisse, interjecto tamen tempore idem modus sepeliendi honorificus habitus fuit, unde indictionis formula: *Er (Sie) wird Abends &c. Chrifl. Gebrauch nach, zur Erde beftattet werden.*

XXII.

Nimia ceremoniarum quibus in exequiis nostris utimur cura, plurimis, quibus a vanitate remota est mens, displicet, persuasi etenim sunt, hoc parum ipsorum cadavera juvare, & sepulturam quidem minus solennem, inhonestiorem tamen non reddere. (a) Quid enim solatii demortuo inde nascitur, si in ipsius exequiis magna lugentium cæterva loculum sequitur, lugentium gemitus & tristissimos gestus publice contemplari licet, num ideo cadaver, quod deinde cæmeterio infertur, tumulo tegitur, religiosius quiescit illo, quod, uno alterove amicorum comite, sub canticorum & campanarum silentio terræ mandatur? Hoc itaque demortuo parum proficere, cum plerisque persuasum sit, non miramur

*Ceremonia
cadaveri non
profunt*

(a) CARPZ. Jurispr. Consist. L. II. 24. D. 378.

*publica fune-
ra non sine tu-
multu cele-
brantur*

*non obtine-
tur suis quem
ceremonia-
rum autores
intenderant*

*Inde non se-
quitur cere-
monias pro-
hiberi*

ramur in quibusdam locis ceremonias adeo esse li-
mitatas, ut fere prorsus nullæ appareant in exequiis.
Præcipue cum innumeros illos abusus, in ejusmodi
publicis, quæ appellamus, funeribus solennes, pondere-
mus. Satius enim ductum a plurimis, a nimis ceremoniis
abstineri, quo plebi tumultuandi præscindatur oc-
casio. Quis enim nescit cum publicum ducitur funus,
nihil esse frequentius, quam concursum undique ple-
bis, quæ turbis suis religionem, in cujus honorem
publicæ ceremoniæ instituuntur, omnem propemo-
dum, interrumpit; ut ita & illud argumentum fu-
tili fundamento nixum videatur, quod hæ ceremoniæ
in viventium de mortalitate admonitionem cele-
brentur. Cum enim nil pene quam tumultus audiantur
& nugationes, quæ vivis de mortalitate potest hæ-
rere recordatio? Sunt quidem etiam insigni alias do-
ctrina & prudentia in Republ. conspicui Viri, qui ex-
ternis ejusmodi ritibus delectantur, verum vix cre-
dibile est, ipsis persuasum esse, facere hæc externa ali-
quid ad honestatem & religionem suis cadaveribus
debitam. Omnia enim si considerent superstitioni
papatus debere originem, parcius fortasse sibi hæc
contingere optarent. Ordinatio nostra Ecclesiastica
hoc docet (b) de campanarum in diversis locis pulsū,
eam quippe ex superstitione papalis ecclesiæ ortum
traxisse, quod hi credant ejusmodi devoris cere-
moniiis a purgatorio animas citius liberari. Interim
nemini prohibetur publice efferre mortuos suos.
Neque

(b) Ord. Eccl. Art. gen. 15. §. alle Todten.

Neque, dum ostendendi animus est, has ceremonias non tangere religionem, forsitan id ideo asserimus, ne sumtus, piis causis debiti, prodige erogentur, quorum favor tantus est, ut cum vel nocturno funere quis efferatur & privatissimo conductu, illis nihil detrahendum sit. Hæc saltem nobis videtur certior opinio, omnem religionem sepulturæ ejusque honestatem non ex omissione vel augmento ceremoniarum esse judicandam, sed ex personarum qualitate. Alias enim pauper, quem angusta res domi sine ceremoniis sepeliendum jubet, & pestis tempore moriens, qui ob multitudinem cadaverum peculiari curari studio nequit, minus religiose quiesceret? id quod incongruum. Taceo denique ceremoniarum nimium usum plurimis molestum fieri comitantibus. Si enim omnia funera venerabili ceremoniarum pompa ducenda essent, labores officinarum forent negligendi, & sane mulierculis etiam dura lex scriberetur, si inter luctus & lacrymas quotidie sedere oporteret.

Si ceremonie necessaria, sequeretur, pauperum funera non esse religiosa

Ceremonie molestiam creant pluribus

XXIII.

Hæc cum de ceremoniis commentati simus, proxime nunc excutienda venit alia non minus dubia quaestio: an lugendi mos ad religionem pertinet, defuncto exhibendam. Nil penes nos frequentius, quam quod, cum defunctis, quos quocunque cognationis vinculo tangimus, lumina compressimus, deinde de lugubri habitu solliciti simus, quo aliis etiam appareat, hujus defuncti defunctæve obitum dolorum & tristitia nobis causam dedisse, in quo se-

Nimius luxus in lugenda non auget religionem defuncto exhibendam

Op. H. B. G. A. p. 111.

*Neque in or-
natu mortui
cadaveris re-
ligio consistit*

pissime ad summum fastum & luxuriam usque ex-
ceditur. Alia species hujus luxus est, si demortui
corpus ad vitium usque habitu ita exornatur, ut
omnes leges excedat & prudentiam. Quam hæc res
plane privatos non deceat, quamque omnes regulas bo-
næ politices transgrediantur in utroque peccantes, se-
quens nunc deductio nostra uberius declarabit. Lu-
gere mortuos equidem, humanitatis pietatis, & divi-
norum quoque præceptorum proprium est. Lege
civilis etiam (a) maculam quandam incurere vide-
batur, qui defunctos, quos amicitia cognationisque
unierat vinculum, non lugebat, & merito quidem.
Externo enim habitu eoque decenti de eorum obitu
dolorem testari, quos vivos amaveramus, ad hoc in-
quam officium religio nos invitare videtur, sed pro-
digum esse hoc habitu dementiae instar habitum
fuit. Inde tum publicis per totum Imperium legi-
bus, quæ ad politiam spectant, inculcatum legimus,
nimiam esse abrogandam in lugubri habitu vanita-
tem, tum privatis patriisque constitutionibus plus
simplici vice reperimus vanos in lugendo ritus &
arrogantem conditionemque lugentium excedentem
luxuriam sedulo esse evitandam. Evolvantur hanc
in rem ordinationes Politicæ, in quibus singulis cer-
tus modus præscriptus est quem excedere nefas ha-
betur. Quid enim vestium lugubrium luxus ad
mortuos? & num eorum memoria magis viget, in
splendido lugubri habitu, an in vestimento, quod do-
lorem tristitiamque, sed decenti modo, designat?

Ergo

(a) L. 23. ff. d. h. qu. not. inf.

Ergo nimio in lugendo luxu religioni defuncti nihil addimus. Eorum itaque institutum vel maxime probandum, qui certum in lugendo modum præferibunt, ita, ut tum ætatis ratio habeatur, tum temporis etiam, quamdiu quis ex familia lugendus sit. Quam in rem Constitutiones Magdeburgicæ non incongrue monent, quas personas & quamdiu & qua ratione lugere, & sumptibus gravare hæredes oporteat, &c. (b) v. g. *So vill sich doch auch gebühren, daß ein jeder nach seinem Stand und Vermögen eine geziemende Maafs halte; und sollen dabero niemand von der Freundschaft als Vater, Mutter und Kinder Trauer-Zeichen gegeben werden.* (c)

XXIV.

Altera luxus species in eo consistit, si mortuorum Luxus in ornandis cadaveribus eorum religionem non auget. cadavera insigni ornatu & habitu vestita, terræ mandantur, quo splendore eximiam religionem exhiberi non deficient, qui statuunt. Credo etiam quosdam existimare, ita a superstitionibus amicis amorem & pietatem erga defunctum optime posse demonstrari, de quo tamen valde dubito. Quis enim non videat, ejusmodi ludicrum & paulo pretiosorem cultum non posse de religione testari defunctæ personæ debita, præprimis, cum mortuis hæc prodigalitas non proficit, vivis noceat. Certe omnem naturæ evertere con-

O 2

nann-

- (b) Constit. Magdeb. contin. Num. 119. *Edict wegen der Trauer von 25. Aug. 1716. Brandenb. Process. Ordn. C. 49. class. 1. §. 12. Brandenb. Kirchen-Ordn. C. XII. von Leichen-Bestattungen §. 5.*
 (c) *Hallsche Regiments-Ordnung d. a. 1687. Art. 18. §. 1.*

nantur ordinem, qui tam stolidas in cadavera impensas faciunt. Vult enim natura, ut homo, qui nudus in mundum nascitur, eodem cultu etiam, neque togatus neque palliatus ex illa discedat. Neque facile hoc, si personis illustribus quoque licet, (a) privatis quoque indulgebitur. Ex variis enim statutis locorum istud apparet. Lipsiensia (b) ita disponunt in titulo de sepulturis: *Erinnern aber gleichwohl, und befehlen hiermit nochmahls daß man die prächtige Ausputzung der verstorbenen Leichen, als insonderheit derer kostbaren seidnen Hartzkappen und mit theuren Spitzen verbremeten Sterbe-Küttel, vergöldete und versilberte Creutze, Sträußer, Bilde &c. hinsübro gänzlichen unterlassen soll, maßen denn denen Creutz-Macherinnen und Zuckerbeckern jedesmahl bey Straffe 8. Reichs-Thaler, dergleichen zu verfertigen, hiermit untersaget &c.* Habet hæc dispositio & catalogum ornamentis superflui, olim in cadaveribus vestiendis solennis, & pœnam in simul eorum complectitur, qui ornamentis funeralibus operam dant. Ex quo apparet, quam hæc non ad religionem defuncti applicari possint, quia alias illorum prohibitio religioni adversaretur, quam lædere magistratui non est liberum. Hæc de ornatu vestium saltim dicta, multo magis inanis ille ornatus, si annuli aurei gemmæque cum cadavere humantur, quod ideo inopinatum videtur, quia hi aurum, quod alii studiose in terra quarunt, spon-

te

(a) CARPZOV. Consist. L. II. 724. d. 392. n. 17.

(b) *Kleider-Ordnung von Begräbnissen, Leipziger Statuta* p. 460.

te cum illis defodiunt. Improbat hoc jure Civili (c) ULPIANUS his verbis: *Non autem oportet ornamenta cum corporibus condi, nec quid aliud hujusmodi, quod homines simpliciores faciunt.* Iterum habes hoc argumentum, quod hæc ornamenta religionem defunctis debitam non tetigerint, quia Romani, religionum alias studiosissimi, id improbarunt. Jure quidem Canonico textus reperitur, (d) in quo Archiepiscopus cum pallio sepeliendus esse jubetur; sed hæc dispositio ideo introducta, quia successores Archiepiscoporum pallium denuo redimere tenebantur, ergo illud simul sepultum fuisse legimus. Nec religionis testimonium inde elucescere dicebatur, fisci ecclesiæ utilitate hac dispositione primario quæsitæ.

XXV.

Remotis hisce speciebus, quæ, si externam faciem intueare, religionem præ se ferre videri poterant, reapse autem honestatem sepulcri, in qua tantum penes nos plurima religio quærenda, nec augent nec minuunt: Nunc de aliis videamus, quæ omnino de religiosa erga defunctum pietate restantur, atque memoriam ejus in aliorum animis magis conservare solent, quam ceremoniarum pompa & in lugubri habitu arrogans luxus. De laudationibus funebribus, quas vulgo *parentationes* vocare mos tulit, sermo est, quas sapius juxta sepulcra ideo habitas fuisse constat, & adhuc solenne esse scimus, quo religio sepulcri Audit-

*Parentationes
de religiosa
pietate re-
stantur*

O 3 rum

(c) L. 14. §. 5. ff. d. relig. (d) c. 2. X. de aut. & us. pall.

rum animos magis excitaret. Huc etiam ille militum ritustrahendus, qui, in commilitonum cadavera & sepulcra pii & religiosi, explosis sclopetis, defunctis parentantur. Item si in navibus defuncti in mare projiciendi sunt, cadaver ter circum malum ductum, appenso globo tormentario mari immergitur, non raro, in parentationis exhibitæ indicium signo tormentis dato. De blanditiarum quidem generibus quæ plerumque nostris orationibus cumulatim solent inferi, hic nemo moveat objectionem. Si enim de vitiis parentationum dicendum, peculiari tractatione opus esset. Ergo de ejusmodi parentationibus loquemur, quæ de vita bene acta defuncti commentantur, ipsum aliis, ceu exemplar sistunt, cujus vestigiis inhærendum, atque ita his, qui ex ejus familia superstites sunt, non exiguum inter luctus solatium relinquunt. Illam etiam consuetudinem, tanquam piam & religionis plenam, hodie in minus solennibus funerum conductibus retineri & approbari cernimus. Ex quo communi applausu etiam argumentum trahendum, aliquid iis religionis inesse.

XXVI.

Concione funebri religio exhibetur defuncto

Placet deinde aliis non minus solennis mos, ut publice concione quadam funebri memoria aliquantum in viventibus conservetur, ubi tamen nostræ Leges inter eas conciones, quas sensu strictiori funebres appellamus, & illas, quas in memoriam defuncti habendas consuetudo introduxit, distinguunt, omnibus promiscuè illæ permixtæ, hæ nemini, nisi gravioribus in republica viris, apud nos concessæ sunt. Quæ
con-

confuetudines, uti ob innumera commoda inde emanantia omnino approbanda sunt, feque ideo omnibus probis commendant: ita præcipuum argumentum inde derivandum, quod ordinatione ecclesiastica, (a) & adeo publica lege illa injuncta & ferio inculcata fuerit. Verba hæc sunt: *Darzu denen auch eine kurtze Leichen-Predigt und Erinnerung, dadurch sie erinnert, daß sie auch allzumahl sterblich und alle Stunden zum Tode rüsten und bereiten sollen.* Nil magis ergo intendere hanc dispositionem cernimus, quam ut memoria fragilitatis humanæ aliis ejusmodi in concionibus sisteretur, quæ mortalitatis recordatio, inconstantisque salutis & valetudinis nostræ conditio, cum insimul sacro cultui divino loco, in animis mortalium excitetur; duplicem religionem ex hoc ritu elicimus, eam, quæ in memoriam defuncti præstatur, aliam, qua de beato ex hoc mundo discessu defunctis gratulamur, benignitatemque Numinis, animarum felicitati prospicientis, collaudamus. Ab hisce ritibus abest vanitas: ergo magis religioni inserviunt.

XXVII.

Ubi jam de religione defuncto debita sermo fuit, eam servavimus methodum, ut removentes, quæ ad religionem non spectant, illa explicaverimus, quæ ad eam faciunt. Nunc cum paucis adhuc monendum sit, quomodo cadavera violari quoque possint, eodem modo rem tractabimus, primo quidem de iis speciebus aliquid monituri, quæ reapse defuncti debitam religionem non lædunt, deinde veram & legibus

*Queritur
quomodo violatur religio
mortuis debita*

(a) Ordin. Eccl. Art. gen. 15. §. *Darzu denen auch.*

*Non violatur
si mortuus se-
parato sepe-
liatur loco*

bus quoque serio interdictam defunctorum violatio-
nem subijuncturi. Videri quidem poterat, detrahi
aliquid religioni mortuis debita, si loco separato ca-
davera eorum sepeliantur. Namque non adeo hone-
sti satisque religiosi sepulcri speciem præ se fert illud,
quod in communi cœmeterio non cernitur, diver-
sa autem accidere possunt circumstantia, quæ rem
variant, si inevitabilis necessitas præcipue funda-
menti loco ponatur. Quando enim belli tempo-
re quis moritur, certe celeritate in ejusmodi turpis
reipublica opus est, atque tunc prolixis ceremoniis
parum studebitur, & religiosa erunt & honesta sepul-
era eorum, qui vel in aperto campo humo & levi
cespite & gleba teguntur. Deinde quid solennius,
quam mortuorum cadavera, pestis tempore loco a
cœmeterio, aliis defunctis communi remotiori, in
publicum projici campum, neque tamen quicquam
decedit religioni mortuo cadaveri exhibendæ. Pu-
blica enim necessitas hoc exigit, ut illa corpora, a
quorum putredine infectio metuitur, loco ab homi-
nibus non adeo frequentato, & a civitate aliquantum
separato, humentur, ne mortui majoris mali causa
sint, quam quod ab ipsis in vita existentibus timeba-
tur. Poscit id magistratus officium, ut in civitate,
quæ talem patitur calamitatem, viventium commo-
dum mortuorum curæ præferat, & quovis modo im-
minentia mala avertat, quæ omnia, si fusius explicata
legere libet, optimo ordine collecta habes in CARPZO-
VIO. (a) Sed quid in illum provocem? cum istud &
sana

(a) CARPZ. Jurispr. Eccl. II. 24. d. 394.

sana ratio imperet, ex qua nostra argumenta deducta sunt & patriæ leges itidem nobiscum consentiant: (b) *Ingleichen können die Leichen derer an verdächtigen Kranckheiten verstorbenen Adlichen Personen zu solcher Zeit in die Kirchen und darinnen befindlichen Begräbnisse nicht gesetzt noch begraben werden.* Item (c) *dass die Leichen derer so an verdächtigen Kranckheiten verstorben, so bald möglich unter die Erde gebracht, auch wo kein absonderl. Pest-Kirchhof vorhanden, ein entlegener Ort darzu angewiesen werde &c.* Cum enim vel diligentissima cura omnibus incommodis avertendis saepe non sufficiat, summis magistratibus non cedit opprobrio, si ea, quæ evidentissimam civium internecionem minantur, quavis industria & exacta sollicitudine evitare conantur. Neque enim iis laeditur religio, quæ si vel aliquid pateretur detrimenti, quod tamen revera non fit, istud tamen verissimum est, pietati in cives vivos plus deberi quam religioni mortuis debitæ, si forsitan necessitas eam omni ex parte adimplere veter.

XXVIII.

Prodit alia species quæ itidem ne latum quidem unguem religioni adversatur, si publica utilitas id fieri siveat. Nimirum cum corpora defunctorum

Non laeditur religio si transferantur cadavera, & effodiuntur

P

- (b) *Special-Verordnung von Kirchen und Schulen d. a. 1713. d. 11. Dec. §. Ingleichen.*
- (c) *Special-Verordn. von Policy-Sachen die Contagion-Anstalten betreffend. d. 2. Dec. 1713. §. Wegen der Begräbnisse.*

jam pridem sepulta effodiantur, qui casus quando ad juris civilis normam debuisset decidi, (a) facile hoc modo religio sepulcri violata videretur, verum si modernos mores & eam, quam hodie de religione sepulcrorum opinionem fovemus, intueare, publicis id legibus præceptum animadvertimus, ut in causis homicidium concernentibus interfectorum cadavera, sive infantum sive adultorum jam effodiantur iterum, ut de corpore delicti constet judici, & quæso, num religio læditur, ubi publicis satisficit Legibus? Sed hic casus hanc rem non solum decidit. Videmus aliud quotidie adhuc accidere ut ubi v. g. puteus extruendus, cisterna ædificanda cadavera in fundo reperta, effossa transferantur, nemine de religione scrupulum movente. Equidem si ZIEGLERI sententiam sequi vellemus, dicendum nobis foret: (b) *Evellere corpora inhumanum esse, ipsamque humanæ & communis sortis considerationem mortuos nobis commendare*; verum sine dubio interpretationem patientur hujus auctoris verba nisi necessitas exigat. Ipsum enim jus Canonicum translationem cadaverum e sepulcris imperat (c) eo in casu, si quis parochianum alibi quam in ecclesia parochiali sepeliat, vult quippe ille textus ut suæ restituatur ecclesie, sepultum alibi cadaver. Quæ quamvis hodie in desuetudinem abierint, attamen inde videre licet translationem & effossionem cadaverum non adversari religioni quam ipsum Jus Canon-

(a) L. 40. ff. d. rellg. L. 10. C. cod.

(b) ZIEGL. Instit. Jur. Canon. L. II. Tit. 18.

(c) C. 5. X. d. sepult.

nonicum, religiosis moribus addictissimum, injungit. Interim, cum ejusmodi defossæ cadaverum exuvia reperiantur, religio imperat ut ossuaria extruantur, quæ conservandis ejusmodi cadaveribus infervire possint. Indignum enim judicamus sodalium nostrorum corpora nobiscum quondam resuscitanda, promiscue & tanquam res nihili abjicere.

XXIX.

Uti autem maximæ iniquitatis rei sunt, qui ossa humana promiscue projicere religioni sibi non ducunt, ita ii vel maxime peccant, qui integra quoque corpora a justa ipsisque debita sepultura prohibent. Hæc tamen religio, quæ omnia cadavera sepelienda jubet, non ad eos extendenda, qui legibus publicis a sepultura repelluntur, quales sunt malefici, rota v. g. impositi, patibulo suspensi, qui utri vivorum consortio indigni fuere æstimati, ita & a religione honeste mortuis debita arcentur, quod & lex civilis (a) jubet. Hodie autem eorum in quas animadvertitur, corpora non aliter sepeliuntur, quam si fuerit petium & permissum & nonnunquam non permittitur, maxime majestatis causâ damnatorum. Unde nec ille religionis curam pro sua defensione alleget, qui a patibulo vel rota quem surripuerit, ut ipsum sepeliret, quo existente casu in ejusmodi surripientem arbitraria poena locum inveniet. Unde nec injustum crediderim latronem vel alium maleficum a furca vel rota surreptum iterum effodi & denuo rotæ imponi, quem in casum utiliter huc applicari potest exemplum ubi il-

Religionem cadaveribus negat qui ea non sepelit

Hæc religio non extendenda ad cadavera punitorum

(a) L. i. ff. d. cad. puniv.

lius, qui hic Lipsiæ in effigie patibulo affixus erat, imago cum dejecta esset, denuo suspendebatur. In genere autem illa punitorum cadavera hodie ex mandato Serenissimi & Potentissimi Principis ejusque Majorum Anatomis publicis traduntur, (b) nisi in exemplum aliorum publico spectaculo praeque in alios admonitioni inservire debeant. De ejusmodi itaque maleficis & de eorum sepultura non sumus solliciti, quocunque enim modo illi mutilentur, dissecentur, non tamen de lapsa religione vel injuriarum actione conveniri possunt, qui studio medico incumbentes tale quid in maleficorum cadaveribus perperrant. (c)

XXX.

*Religio laici-
tar defuncto
debita si ven-
datur cada-
ver*

Nos de ea potius solliciti sumus quaestione, an hominem liberum nullumque meritum supplicium vendere liceat? Durum certe est, & omnium consensu, quantum hariolari licet, injustum habitum, si quis ex defuncti corpore turpe lucrum sibi parare cupiat. Verum cum nil tam improbum tamque omnem fidem excedens factum sit, quod interdum non audeant mortales, ita & ejusmodi audaciae frenum injicere magistratus vi officii sui cogitur. Juris Naturæ principis valde adversatur si privatus in privati corpus disponat, quod facere solius est principis. Est autem hoc egregium exemplum, in quo pietas & religio defuncto cave-

(b) Visitations-Decret über 12 decidire Gebrechen bey der Universität Leipzig d. 11. Jul. 1616. §. Ingleichen, daß die Prof. &c. Mandatum d. 6. Jul. 1716. & d. 12. Aprilis 1723.

(c) Arg. L. 33. ff. d. injur.

daveri debita prorsus exiuit. Unde iustissime cu-
 jusvis loci senatus, ubi tale quid contingeret, ex offi-
 cio inquireret, corpusque quod iustæ sepulturæ subtra-
 ctum fuit, repetit, humoque tradit. Nec obstare
 potest si studiosi medicinæ sectionum solliciti, ea
 licentia utantur, cum mala non sint facienda, ut inde
 eveniant bona. Simili in casu viro suo tempore ex-
 perientissimo & accuratissimo contigit, ut, cum ejus-
 modi cadaver receptasset, ex sententia Scabinat. Lipf.
 extraordinaria multa ei dictata fuerit. (d) Satis con-
 stat si Romanorum tempore tale quid accidisset, ut quis
 hominem, quem libere natum ingenuitas, & honeste
 defunctum, religio defendebat, vendere vel mutilare
 ausus fuisset, illum gravem animadversionem non ef-
 fugisse.

*titu vmbra l
 ubow uilam
 siglari*

XXXI.

Hic commodissime illa quoque violatæ religio-
 nis species annecti poterit, si de Jure Stolar, quod ap-
 pellant Pontificii inprimis, sermo sit, & quæstio oria-
 tur, an iuste funeralia possint toties exigi quoties ca-
 daver transferendum per novas parochias transvehi-
 tur. Notat hoc casu Pontificiorum avaritiam STRY-
 KIVS, (a) & durum nimium esse existimat hoc exi-
 gere vectigal. Jure autem Canonico hæc ita excu-
 santur, ut pro Simonia habeatur, si quid pro sepultura
 & funeralibus sumitur pretii, verum cum offeratur,
 pro eo crimine non reputetur. (b) Quædam enim

*Pro translate
 per territoria
 cadavere an
 vectigal recte
 exigatur*

P 3

cre-

(d) Ita pronunc. Scab. Lipf. Mens. Decemb. 1720.

(a) STRYK. Uf. mod. ff. d. Relig. c. 1. §. fin.

(b) c. 42. X. d. Simon.

creduntur honeste accipi, quæ inhoneste petuntur. (c)
Sane si dicendum, quod res videtur suadere, expen-
sas piis causis in tali casu collatas nemo improbabit,
sed pro cadaveris translatione plus simplici vice extor-
quere pecuniam, duritiem sapit, non dicam religionis
cadaveri debitæ violationem.

XXXII.

*Læditur aliis
multis modis
religio*

Præcipuas itaque species quæ religioni contra-
riæ sunt, recensuimus, si quis cadavera non solum inse-
pulta relinquat, sed & insuper ex eorum venditione
& ex vectigali pro eorum translatione sumto lo-
cuples fieri optet. Diverfa autem alia sunt lætio-
num genera si quis effosis tumulis vel effractis forni-
cum januis de habitu defunctorum aliquid auferat an-
nulos defunctorum digitis detrahat, ipsos exuat, &c.
in iis casibus Constitutionis patriæ rigor obtinet. (a)
Ubi qui effodiunt & spoliant defunctos & relegantur
& virgis caduntur, quod si armata manu aggressi sepul-
cra fuerint, tunc gladii poena dictari imperatur: qua
in re consentit Constitutio Politica Brandenburgica. (b)
Turpis etiam cupido & temeraria audacia quosdam eo
usque adegit, ut, dum coitum cum defunctis foeminis
tentarunt, horum cadaverum religionem inhonestissime
læserint, eos Constitutio (c) gladio puniendos esse, ob
facinus ab humanis ingeniis alienissimum, serio mandat.
In genere autem in violatore Religionis & spoliatoribus
sepulcrorum ultimum non statuitur supplicium, si de

cor-

(c) L. 1. §. 5. ff. d. Extraord. Cognit.

(a) P. IV. c. 34. conf. l. f. d. f. ff. d. sepulcr. viol.

(b) *Brandenb. Policy-Ordin.* d. a. 1686. c. 65. §. 1.

(c) C. ined. V.

corpore delicti non constet, tunc enim fustigatio & perpetua relegatio dictari solet. Uti pronunciaverunt Scab. Lipsiensis: (d) Als ihr uns Cyriaci Wincklers Uhr gibt und was zu desselben Defension abermahls in Schrifften übergeben worden, zusammt vorigen wieder ihn, ingleichen Andreas Knoffen und Hans Christian Reinbarden, ergangenen Inquisition Acten. &c. Sp. W. Ob vwohl Cyriacus Winckler, als er Inhalts unsers vorigen Urtheils dem Scharfrichter auf gewisse Masse übergeben worden, vor demselben erhalten, daß er unterschiedene begrabene Körper und Leichen selbst nicht beraubet und berauben helfen, die zwey Ringlein, so neben der Lindnerin Begräbniß von ihm und Knoffen gefunden seyn sollen, ingleichen das mit Silber beschlagene Buch, die güldenen Galonen und Rosen, wie auch das Crucifix aus den Finckelthusschen Begräbniß, welches er nebst Knoffen verkauffet, begrabenen Körpern nicht abgenommen, sonst auch mehr Körper und Leichen nicht beraubet, sich auch mit Knoffen und andern dergleichen Beraubung zu begeben nicht unternehmen; dieweil er aber dennoch nicht in Abrede seyn können, daß sie den Ring welchen Andreas Knoff Herr D. K. Körper abgezogen und geraubet, von denselben wissenlich gekauffet, auch daß Knoff diese und andere Beraubungen begangen, wohl gewußt, und solches nicht offenbahret, über diese und dergleichen Sachen verhandeln helfen, und davon seinen Antheil bekommen &c. So wird Cyriacus Winckler dieser Begünstigung wegen, mit ewiger Landes-Verweisung in Straffe billich genommen

(d) Mens. Jul. 1677. an die Stadt-Gerichte zu Leipzig.

nommen. *Betreffende Andreas Knoffen und Haufs Christian Reinhardt, werden dieselben gestallten Sachen nach, und weil man wegen der Corporum delicti allenthalben gnugsame und völlige Gewisheit nicht erlangen können, mit Staupen-Schlägen des Landes ewig verwiesen. V. R. W.*

XXXIII.

*De religione
locorum sup-
plicii & cada-
verum iis im-
positorum*

Hæc de religione locis cadaveribusque honeste sepultis debita, nunc etiam de religione publicis supplicii locis exhibenda, quid dicendum, quæ ex tenore legum nostrarum non exigua est. Ista enim loca sua natura quandam sibi vindicant sanctitatem, cum ab injuriis aliorum munita sint, (a) cui sanctitati insuper quædam religionis particula accedit, dum cadavera maleficorum iis imponuntur. Unde factum ut nil ex illis auferre nec illa lædere liceat. Justitia enim quæ in ipsis suum exercuit rigorem, nunc ea defendere videtur. Interim haud raro accidit, ut maleficorum affixorum corpora vel profus ex iis detrahantur, vel pollices, manus, caput amputetur. Illud amici & cognati subinde tentant, ne triste familiaræ sit spectaculum suspensus fur vel rotæ impositus latro; hoc ii audent, qui superstitione vana capti credunt abscissos pollices furis rei familiaris commodis augendæ inservire, nec deficit tertia species eorum, qui neque amore neque superstitione, sed furti cupidine tacti, latroni vel furi vestes detrahunt; Hæc tria furtorum & violatæ religionis specimina peculiari-
bus

(a) L. 8. ff. d. R. D.

bus quoque legibus castigantur. Ita quidem, ut, qui amore erga defunctum motus, id faciat, si sit cognatus, mitius puniatur & multetur vel carcere puniatur. (b) Indulgetur enim hic aliquid fervori, quo ii occupantur, quos cognationis vinculum continet. Ii contra qui in superstitione nimium creduli, ex abscissis membris praternaturali modo lucrum captant, si præcipue magicas artes adhibent vel cum ex alio malo proposito id faciunt, ex eadem constitutione virgis caduntur, relegantur vel alias arbitrarie puniuntur (c) adeoque Scabini Lipsienses (d) Andream Karsch, ob abscissum malefico caput & manus, in 10. annos relegandum esse duxerunt. Eorum enim cadavera, qui suam jam perpeffi sunt penam, libidini aliorum & malitiæ merito subtrahuntur. Eos denique qui maleficis in patibulo aut rota vestes exuunt, virgis cadendi sunt. (e) Hæc omnia pro defensione religionis, etiam cadaveribus punitorum debita, satis militat.

XXXIV.

Ultimo loco & coronidis instar adhuc aliquid *Jurisdictio de sepulcris eorumque religione ad quem pertinens* de ea monere materia liceat: Quis de sepulcris eorumque religione Jus dicat. Hæc uti copiosissimam omnino præbet differendi occasionem ita funeralium positionibus illam absolvemus. In genere sciendum:

Q

(b) P. IV. c. 34. §. Diejenigen.

(c) - - - §. Da es aber

(d) Menf. Nov. 1708.

(e) P. III. c. 34. §. Die aber.

dum, cognitionem de funerandis defunctis esse magistratus politici, at cognitionem de ceremoniis in funere adhibendis, ecclesiastici, (a) Pontificii illorum cognitionem episcopis tribuunt, (b) uti iidem cœmeterii extructionem ad Jura Episcopalia referunt, ob consecrationis cereorum, missarum aliosque ritus, qui cum hodie apud nos cessent, Juri patronatus alii adjudicant cœmeterii extruendi jus, quod tamen CARPZOVIVS ad Consistoria pertinere ait. (c) Unde ex arario ecclesiastico quoque ea tanquam ecclesiæ accessiones adificanda dixeris, (d) atque si ecclesiæ non sufficiat ferendis sumtibus, parœcianos ad eam structuram contribuere quodammodo teneri, si vero cœmeteria sint in civitate & templis consensum Patroni non excludit CARPZOVIVS (e) ad illius sententiam accedit BRUNNEMANNUS. (f) Cœmeteria inquit ut res, quæ accessoria templorum sunt, Episcopis esse adscribenda. De cœmeterio ad Jus sepulturæ ejusque religionem transitus fit, quod Jus itidem ab ecclesiæ esse impetrandum CARPZOVIVS censet. (g) In iis tamen provinciis ubi Pontificis potestas aliquantum limitata est Controversia de Jure

re

(a) Illustr. BERGER. oecon. Jur. L. II. T. I. §. 3. Not. 8.

(b) STRYK. uf. mod. ad Tit. ff. d. relig. §. 4.

(c) CARPZ. Jurispr. Eccl. II. 24. d. 385.

(d) conf. Art. Gen. 15. it. art. 32. pr. Christ. Decif. Belg. Vol. II. Dec. XXIV.

(e) CARPZ. Jurispr. Eccl. II. d. 390.

(f) BRUNNEM. Jus. Eccl. L. II. c. 2. §. 12. ibique STRYK.

(g) CARPZ. Jurispr. Eccl. I. Tit. 1. def. 10.

re sepulturae ad magistratum politicum spectat, in Rec. Imp. (h) enim laicis quoque de rebus Ecclesiasticis judicare licet. Ergo & jus sepulturae Juri patronatus coherere existimarem. Ita jurisdictionis politicae vis porro imperat ne quemvis in via mortuum repertum sepelire liceat, (i) sed is qui Jurisdictione gaudet, tollere debet cadaver, praecipue si inquisitio jam de tali reperto cadavere instituta sit. (k) Interim quae ad liturgiam spectant Consistoriis relinquuntur. (l) Porro quae de religione sepulchri avtochiris neganda statuenda sunt, ad politicum magistratum pertinent, (m) si tamen melancholia captus se ipsum vita privavit, speciali mandato consistoriis cura & Jurisdictione de eorum sepultura reservata fuit; si alia causa singularis morti ansam praebuit politico magistratui, uti & in iis qui duello perierunt, cognitio certo modo tribui solet. Rescripti tenor plenius id explicat:

*Von Gottes Gnaden, Friedrich Augustus,
König in Pohlen &c. Hertzog zu Sachsen, Jülich,
Cleve, Berg, Engern und Westphalen &c.
Churfürst. &c.*

*Würdige, Hochgelahrte, Liebe Andächtige und
Getreue. Demnach wir wegen Beerdigung der*

Q²

Selbst-

(h) Rec. Imp. d. a. 1555. §. Damit. 20.

(i) conf. Land-R. L. 3. art. 90.

(k) CHRIST. BESOLD. in Polit. Part. I. c. 12. n. 78.

(l) STRYK. Uf. mod. ad Tit. ff. d. relig. §. 5.

(m) ZIEGL. Inst. Jur. Can. L. II. tit. 24. §. 12.

Selbst-Mörder an unsere Rechts-Collegia generaliter verordnet, das bey Fällen, da die Selbst-Entleibung aus Melancholie und nicht von Missethättern im Gefängniß, oder unter des Criminal-Richters Hand geschehen, gedachte Collegia sich des Sprechens enthalten, und die Sachen an die Consistoria verweisen sollen, immaßen aus dem Einfluß in mehreren zu ersehen. Da hingegen diejenigen Selbst-Mörder, welche ex conscientia delictorum und aus Furcht der ihnen bereits dißirten, oder doch noch zu gewarten habenden Lebens-Straffe zumahl in atrocioribus, ihnen selbst das Leben nehmen, ihre Körper mit der Hinnausschaffung auf den Schind-Karren, oder Schleiffe und der Verwirckung in die Erde unter den Galgen, oder auch öfters noch mit Galgen, Rad und Feuer gestraffet worden, welche Straffe allerdings zur peinlichen Gerichtsbarkeit zu ziehen, also niemand anders als der Weltlichen Obrigkeit zukommen kan, da denn die Consistoria mit denen welchen die sepultura ecclesiastica von Rechts wegen versaget vviird, so vvenig zu thun haben, als es verbotthen ist, das die Clerici sich in die Weltlichen Händel und sonderlich in die casus sanguinis nicht mengen sollen, auch sonstn viele unanständige und denen Consistoriis selber beschwöerliche Irregularitäten daraus entstehen würden, die Rechts-Collegia auch von undencklichen Zeiten alleine in dergleichen Dingen zu sprechen befugt sind, als haben wir auch solches zu eurer Nachricht hierdurch vvißend machen lassen wollen. Daran geschicht unsere Meinung. Datum Dresden den 13. Mart. 1719.

Interim

Interim cum aliquando repertus fuisset suspensus in arbore, ita pronunciarunt Scab. Lipsienses, (n) ut & Consistorii & Superintendentis decisum excluderent. Quarebatur enim: Ob nicht der Gerichts-Herr dem Superintendent oder dem Consistorio von dem, was vorgegangen ist, Nachricht geben, und, wie es mit der Beerdigung zu halten, Bescheid erwarten sollen, oder ob er solchen von den Orte, wo man ihm ange-troffen, verscharren zu lassen befugt gewesen? Ob nun vobhl derer Begräbnisse halber ein und andere Ordnung zu veranlassen, auch in gewissen Fällen, insonderheit bey ereigneter Contradiction wie es damit zu halten, die Entscheidung denen Consistoriis gänzlich nicht zu entziehen, insgemein auch, das einer sich nicht selbst ermordet vermuthet, und darüber, das regulariter ein jedoveder der arme so vobhl als der Reiche, auf Be-gebren ein ehrlich Begräbniss erlange, nicht unbillig gehalten vviird. D. a. u. d. die poenam Avtochiria, da-runter die denegatio honesta sepultura mit gerech-net wird zu determiniren, und die vorbergehende co-gnitio causa, gleichvvie in delicto usuraria pravitatis, auch andern, da die Bestattung zu Erde mit Cerimo-nien einge-zogen vviird, dem Magistratui politico nach der ihm zustehenden Jurisdiction oblieget, so dann aber, vvenn von dergleichen Leuten von denen Befreunden auf den Gottes-Acker, oder sonst, ein besser Begräbniss ver-langet, die Sache dadurch zveiffelhaft gemacht vviird,

Q 3

(n) an Domnic. Gervaf. Severum Mnes. Jur. 1710. nach Gallicien.

wird, und zur contradiction gedeybet, auch die Geiſtliche Gerichte, wegen des zumahl ſolchen falls darzukommenden Kirchen-Interesse, angegangen zu werden pflegen, dergleichen hingegen allhier ſich nicht er eignet, da euren Anziehen nach, die Freunde des erbängten bey den Gerichts-Herrn ſich nicht gemeldet, viel oeniger des Begräbniffes halber etwoas erinnert, und also b y der bloſſen Omiffion des Begräbniffes auf einen Kirch-Hoff verblieben, hiernächſt beſagter Gerichts-Herr vwohl zu conſideriren gehabt, daß, durch den übeln Geruch des ſchon ſo viel Tage gehangenen Cörper, inſonderheit bey ietzigen Zeiten, da wegen der Contagion und dergleichen beſchwerlichen Zufällen alle mögliche præcaution zu gebrauchen, inſonderheit wenn er nunmehr erſt weit geführt, und in eine Dorſſchafft unter die Leute gebracht würde, groſſ Unheyl angerichtet werden könnte, vwo vor, als eine die Policy concernirende Sache, iedwede Weltliche Obrigkeit vornehmlich zu ſorgen, und daß der Gerichts-Herr ihn hier an dem Orte alſo fort, da man ihn gefunden begraben laſſen, Urſache gehabt &c. So iſt auch der Gerichts-Herr zu Grünevald dem Cörper des erbängten Martin Kipſchens, ohne eine Verordnung von dem Conſistorio oder Superintendenten, einzubohlen, begraben zu laſſen vwohl befugt geveſen.

Denique nec actionem funerarium coram Conſistoriis institui, neque de transferendis cadaveribus iisque effodiendis, neque de puniendis violatoribus
 reli-

religionis regulariter & præcise consuli magistratum ecclesiasticum videmus. Ut itaque primo principio inhærendum sit, magistratum politicum de funerandis cadaveribus statuere, ecclesiasticum de ceremoniis & aliis sub hanc classem pertinentibus speciebus sententiam ferre. Habes hic L. B. ea quæ de religione sepulcrorum commentari Leges nostræ suaserunt. Si enim in aliarum ditionum Leges investigandi animus esset, larga nobis de religioso reliquiarum Sanctorum deque contemtorum earum pœna differendi materia præberetur. Quid de expeditonibus adhuc monendum esset, quæ quotannis ad Servatoris nostri & alia sancta sepulcra religiosissime suscipiuntur, quid de eo ritu dicendum foret, quo summorum in plurimis regnis Principum cadavera diversis locis humanantur, ita ut alio in loco viscera, alio iterum cor & denique residua membra peculiari quoque sepulcro condantur, sed nimium fortasse hoc modo extravagati fuisset videremur. Nunc æquam saltem expectant conatus nostri interpretationem, qui Tuam L. B. voluntatem & benevolentiam suis omnibus commodis & rationibus præferre optabunt.

F I N I S.

CONSPÉ-

CONSPECTVS DISSERTATIONIS.

SECTIO I.

- I. *Omnium gentium de sepultura corporum suorum sollicitudo, deque eadem paradoxa quorundam Philosophorum sententia.*
- II. *Romanorum cura in sepeliendis mortuis, quam & cives I. & hostes ipsorum experiebantur.*
- II. *Sepulcrorum definitio Romanique ritus circa sepulturam ex definitione elicitum, item divisio sepulcrorum.*
- IV. *Omnia sepulcra Romanis religiosa fuisse. Subjungitur critica vocis RELIGIOSI. Sepulcra insuper sacra & sancta appellata.*
- V. *Religio in sepultura mortuorum cum pietate unita. Diversitas pietatis a religione. Pietas Cadaveribus presentibus exhibita.*
- VI. *Pietas absentibus cadaveribus peculiariter & denique urisque simul praestita. Libitinarii circa pietatem occupati.*
- VII. *Transitio ad materiam de religione sepulcrorum.*
- VIII. *Numa auctor sanctarum consuetudinum. Idem circa sepulcra sollicitus.*
- IX. *Requisita religiosi sepulcri. Mortuus legitime inferendus.*
- X. *De agro oppignorato apud Romanos Lex singularis.*
- XI. *Cur Cænotaphiis nulla religio tributa fuerit.*
- XII. *Illatio membrorum defuncti diversis locis facta, quam operetur religionem. Locus ille religiosus cui caput illatum.*
- XIII. *Religio sepulcri in longius spatium extensa.*
- XIV. *Perpetuae sepulturae corpus tradendum erat.*
- XV. *Religio etiam cadaveribus exhibita. Vinum & lac libatum. Coma praesecta. Urnularum lachrymularum usus. Lucernae funerales sepulcris conditae.*
- XVI. *Cur gleba injecta fuerit humanis.*

- XVII. Terram levem precabantur sepulto cadaveri amici.
Hinc inimici a sepulcris arceantur.
- XVIII. Romani cadavera & sepulcra colebant religiose.
arg. I. Persuasi, animas cum corpore demortui idem
incolere sepulcrum. Stoicorum de hoc argumento sen-
tentia.
- XIX. Doctorum gentilium circa hanc opinionem dissensus.
- XX. Metus spectrorum, religionis incitamentum. Varia
superstitionis genera, religionis testimonia.
- XXI. Argumentum. II. DIS Manibus dedicata sepulcra.
Cupressus sepulcris religiose dicata.
- XXII. Ritus in cultu Inferis Manibus præstando solennes.
- XXIII. Annua parentalia religionis indicia. Serta aliaque
ornamenta ad monumentum suspensa. Epule instituta.
- XXIV. Juramenta per religionem sepulcrorum præstita.
- XXV. Arg. III. ex dignitate sepulcrorum & amore erga eos-
dem elicitum.
- XXVI. Violatio Religionis apud Romanos vel tangebatur se-
pulcra, vel cadavera eo posita. Violatio sepulcrorum
contingebat illatione illegitima.
- XXVII. Contingebat violatio sepulcri demolitione ejus. Ab
hac sibi cavebant Munitione.
- XXVIII. Maceriarum usus.
- XXIX. Species demolitionis quæ religionem non violabant.
v.g. Resectio: sepulcrorum hostilium everfio. &c.
- XXX. Habitatio in sepulcris vetita, dolo mala facta.
- XXXI. Alienatio sepulcrorum illicita.
- XXXII. Prohibita alienatio, 1) quo eximerentur sepulcra
nature profanarum rerum. 2) Quo familiaria sepul-
cra in familia manerent.
- XXXIII. Violatio Cadaverum contingebat: Contrectatione,
Mutilatione.
- XXXIV. Contrectatorum pena. Præceptum ne mortua
Cadavera exornarentur. Thefaurum in sepulcro con-
trectare religio non vetabat.

- XXXV. Nec transferenda erant cadavera, nisi necessitas translationem imperasset.
- XXXVI. Cadavera punitorum iisdem ritibus transferenda.
- XXXVII. Venia translationis a Pontifice petenda.
- XXXVIII. Ad tempus reposita cadavera in scio Pontifice translata. Juxta transferendis cineribus exhibita.
- XXXIX. Cadavera in via non erant vexanda, & per territoria oppidorum transvehenda.
- XL. Religio sepulcrorum interdictis munita.
- XLI. Actio sepulcri violati data; quæ etiam popularis.
- XLII. Pro gravitate delicti & personarum qualitate in violatores animadversum. Quædam actio etiam pecuniaria.
- XLIII. Cognitio de Religione sepulcrorum Pontificibus competens.
- XLIV. Multa arcæ Pontificum illata.
- XLV. Inscriptio quædam enucleata.
- XLVI. Aliæ inscriptiones enarratæ.
- XLVII. Sectionis primæ Conclusio.

SECTIO II.

- I. Sepulcra Christianis Imperatoribus etiam religiosa.
- II. Primæ Ecclesiæ in sepeliendis mortuis ritus.
- III. Transitus a ritibus ad Leges a Christianis Imperatoribus lætas.
- IV. Religio sepulcris alia, alia cadaveribus sepultis præstita. Hic de sepulcris primum sermo est.
- V. De pœna in sepulcrorum violatores statuta. Juliani lex severitatem sapit. Lex Constantini expendit casus.
- VI. Non licitum reficere sepulcra sine præscitu Pontificis.
- VII. Quis crimen violatæ religionis ad Judicem detulerit.
- VIII. Altera violationis species cadaver humatum spectabat.
- IX. Translatione reliquiarum corpus humatum violabatur. Primo translatio cadaverum in genere prohibita.
- X. Deinde vendi emique prohibentur sanctorum reliquie.
- XI. Porro ostenditur, quæ Martyrum reliquis religio debeat.
- XII.

- XII. Inania sepulcra vel cenotophia evertere erat licitum.
 XIII. Additio quarundam Legum de sepulcrorum violat-
 ribus.

SECTIO III.

- I. Non sufficit antiquas Leges nosse, sed ex Saxonica Legi-
 bus religio sepulcrorum quoque exponenda.
 II. Sepulcra hodie minus proprie ad res religiosas referuntur,
 interim ea religiosa vocabimus.
 III. Objectio de piis in exequiis ceremoniis removetur.
 IV. Divisio sepulcrorum in honesta & ignominiosa. Quibus
 & in quo loco debeatur honestum sepulcrum.
 V. Hodie quolibet loco sepelire non licet.
 VI. Privatum monumentum erigere non est liberum.
 VII. Fundus privato proprius adhiberi potest, si extruendum
 sit publicum cœmeterium. 1) Quia publica salus in
 hoc negotio versatur. 2) Quia domino fundi iustum
 solvitur pretium.
 VIII. De Religione cœmeteriis competente agitur: Sepulcra
 in cœmeteriis existentia vendere religio permittit.
 IX. Non infrequens est in concursibus creditorum sepulcro-
 rum venditio. Statuta Lipsiensia idem comprobant.
 X. Religio sepulcrorum colligitur, 1) Ex certa profundi-
 tate, qua ipsi prospicitur, 2) ex cancellis in aditu positis.
 XI. Religio sepulcrorum non augetur, si spectra iis obam-
 bulare credantur. Nec ex signo crucis colligenda religio.
 XII. Thesaurus reperto in sepulcro, non violatur ejus religio.
 XIII. Species quibus violari religio sepulcrorum creditur.
 Duello decernentes a religiosis sepulcris prohibentur.
 XIV. Avtochiri inter religiosa sepulcra nullus conceditur
 locus.
 XV. Alia sceleratorum genera habet, quos religiosa sepul-
 cra respuunt. v. g. Hereticos, in Torneamentiis pere-
 untes, Excommunicatos, parridas, usurarios.
 XVI. Ratio cur hi recensiti homines a religiosis sepulcris
 arceantur.

- XVII. *Casus excepti, quibus non leditur sepulcrorum religio, v. g. illatione illius, qui infelici morte perit. Non baptizati.*
- XVIII. *Partus monstruosi.*
- XIX. *Hostis illatus sepulcro, ejus religionem non inquinat.*
- XX. *Pœna in violatores sepulcrorum Jure Saxonico nulla specialis. Sententia Carpzovii expenditur.*
- XXI. *Religio mortuis cadaveribus debita. An ceremonie ad religionem pertineant.*
- XXII. *Ceremonie cadaveri non profunt. Publica funera non sine tumultu celebrantur. Non obtinetur finis quem ceremoniarum autores intenderant. Sed ceremonie non prohibentur. Verum non sunt necessarie, alias sequeretur pauperum funera non esse religiosa. Ceremonie molestæ pluribus.*
- XXIII. *Neque nimius luxus in lugendo, auget religionem mortuo exhibendam.*
- XXIV. *Neque luxus in ornandis cadaveribus.*
- XXV. *Parentationes de religiosa pietate testantur.*
- XXVI. *Conciones funebres religionem exhibent defuncto.*
- XXVII. *Quæritur quomodo violetur religio mortuis debita. Non violatur, si mortuus separato sepeliatur loco.*
- XXVIII. *Non leditur religio, si transferantur & effodiantur ossa.*
- XXIX. *Religionem autem negat, qui cadavera non sepelit. Hec religio non extendenda ad cadavera punitorum.*
- XXX. *Si vendatur cadaver hominis, leditur religio.*
- XXXI. *Pro transvecto per territoria cadavere an vectigal recte exigatur?*
- XXXII. *Leditur multis aliis modis religio. Poena Violatorum religionis.*
- XXXIII. *De religione locorum supplicii & cadaveribus iisdem impositis.*
- XXXIV. *Jurisdictio de sepulcris eorumque religione ad quem pertineat.*

00

4 6337

ULB Halle

3

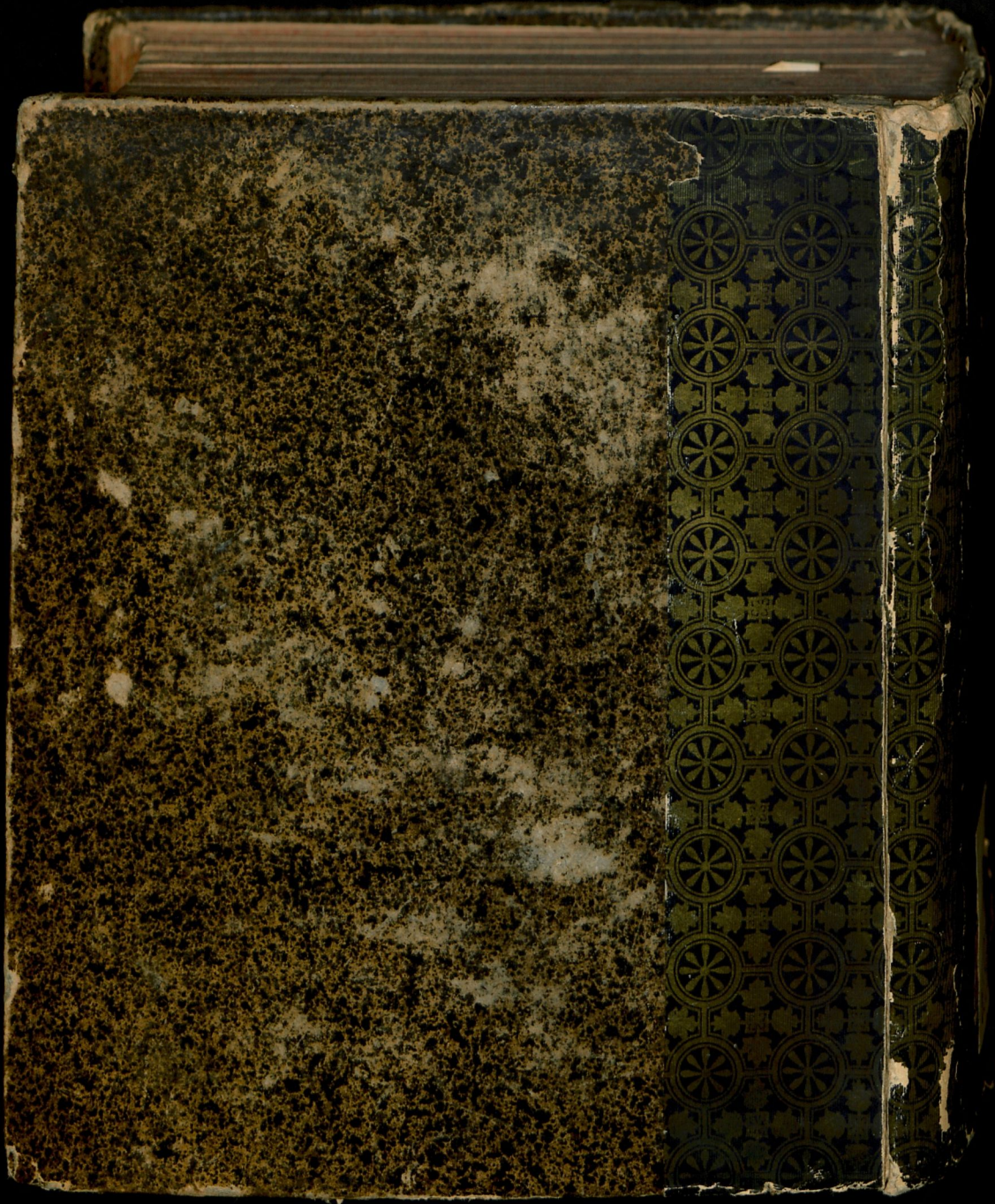
002 839 113

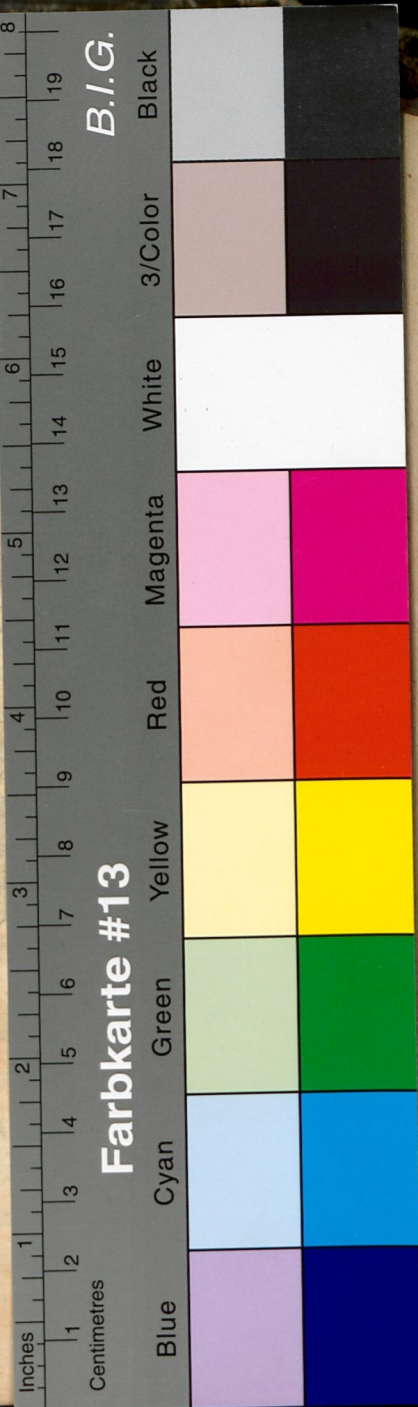
Sb

Reha ↓

27

EX
SPECIALI CONCESSIONE
SERENISSIMI ET POTENTISSIMI
REGIS POLONIARVM
ET ELECTORIS SAXONIAE
DOMINI NOSTRI LONGE CLEMENTISSIMI
MAGNIFICI JCTORVM ORDINIS
CONSENSV

DE
RELIGIONE SEPVLCRORVM
SINE PRAESIDE
DISPVTABIT

GEORGIVS CHRISTOPHORVS
PLAZ, Lipf.
J. V. Ldus.

LIPSIAE D. XXI. DECEMBR. M DCC XXV.

LITERIS IMMANVELIS TITIL